

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND

Eraõiguse osakond

Helena Noot

VÕLAUSALDAJATE KAITSE KAPITALIÜHINGUTE LIKVIDEERIMISEL

Magistritöö

Juhendaja
dr. iur. Kalev Saare

Tallinn 2018

SISUKORD:

Sissejuhatus	4
1. Võlausaldajate teavitamine likvideerimismenetlusest	10
1.1 Likvideerimismenetluse ja võlausaldajate teavitamise eesmärk.....	10
1.2 Teavitamise kanalid.....	12
1.2.1 Ametlike Teadaannete kaudu likvideerimisteate avaldamine	12
1.2.2 Teadaolevate võlausaldajate isiklik teavitamine.....	19
1.3 Teavitamise tähtsajad ning nende rikkumise tagajärjed	22
2. Võlausaldajate nõuete rahuldamine	28
2.1 Nõuete rahuldamise üldised eeldused	28
2.2 Teadaolevad võlausaldajad.....	31
2.3 Nõuet esitavad võlausaldajad	33
2.4 Nõuete tagamine	38
2.4.1 Kohustust ei ole võimalik äriühingust sõltumatul põhjusel täita	38
2.4.2 Kohustust ei ole võimalik muul põhjusel täita või on nõue vaieldav.....	41
3. Registrist kustutamine ja võlausaldajate võimalikud nõuded peale kustutamist .	45
3.1 Registrist kustutamise eeldused	45
3.1.1 Lõpetamisest ja likvideerimisteatest on möödas vähemalt kuus kuud	46
3.1.2 Võlausaldajate nõuded on rahuldatud ja vara õigustatud isikute vahel jagatud	50
3.1.3 Äriühing ei osale Eestis poolena üheski käimasolevas kohtuvaidluses	53
3.1.4 Maksu- ja Tolliametil puuduvad äriühingu suhtes nõuded.....	57
3.2 Registrist kustutamine ja selle õiguslik tähendus.....	58
3.3 Täiendav likvideerimine.....	61
3.4 Likvideerijate vastutus kustutamise järgselt	68

Kokkuvõte	74
Creditor protection in voluntary liquidation proceedings of private companies	
(Summary).....	79
Lühendid.....	84
Viidatud allikad	85
Kasutatud kirjandus.....	85
Kasutatud normatiivaktid	87
Kasutatud kohtupraktika	88

SISSEJUHATUS

Äriühingu õigusvõime tekib äriregistrisse kandmisel ja lõpeb selle äriregistrist kustutamiseiga äriseadustiku¹ (edaspidi ÄS) § 2 lg 3 kohaselt. Selleks, et äriühing registrist kustutada, tuleb see esmalt lõpetada, kuid lõpetamine iseenesest ei tähenda, et äriühing kaotab õigusvõime, vaid see tähendab üksnes seda, et ühingu eesmärgiks ei ole enam kasumi teenimine, vaid lõpetamiseks vajalike toimingute tegemine ehk võlausaldajate nõuete rahuldamine, vara müük, järele jääva vara jagamine ning lõpp-eesmärgina ettevõtte registrist kustutamine.² Kapitaliühing³ võib lõppeda kas vabatahtliku likvideerimise, sundlõpetamise või registrist kustutamiseiga ilma likvideerimismenetlust läbi viimata. Käesolevas töös analüüsitakse võlausaldajate kaitset üksnes äriühingu vabatahtlikul likvideerimisel.

Vabatahtliku likvideerimise algatamiseks peavad kapitaliühingu osanikud või aktsionärid võtma vastu lõpetamisotsuse (ÄS §-d 201, 364). Äriühingu lõpetamisotsuse vastuvõtmisele eelnevalt peab juhatus osanikele või aktsionäridele esitama ülevaate käesoleva aasta majandustegevusest, millest peab nähtuma, mis aja jooksul suudab ühing rahuldada võlausaldajate nõuded (ÄS § 202 lg 3 ja § 365 lg 3). Ehk juba enne lõpetamisotsuse vastu võtmist tuleb osaühingul või aktsiaseltsil teha kindlaks, millised on olemasolevad ja likvideerimise ajal tekkivad võlausaldajate nõuded ning mis aja jooksul on võimalik need nõuded rahuldada.

Lõpetamisotsusele järgneb likvideerimise läbiviimine. Registrist kustutamise avalduse saab esitada kõige varem seitsme kuu möödumisel alates äriühingu lõpetamisest. Praktikas kestab likvideerimine Eestis keskmiselt 8,5 kuud.⁴ Kapitaliühingu vabatahtlik likvideerimine on seega mitmeetapiline ja üsnagi aeganõudev ning suure osa likvideerimismenetlusest moodustab võlausaldajate nõuete rahuldamine. Seetõttu on praktikas üsnagi levinud kasutada

¹ Äriseadustik – RT I, 17.11.2017, 22.

² Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, lk 160.

³ Kapitaliühingutena käsitletakse töös aktsiaseltsi ja osaühingut. Kui ei ole teisiti märgitud, siis ka „äriühing“ ja „juriidiline isik“ tähendavad käesoleva töö kontekstis üksnes aktsiaseltsi ja osaühingut.

⁴ Riisma, K., Tõnisson, T. Likvideerimismenetluse lihtsustamine äriühingu vabatahtliku lõpetamise korral. Tallinn: Justiitsministeerium, eraõiguse talitus, 2012.

äriühingust vabanemiseks passiivsemaid meetodeid, näiteks lastakse majandusaasta aruannete mitte-esitamise teel äriühing registrist kustutada, kuna kustutamine on registri jaoks tõhusam variant, kui äriühingule trahvi määramine⁵, kuid sel juhul on oht, et võlausaldajad on vähem kaitstud kui likvideerimismenetluse raames.

Likvideerimismenetluse lihtsustamise vajalikkust äriühingu vabatahtliku likvideerimise korral on analüüsitud 2012. aastal.⁶ Selles analüüsis jõuti järeldusele, et Eesti õigus on vabatahtliku likvideerimismenetluse alal konkurentsivõimeline ning seega puudub vajadus töötada välja eelnõu likvideerimismenetluse regulatsiooni muutmiseks. Pakuti aga välja luua praeguse likvideerimismenetluse kõrvale alternatiivne menetlus nn „tühjade kestade“ puhul menetluse lihtsustamiseks. Sellest johtuvalt lõi seadusandja võimaluse ühendada osaühingu või aktsiaseltsi vara füüsilise isiku varaga (ÄS § 427¹ jj) tingimusel, et ettevõttel on vaid üks osanik või aktsionär, seadusemuudatus hakkas kehtima 2015. aastal. Sellisel juhul ei pea läbi viima likvideerimismenetlust ning ühtlasi ei ole kohustust järgida tavapäraseid ühinemisele sätestatud võlausaldajate teavitamise reegleid, mis on sarnased likvideerimismenetluses olevate võlausaldajate teavitamise nõuetega. Samas lähevad juriidilise isiku õigused ja kohustused sel juhul üle ainuosanikule või -aktsionärile, kes vastutab seejärel võlausaldajate ees isiklikult.

Sellega lihtsustati mõningalt küll nn ühemehe-osaühingute või -aktsiaseltside lõpetamist, kuid samas on ka mitme osaniku või aktsionäriaga osaühinguid, kel puudub samuti vara ja kohustused, kuid ka need ühingud peavad siiski läbima aeganõudva likvideerimismenetluse. Ühtlasi ei soovi kõik ainuosanikud ja -aktsionärid, et registrist kustutatud äriühingu õigused ja kohustused neile üle läheksid, mistõttu ei ole tegemist eriti populaarse menetlusega. Seega kasutatakse tänaseni soovimatust ühingust vabanemiseks hoopis eelpool selgitatud meetodeid ehk lastakse äriühing registrist kustutada likvideerimismenetlust läbi viimata, mistõttu on vabatahtliku likvideerimismenetluse lihtsustamise vajalikkus jätkuvalt aktuaalne.

⁵ Seinberg, T. Mis saab neist, kel aastaaruanne esitamata? Kättesaadav: <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2015/08/13/mis-saab-neist-kel-aastaaruanne-esitamata> (13.08.2015).

⁶ Riisma, K., Tõnisson, T. Likvideerimismenetluse lihtsustamine äriühingu vabatahtliku lõpetamise korral. Tallinn: Justiitsministeerium, eraõiguse talitus, 2012.

Parema õigusloome programmi raames alustati 2014. aastal Eesti ühinguõiguse, sealhulgas äriühinguõiguse kodifitseerimist. Selleks koostati 2016. aastal ühinguõiguse revisjoni lähteülesanne,⁷ mille kohaselt on revisjoni üheks osaks analüüsida juriidiliste isikute lõpetamise ja likvideerimise regulatsiooni ning teha vajadusel ettepanekuid regulatsiooni muutmiseks. Sealhulgas tuleb lähteülesande kohaselt analüüsida, kuidas vältida praktikas levinud käitumisviisi, kus juriidilise isiku vabatahtlikule lõpetamisele koos likvideerimismenetluse läbiviimisega eelistatakse likvideerimiseta kustutamist registripidaja poolt.

Äriühingute lõpetamist ja sellele järgnevat likvideerimismenetlust ei ole väga põhjalikult Eesti õiguskirjanduses analüüsitud. 2017. aastal on kirjutatud magistritöö äriühingute sundlõpetamise ja registrist kustutamise ning sellele järgneva täiendava või kustutamisjärgse esmakordse likvideerimise teemal.⁸ Nimetatud magistritöö käsitleski just sundlõpetamist ning registrist kustutamist ja sellele järgnevat täiendavat likvideerimist, vabatahtlikule likvideerimisele töös rõhku ei pööratud. Kuigi ka käesolevas magistritöös analüüsitakse samuti äriühingute täiendavat likvideerimist, siis tehakse seda just vabatahtliku likvideerimise eripärasid silmas pidades.

Käesolevas magistritöös analüüsitakse võlausaldajate kaitset kapitaliühingu vabatahtlikul likvideerimisel: võlausaldajate teavitamise korda, võlausaldajate nõuete rahuldamist, likvideeritava registrist kustutamise eeldusi ja nende seost võlausaldajate kaitsega ning seda, mis võimalused on võlausaldajatel oma nõuded maksma panna peale äriühingu registrist kustutamist ehk millised on täiendava likvideerimise eeldused ja kuidas on need kooskõlas võlausaldajate kaitse põhimõtetega. Töö eesmärgiks on selgitada välja, mil määral kaitseb täna kehtiv vabatahtliku likvideerimise regulatsioon kapitaliühingute võlausaldajaid. Sealhulgas analüüsitakse seda, kas praegune teavitamise kord kindlustab võlausaldajate reaalse teavitamise likvideerimise alustamisest, kas nõuete rahuldamise kord tagab ka tegelikult võlausaldajate nõuete rahuldamise, kas äriühingu registrist kustutamise eeldused kaitsevad piisavalt võlausaldajate huve ning mis võimalused on võlausaldajatel peale seda,

⁷ Justiitsministeerium. Ühinguõiguse revisjoni lähteülesanne. Tallinn, 2016. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_lahteulesanne_loplik_10.5.2016.pdf.

⁸ Tšitškan, A. Äriühingute sundlõpetamine ja registrist kustutamine registripidaja algatusel ning äriühingute täiendav ja kustutamisjärgne esmakordne likvideerimine. Magistritöö. Tartu: 2017.

kui äriühing registrist kustutatakse ja lisaks ka seda, kuidas muuta praktikat, kus vabatahtlikule likvideerimisele eelistatakse likvideerimiseta kustutamist registripidaja poolt. Magistritöö annab seejärel ka vastuse küsimusele, kas praegust regulatsiooni tuleks täiendada või on võimalik lisaks seaduse muudatustele kasutada muid võimalusi praktika parandamiseks.

Töös kasutatakse võrdlevat meetodit ehk võrreldakse Eesti likvideerimismenetlust teiste riikide (USA, Inglismaa, Saksamaa) regulatsioonidega. USA osas võetakse võrdluseks Delaware'i ühinguõigus, kuivõrd Delaware'i osariigis on registreeritud enam kui miljon äriühingut ja üle poole Fortune 500 hulka kuuluvatest ettevõtetest. Põhjus peitub muuhulgas selles, et Delaware'i koodeks⁹ ja sellega seotud kohtupraktika on loodud ettevõtjate parimaid huve silmas pidades ning seadusandja eesmärgiks on hoida Delaware'i äriühinguõigus kaasaegsena.¹⁰ Autor on seisukohal, et olenemata meie ja USA õigussüsteemide erinevusest on meil paljuski Delaware'i ühinguõigusest õppida. Saksamaa likvideerimismenetlust puudutavad sätted ning õigussüsteem on paljuski sarnane meie õigusega, kuid siiski esinevad teatud erisused, mida saaksime ehk ka enda likvideerimismenetluses rakendada. Inglismaa ühinguõigusest on Eesti ka varasemate äriseadustiku eelnõude koostamisel eeskujuna võtnud, kuna Inglismaa ühinguõigus on aluseks ka mitmete teiste Euroopa riikide ühinguõigusele.¹¹

Magistritöö hüpoteesiks on, et võlausaldajate teavitamise ja nõuete rahuldamise regulatsioon on puudulik, see ei täida ühelt poolt võlausaldajate kaitse eesmärki ning ühtlasi on likvideerimismenetlus pikkade tähtaegade tõttu liialt bürookraatlik ja suunab seetõttu ettevõtjaid kasutama teisi meetodeid äriühingust vabanemiseks. Töö on jaotatud kolmeks osaks: võlausaldajate teavitamine, võlausaldajate nõuete rahuldamine ning nende nõuete tagamine ja kolmandaks võlausaldajate kaitse peale registrist kustutamist.

Võlausaldajate teavitamise juures analüüsitakse esmalt teavituse eesmärki ehk milleks on üldse võlausaldajate teavitamise regulatsioon vajalik ja kuidas see kapitaliühingu

⁹ Delaware Code. Kättesaadav aadressil: <http://delcode.delaware.gov/index.shtml>.

¹⁰ Black Jr, S. L., Why Corporations Choose Delaware. Delaware Department of State. Division of Corporations: 2007.

¹¹ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (733 SE) seletuskiri. Kättesaadav aadressil: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/587a5901-1c87-4e5b-5b62-f81656d4a600/%C3%84riseadustiku%20muutmise%20seadus>.

võlausaldajaid kaitsma peaks. Seejärel vaadatakse teavitamise kanaleid ning võrreldakse, kuidas on võlausaldajate teavitamine reguleeritud eelpool välja toodud võrdlusriikide õiguses ja mida oleks sellega seoses meil õppida või üle võtta. Viimaseks analüüsitakse seda, mis aja jooksul peavad likvideerijad võlausaldajaid teavitama ning millised on tagajärjed kui võlausaldajaid ei teavitata.

Võlausaldajate nõuete rahuldamise osas analüüsitakse ajaliselt kõige pikemat osa likvideerimismenetlusest ehk võlausaldajate nõuete rahuldamise etappi. Sealjuures analüüsitakse eraldi esiteks juba teada olevate võlausaldajate ja teiseks nõuet likvideerimismenetluses esitavate võlausaldajate nõuete rahuldamise eelduseid, nende eesmärgipärasust ja nõuete tagamise eeldusi. Lisaks peatutakse töö teises osas ka likvideerimise üldisel eeldusel ehk sellel, millisel juhul likvideerimise üldse läbi saab viia ning analüüsitakse teiste riikide regulatsioonide pinnalt ka seda, kui otstarbekas on minna likvideerimiselt kohe üle pankrotimenetlusele kui selgub, et kõigi nõuete täielikuks rahuldamiseks vara ei jätkugi.

Töö viimane osa on pühendatud võlausaldajate kaitsele peale seda, kui äriühing on registrist kustutatud. Esiteks selgitatakse välja, millistel eeldustel saab äriühingu registrist kustutada likvideerimise lõpus, kuidas ja mil määral need eeldused võlausaldajaid kaitsevad ning mis on registrist kustutamise õiguslikud tagajärjed võlausaldajate jaoks. Seejärel uuritakse, millised on võlausaldajate võimalused taotleda äriühingu registrisse ennistamist ja täiendavat likvideerimist ehk millised eeldused peavad olema täidetud ning seda, kuivõrd on need kooskõlas võlausaldajate kaitse eesmärgiga, arvestades sealjuures, et tegemist ei ole kustutamisejärgse esmakordse likvideerimisega, vaid likvideerimismenetlus on juba läbi viidud. Lisaks analüüsitakse, milliste eelduste täitmisel on võlausaldajal võimalik oma nõue likvideerija suhtes maksma panna.

Põhiline allikas käesoleva magistr töö koostamisel on äriseadustik, kuivõrd kapitaliühingute likvideerimist puudutav kord on sellega ammendavalt reguleeritud, teatud üldpõhimõtted juriidiliste isikute lõpetamisega seonduvalt tulenevad ka tsiviilseadustiku üldosa seadusest¹² (edaspidi TsÜS). Seaduste tõlgendamiseks on töös allikatena kasutatud ka seaduste

¹² Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I, 20.04.2017, 21.

kommenteeritud väljaandeid, 2015. a ilmunud kapitaliühinguid käsitlevat raamatut¹³ ning seaduseelnõude seletuskirju. Samuti on kõikide peatükkide juures analüüsitud ka Riigikohtu ja maa- ning ringkonnakohtute lahendeid. Selleks, et võrrelda Eesti likvideerimismenetlust eelpool välja toodud võrdlusriikidega, on töös allikatena kasutatud ka nende normatiivakte ja õigusosalast kirjandust.

Märksõnad: äriühingud, äriühinguõigus, likvideerimine, võlausaldajad.

¹³ Saare, K., Volens, U., Vutt, A., Vutt, M. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015.

1. VÕLAUSALDAJATE TEAVITAMINE LIKVIDEERIMISMENETLUSEST

1.1 Likvideerimismenetluse ja võlausaldajate teavitamise eesmärk

Selleks, et analüüsida seda, kas likvideerimismenetluse ja võlausaldajate teavitamise kord kaitseb piisavalt võlausaldajate huve ja täidab oma eesmärgi, on vaja esmalt selgeks teha, mis see eesmärk on. Likvideerimismenetluse kui terviku keskseks ja peamiseks eesmärgiks on võlausaldajate huvide kaitse ja nende nõuete täielik rahuldamine, mistõttu ei saa kapitaliühingut registrist kustutada ilma, et äriühingu kõik võlad oleksid tasutud.¹⁴ Selleks on sätestatud üheks kustutamise eelduseks, et võlausaldajate nõuded on enne kustutamist kas rahuldatud või on võlausaldajatele antud piisav tagatis või hoiustatud võlausaldajale kuuluv raha (TsÜS § 45) ning seda peavad kustutamiseavalduse tegemisel ka kõik likvideerijad kinnitama (ÄS § 218 lg 2 ja § 381 lg 1). Ka Inglismaa õiguskirjanduses on sätestatud, et likvideerimismenetluse põhiline eesmärk on koguda kokku kõik äriühingu varad ja kasutada neid maksimaalselt kohustuste täitmiseks.¹⁵

Võlausaldajate nõuete täielik rahuldamine eeldab omakorda, et võlausaldajad oleksid juriidilise isiku likvideerimisest nõuetekohaselt informeeritud.¹⁶ Võlausaldajaid tuleb likvideerimise algatamisest teavitada sel lihtsal põhjusel, et vastasel juhul võib tekkida oht, et nende nõuded jäävad rahuldamata või tagamata, võlgnik kustutatakse registrist ja võlausaldajatel puudub võimalus enda nõuet ühegi juriidilise või füüsilise isiku suhtes maksmata panna või on see äärmiselt keeruline. Seega on võlausaldajate teavitamise eesmärgiks kitsas tähenduses tagada, et võlausaldajad esitaksid oma nõuded ja likvideerijad saaksid need rahuldada ning laiemas tähenduses on teavitamise eesmärk seotud likvideerimismenetluse üldise eesmärgiga ehk võlausaldajate kaitsega.

¹⁴ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Saare, K. Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik. Tallinn: Juura, 2012, lk 297.

¹⁵ French, D. Applications to Wind Up Companies. United Kingdom: Oxford University Press, 2015.

¹⁶ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa, lk 300.

Samas tuleb sealjuures arvestada ka sellega, et kapitaliühingute likvideerimine ei oleks liialt bürokraatlik ja aeganõudev, kuna see võib tekitada hoopis vastupidise efekti. Ehk mida keerukam on äriühingutel vabatahtlikku likvideerimismenetlust läbi viia, seda rohkem kasutatakse passiivsemaid meetodeid, näiteks lastakse äriühing likvideerimismenetlusteta registrist kustutada majandusaasta aruannete mitte-esitamise teel (ÄS § 60 lg 3), misjuhul võib väita, et võlausaldajate huvid on veelgi vähem kaitstud.

Seega tuleb ühest küljest regulatsiooni puhul kaaluda, kas võlausaldajate teavitamise viisid, kanalid, tähtajad ja muud nõuded on piisavad selleks, et kaitsta võlausaldajate huve likvideerimismenetluses ja tagada õiguskindlus ehk, et võlausaldajate huvid ei saaks kahjustada võrreldes olukorraga, kus äriühingut ei likvideeritaks. Teisalt tuleb arvestada ka sellega, et äriühingu likvideerimine ei osutuks äriühingutele liialt aeganõudvaks ja keeruliseks ehk vabatahtlik likvideerimismenetlus tuleks muuta äriühingutele atraktiivsemaks kui sundlõpetamine või registrist kustutamine ilma likvideerimismenetlusteta, mis teenib omakorda võlausaldajate huve, kuivõrd vabatahtliku likvideerimismenetluse raames on neil märksa suurema tõenäosusega võimalik oma nõuded maksma panna.

Võlausaldajate teavitamine on jagatud kaheks: esiteks on likvideerijatel kohustus edastada viivitamatult likvideerimisteade ametliku väljaande – Ametlikud Teadaanded (edaspidi AT) kaudu (ÄS § 212 lg 1 ja § 375 lg 1) ning teiseks tuleb teada olevatele võlausaldajale saata veel eraldi likvideerimisteade (ÄS § 212 lg 2 ja § 375 lg 2). Õiguskirjanduses on sedastatud, et teate avaldamine AT-s ei asenda kohustust saata võlausaldajatele individuaalne teade ning samas ei asenda individuaalne teade AT-s likvideerimisteate avaldamise kohustust.¹⁷ Teadaolevate võlausaldajate teavitamise eesmärk on pisut erinev võlausaldajatest, kelle nõuded ei ole äriühingule teada, sest suurem oht, et nõuded jäävad rahuldamata, on võlausaldajate puhul, kelle nõuded ei ole likvideeritavale teada. Autori hinnangul seisneb teadaolevate võlausaldajate teavitamise eriline eesmärk selles, et ka nemad oleksid informeeritud ja saaksid enda nõuded aegsasti maksma panna, ühtlasi võib võlausaldaja küll olla likvideeritavale teada, kuid selle nõude ulatus või see, mil viisil võlausaldaja soovib nõude rahuldamist, võib olla teadmata. Samuti eristuvad autori hinnangul teadaolevad

¹⁷ *Ibid*, lk 300.

võlausaldajad, keda tuleb isiklikult teavitada (vt pikemalt punkti 1.2.2 juures) ning teadaolevad võlausaldajad, kelle nõuded tuleb ka rahuldada (vt punkti 2.2).

Likvideerimisteates tuleb märkida, et võlausaldajad esitaksid nõuded nelja kuu jooksul alates selle avaldamisest. Kui võlausaldajad nõudeid siiski nelja kuu jooksul ei esita, ei piira see nende õigust likvideeritavat ühingut kohtus hageda (ÄS § 213 ja § 376). Seega ei ole neljakuulise tähtaja eesmärk välistada üldse nõuete esitamise peale nimetatud perioodi, vaid tagada likvideerimismenetluse tõhusus ehk, et võimalikult palju võlausaldajaid esitaksid nõuded nelja kuu jooksul, et likvideerimismenetlus ei hakkaks venima ja ei oleks vaja hilisemalt taotleda täiendavat likvideerimist. Seega on likvideerimisteates märgitava nelja kuulise nõuete esitamise tähtaja eesmärk motiveerida võlausaldajaid esitama nõuded võimalikult kiiresti, et vältida hilisemaid kohtuvaidlusi ja sellega seonduvaid kulusid.

Seega on likvideerimismenetluse üldine eesmärk võlausaldajate kaitse ehk likvideerimise nõuded ja kustutamise eeldused peavad tagama, et võlausaldajate olukord ei halveneks võrreldes olukorraga, kus äriühingut ei likvideeritaks ja jätkuks tavapärane majandustegevus. Võlausaldajate likvideerimismenetlusest teavitamise eesmärk laias tähenduses on seega samuti võlausaldajate kaitse, kuid kitsamas tähenduses on selle eesmärgiks, et likvideerimismenetlus viidaks läbi efektiivselt ehk, et võlausaldajad esitaksid aegsasti likvideerijatele oma nõuded, et likvideerijad saaksid need omakorda rahuldada.

1.2 Teavitamise kanalid

1.2.1 Ametlike Teadaannete kaudu likvideerimisteate avaldamine

Äriühingu likvideerimisotsuse registrisse kandmise ja likvideerijate määramise järel tuleb likvideerijatel teavitada võlausaldajaid viivitamatult Ametlike Teadaannete kaudu (ÄS § 212 lg 1 ja 375 lg 1). AT-s teavituste avaldamise miinuseks on asjaolu, et enamuses eraisikuid seda ei kasuta, enamasti kasutavad portaali üksnes kohtutäiturid ja notarid, kelle töös seda pidevalt vaja läheb, teatud ulatuses ka advokaadid, kuid enamuses tsiviilkäibes osalejaid ei hoia end ametlike teadaannetega kursis. Sestap on töö autor seisukohal, et pelgalt AT kaudu võlausaldajate teavitamine likvideerimismenetlusest on oma aja ära elanud ning ei teeni tänasel päeval võlausaldajate kaitse eesmärki. Seega analüüsitakse käesolevas punktis seda,

kas on olemas efektiivsemaid meetodeid võlausaldajate teavitamiseks või saaks kuidagi AT-s teadete avaldamise viisi parandada nii, et teated ka tegelikult sihtrühmani jõuaksid.

Ametlikud Teadaanded on Eesti Vabariigi ametlik võrguväljaanne, milles avaldatakse avalikult teatavaks tegemiseks teated, kutsed ja kuulutused, mille avaldamise kohustus tuleneb teiste seas seadusest.¹⁸ Teavituses tuleb märkida, et võlausaldajatel tuleb esitada oma nõuded nelja kuu jooksul alates teate avaldamisest (ÄS § 212 lg 3 ja § 375 lg 3). TsÜS § 42 lg 2 seab täiendavaks eelduseks märkida likvideerimisteatesse ka äriühingu varasemad ärinimed, kui teate avaldamisele eelneva kahe aasta jooksul on juriidilise isiku ärinime muudetud. Seadustega ei ole teavitusele täpsemat sisu- või vorminõuet sätestatud, kuid sellegipoolest on enamasti ka e-postiaadress või postiaadress, kuhu nõuded edastada.

USA Delaware'i osariigis reguleerib äriühingute likvideerimist Delaware'i koodeksi 8. jao 1. peatüki 10. alapeatükk¹⁹ (edaspidi DGCL), mille § 280 (a)(1) sätestab võlausaldajate teavitusele väga konkreetsed vormi- ja sisunõuded, mille kohaselt peab likvideerimisteatest nähtuma järgnev:

- a) kõik nõuded peavad olema esitatud kirjalikult ja peavad sisaldama piisavalt informatsiooni, et mõistlikult teavitada äriühingut või tema õigusjärglast võlausaldaja isikust ja nõude sisust;
- b) meiliaadress, kuhu tuleb sellised nõuded esitada;
- c) nõude likvideeritavani jõudmise tähtpäev, mis ei tohi olla varem kui 60 päeva pärast teate saatmist;
- d) võlausaldaja nõue aegub, kui see ei jõua äriühingu või tema õigusjärglaseni eelmises punktis nimetatud kuupäevaks;
- e) äriühing või tema õigusjärglane võib rahuldada teiste võlausaldajate nõudeid, teha väljamakseid aktsionäridele või huvitatud isikutele ilma võlausaldaja täiendava teavitamiseta;

¹⁸ Ametlike Teadaannete põhimäärus § 1 lg 1 – RT I, 01.04.2015, 9.

¹⁹ Delaware Code. Title 8: Corporations. CHAPTER 1. General Corporation Law of the State of Delaware. Subchapter X. Sale of Assets, Dissolution and Winding Up. Kättesaadav: <http://delcode.delaware.gov/title8/c001/sc10/index.shtml>.

- f) kolme aasta jooksul enne äriühingu lõpetamist aktsionäridele tehtud väljamaksete kogusumma iga aasta kohta eraldi.

Nagu varasemalt mainitud, on likvideerimismenetluse teated üldjuhul Eestis väga sarnase sõnastusega, kus on märgitud nõuete esitamise tähtaeg ja kontaktaadressid ning enamjaolt on teadetes viidatud ka vastavatele õigusnormidele. Ainuke seaduses sätestatud kohustus, mida ei ole üldjuhul likvideerimisteates märgitud on see, et võlausaldaja peab ÄS § 213 ja § 376 kohaselt äriühingule saadetavas teates märkima ka nõude sisu, aluse ja suuruse ning lisama ka nõuet tõendavad dokumendid. Samas ei nähtu, et tegu oleks praktikas esineva probleemiga, kus võlausaldajate nõuded jääksid rahuldamata põhjusel, et vastavaid dokumente või tõendeid ei oleks likvideerijatele esitatud, kuigi kasulik oleks, kui ka see nõue teates ära märgitaks. Seega on eeltoodust tulenevalt autor seisukohal, et likvideerimisteate sisu täpsemaks reguleerimiseks puudub otseselt vajadus, kuivõrd praktikas ei nähtu, et likvideerimisteated oleksid raskesti arusaadavad või ei sisaldaks võlausaldajatele tarvilikku informatsiooni äriühingu likvideerimise kohta. Samas võiks kaaluda ÄS § 212 lg 3 ja § 375 lg 3 täiendamist ehk sätte sõnastus oleks järgmine: „Likvideerimisteates tuleb märkida, et võlausaldajad esitaksid oma nõuded nelja kuu jooksul teate avaldamisest ning märgiksid nõudes selle sisu, aluse ja suuruse ning lisaksid nõuet tõendavad dokumendid.“ Sellega kiireneks ka likvideerimise protsess ehk likvideerijatel oleks kohe parem ülevaade võlausaldaja nõudest ning nad ei peaks nõudma täiendavalt nõuet tõendavaid dokumente.

AT-s on võimalik tellida e-postiaadressile teavitusi erinevate teadaannete kohta. Alates 29.03.2017. a on AT-s võimalik tellida teavitusi ka isikute kohta, kes on teadaandes märgitud seotud isikuks.²⁰ Ehk on võimalik tellida teateid kõigi likvideerimismenetluste algatamise kohta kui ka konkreetsete isikute likvideerimismenetluse algatamise kohta. E-postiaadressile saadetav teavitus on aga üsna lakooniline ning on märgitud vaid, et „Teie poolt tellitud teadaanne on AT-s avaldatud.“ Selleks, et teadet ennast näha, sealhulgas, et teada saada, millise juriidilise isiku likvideerimismenetlus on algatatud, tuleb siiski minna eraldi AT veebilehele, kuna e-postiaadressile saadetavas teates ei ole märgitud, kellega seotud teade on avaldatud. Ehk sisuliselt tähendab see siiski seda, et võlausaldaja peab minema eraldi AT

²⁰ Ametlikud Teadaanded. Ametlike Teadaannete muudatuste kasutuselevõtmine. Kättesaadav: <https://www.ametlikudteadaanded.ee/avalik/lehed/muudatus-kasutuselevotmine>.

lehele ja kontrollima ega koostööpartnerid pole otsustanud end likvideerima hakata, mistõttu puudub e-postiaadressile saadetaval teatel igasugune kasutegur.

Sellisest teavitusest võib kasu olla juhul, kui võlausaldaja soovib paaril-kolmel suuremal võlgnikul silma peal hoida või kahtlustab, et mõni koostööpartner võib alustada lähiajal likvideerimismenetlust. Üldjuhul ei ole aga mõistlik iga olemasoleva või tulevase võlgniku kohta teavitust tellida, seda enam, et kokku saab tellida maksimaalselt 20 erinevat teavitust. Kui aga tellida üldisi teavitusi osäühingute ja aktsiaseltside kohta, siis peab võlausaldaja sisuliselt ikka ise AT lehel kontrollima, kes on teateid avaldanud. Asja lihtsustaks see, kui e-postiaadressile tulevas teavituses oleks märgitud äriühingute nimed, kes on likvideerimisteate avaldanud ning kui seal puuduvad võlausaldaja jaoks huvi pakkuvate ettevõtete teated, siis ei ole vajadust teavitusi eraldi kontrollima minna, kuid likvideerimismenetluse algatamise puhul saaks võlausaldaja sellest efektiivsemalt teada. Sellisel juhul oleks e-postiaadressile saadetaval teavitusel ka sisuline mõte, kuna see hoiaks aega kokku ning puuduks vajadus pidevalt teadaandeid kontrollida. Samuti võiks suurendada maksimaalsete teadete arvu, et võlausaldajad, kel on sadu äriühingutest kliente (näiteks krediidiuasutused), saaksid nende kohta viivitamatult teavet, mis eeldab loomulikult seda, et võlausaldaja ettevõttes keegi saabuvatel teavitustel ka silma peal hoiab.

Saksamaal reguleerib likvideerimismenetlust sarnaselt Eestiga üldosa seadus ehk Saksa tsiviilkoodeks Bürgerlichen Gesetzbuch²¹ (edaspidi BGB) ning samuti on osäühingut ja aktsiaseltsi puudutavad likvideerimismenetluse sätted kohati ka eriseadustes. BGB § 50 lg 1 kohustab likvideerijaid teavitama võlausaldajaid avaliku likvideerimisteatega, mis peab olema avaldatud põhikirjas kindlaks määratud ajalehes. Kui sellist ajalehte ei ole põhikirjaga kindlaks määratud või kui ajaleht ei anna enam publikatsioone välja, tuleb BGB § 50a kohaselt likvideerimisteade avaldada ajalehes, mis on juriidilise isiku asukohajärgse kohaliku kohtu poolt määratud avalike teadete esitamiseks. GmbHG²² § 65 lg 2 kohaselt tuleb osäühingu likvideerimisteade avaldada äriühingu määratud publikatsioonis, milleks on GmbHG § 12 kohaselt ametlikud teadaanded (*Geschäftsblätter*), kuid osäühing võib sätestada

²¹ Bürgerlichen Gesetzbuch (Saksamaa tsiviilkoodeks). Kättesaadav aadressil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0205.

²² Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (Osäühingute seadus). Kättesaadav aadressil: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg.

asutamislepingus ka teisi väljaandeid, kus likvideerimisteade avaldada. Aktsiaseltside osas näeb samad nõuded ette AktG²³ § 267 ja § 25. Seega tuleb Saksamaal kapitaliühingute likvideerimisteade avaldada eeskätt ametlikes teadaannetes, BGB-s ettenähtud võimalus avaldada likvideerimisteade põhikirjas märgitud muus väljaandes on pigem erandlik. Eelnimetatud teised väljaanded võivad olla kas igapäeviti või iganädalaselt ilmuvad ajalehed, samuti võib sätestada, et teavitust tuleb esitada elektroonilisel teel (eeskätt äriühingu kodulehekülje kaudu) või muul viisil.²⁴

Meie tsiviilseadustiku üldosa seadus ega äriseadustik ei näe küll otsesõnu ette võimalust sätestada põhikirjas mõni muu täiendav väljaanne, kus äriühinguga seotud teateid avaldada. Samas sätestavad ÄS § 139 lg 2 ja § 244 lg 2, et põhikirjas võib ette näha ka muid, vastavate paragrahvide lõigetes 1 märkimata tingimusi, mis ei ole seadusega vastuolus. Kuivõrd ÄS § 212 ega § 375 näe ette piirangut, et võlausaldajaid ei võiks teavitada lisaks ka mõne muu meediumi kaudu, siis saab järeldada, et äriühingud võiksid lisaks ka Eesti õiguse kohaselt põhikirjas ette näha täiendavaid võimalusi likvideerimisteate avaldamiseks muude kanalite kaudu. Näiteks võiks põhikirjaga näha ette, et äriühingu likvideerimismenetluse teade avaldatakse lisaks AT-le ka äriühingu koduleheküljel. Arvestades, et tänapäeval on ka mitmetel äriühingutel sotsiaalmeedia kontod, siis aitaks võlausaldajate kaitsel kaasa ka see, kui põhikirjas sätestataks kohustus likvideerimisteade avaldada ka näiteks äriühingu *Facebook*'i lehel. Selline teade jõuaks sihtgrupini ilmselt oluliselt kiiremini kui AT-s avaldatud teade.

14. juunil 2017. aastal võeti vastu Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132 äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta,²⁵ mille artikkel 22 näeb ette, et luuakse Euroopa keskne platvorm ja nn „registreerimise süsteem,“ kuhu kuuluvad liikmesriikide äriregistrid, platvorm ja portaal. Portaali on Euroopa e-õiguskeskkonna tegevuskavaga²⁶ ette

²³ Aktiengesetz (Saksamaa aktsiaseltside seadus). Kättesaadav inglise keeles aadressil: <http://www.nortonrosefulbright.com/files/german-stock-corporation-act-147035.pdf>.

²⁴ BeckOK GmbHG / C. Jaeger, 33. Ed. 1.11.2017, GmbHG § 12 Rn. 5.

²⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta (ELT L 169, 30.06.2017, lk 46).

²⁶ Euroopa e-õiguskeskkonna mitmeaastase tegevuskava 2009-2013 (ELT C 75, 31.03.2009, lk 1).

nähtud Euroopa e-õiguskeskkonna portaal, mis alustas tegevust 2010. aastal.²⁷ Registrate sidestamise süsteem tähendab sisuliselt seda, et luuakse platvorm, mille kaudu vahendatakse infot siseriiklike äriregistrite ja olemasoleva portaali vahel.

Sealjuures on direktiivi põhjenduste punktis 74 märgitud, et äriühingute veebisaidid või muud veebisaidid pakuvad teatavatel juhtudel alternatiivi teabe avaldamisele äriregistrite kaudu ning kui äriühingute või muid veebisaitide on võimalik kasutada ühinemis- ja/või jagunemislepingu projekti ning muude selliste dokumentide avaldamiseks, mis tuleb asjaomastele osanikele või aktsionäridele ja võlausaldajatele menetluse käigus kättesaadavaks teha, tuleks kinni pidada veebisaidi turvalisuse ning dokumentide autentsusega seotud tagatistest. Seega, kui sätestada võlausaldajate teavitamisele täiendavad võimalused avaldada teated ka muudes väljaannetes või veebisaitidel, siis tuleb võlausaldajate kaitseks kindlustada, et tegu on turvalise veebileheküljega.

Delaware'is tuleb teade DGCL § 280 (a)(1) kohaselt avaldada vähemalt üks kord nädalas kahe järjestikuse nädala jooksul üldise levikuga ajalehes selles maakonnas, kus oli äriühingu esindaja viimane tegevuskoht osariigis ja kus oli äriühingu peamine tegevuskoht. Kui äriühingu koguvara oli lõpetamise hetkel 10 miljonit dollarit või rohkem, tuleb teade avaldada vähemalt ühe korra kõikides igapäevaselt üle riigi ilmuvates ajalehtedes.

Inglismaal asub vabatahtliku likvideerimise regulatsioon hoopis maksejõuetuseseaduse (*Insolvency Act – edaspidi IA*)²⁸ neljandas jaos. Vabatahtlik likvideerimine jaguneb liikmete algatatud vabatahtlikuks likvideerimiseks (*members voluntary winding up*) ja kreditorite algatatud vabatahtlikuks likvideerimiseks (*creditors' voluntary winding up*).²⁹ Kreditorite algatatud vabatahtlikku likvideerimist ei saa käsitleda kui meie mõistes vabatahtlikku likvideerimist. Seega saab Inglismaa puhul meie regulatsiooni võrrelda üksnes liikmete algatatud vabatahtliku likvideerimise sätetega. IA § 85 lg 1 sätestab, et neliteist päeva peale likvideerimisotsuse vastu võtmist tuleb likvideerimisteade Gazette's avaldada. Sama

²⁷ Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Kättesaadav aadressil: <https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=et&action=home>.

²⁸ Insolvency Act 1986. Kättesaadav aadressil: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45>.

²⁹ IA § 90 kohaselt eristab neid kahte see, et liikmete algatatud likvideerimise puhul esitatakse §-s 89 sätestatud kinnitus selle kohta, et äriühing on maksejõuline ning suudab rahuldada kõigi võlausaldajate nõuded.

paragrahvi teine lõige sätestab, et selle nõude rikkumise eest võib nii ettevõtet kui ka likvideerijaid iga viivituses oldud päeva eest trahvida.

Seega on ka teiste riikide õiguses kohati sätestatud kohustus teavitada võlausaldajaid likvideerimisest ametlike teadaannete kaudu, kuid lisaks on üldjuhul kohustus avaldada vastav teade ka äriühingu tegutsemisjärgses ajalehes. Eesti õiguses võib tõmmata paralleele täitemenetlusega, kuivõrd täitemenetluse seadustiku³⁰ (edaspidi TMS) § 84 lg 2 kohaselt avaldatakse avaliku enampakkumise kuulutus vähemalt kümme päeva enne enampakkumist väljaandes Ametlikud Teadaanded ja avalikus arvutivõrgus ning kohtutäitur võib avaldada kuulutuse ka enampakkumise kohas levivas ajalehes. Käesoleva töö autorile jääb selgusetuks, miks peaks täitemenetluses vara müügi puhul olema ostjad paremini teavitatud kui kapitaliühingu võlausaldajad selle likvideerimisest.

Autori hinnangul võiks ka Eestis kaaluda hoopis mõne ajalehe või ajalehe veebiväljaande kaudu likvideerimisteate avaldamist. Arvestades, et 2017. aastal avaldati 894 osaühingu, aktsiaseltsi ja filiaali likvideerimisteadet, mis teeb keskmiselt viis teadet päevas, siis ei oleks ilmselt mõistlik avaldada likvideerimisteade sel juhul ajalehes täiskujul, nagu seda tehakse AT-s, vaid selle lühendatud versioon. Arvestades, et Eesti on üsna väike riik, võiks olla kohustus avaldada likvideerimisteade üle riigi ilmuvas iganädalases ajalehes, kus oleks eraldi likvideerimisteadete rubriik, kus oleks märgitud loetelu äriühingutest, mille likvideerimismenetlus on algatatud ning täpsema informatsiooni saamiseks peaks iga huvitatud võlausaldaja AT lehel teatega tutvuma. Sealjuures võiks autori hinnangul üksnes AT-s avaldatav teade omada õiguslikku tähendust nõuete esitamise ja rahuldamise mõttes, et ei tekiks küsimust selles, kas võlausaldajad peavad nõudeid esitama nelja kuu jooksul ajalehes avaldatavast või AT-s avaldatud teatest alates, sest

Eeltoodust nähtuvalt on likvideerimisteate avaldamine AT-s küll üsna selgelt reguleeritud, kuid arvestades AT väheulatuslikku kasutust võiks kaaluda alternatiivseid võimalusi likvideerimisteate avaldamiseks või vähemasti parandada AT avalduste sihtgrupini ehk võlausaldajateni jõudmise viise. Kokkuvõttes on autor seisukohal, et AT-s võiks saada tellida e-postiaadressile rohkem kui praegu ettenähtud 20 teavitust, et ettevõtjad, kel on hulgaliselt

³⁰ Täitemenetluse seadustik – RT I, 30.12.2017, 19.

võlgnikke, saaksid kiiremini informatsiooni äripartnerite likvideerimismenetluse algatamise kohta. Ühtlasi oleks teavitus informatiivsem, kui juba e-kirjas oleks välja toodud äriühingute nimed ja registrikoodid, mille likvideerimist algatatakse (juhul, kui teavitus on tellitud üldiselt kõigi aktsiaseltside või osahingute likvideerimiste kohta ja mitte konkreetsete võlgnike kohta). Samuti võiksid äriühingud näha nt põhikirjas ette, et sellised teated tuleb lisaks avaldada äriühingu koduleheküljel või äriühingu sotsiaalmeedia kontol. Alternatiivselt võiks olla seaduses sätestatud, et likvideerimisteade tuleb avaldada nii AT-s kui ka iganädalaselt ilmuvas ajalehes. Sellised alternatiivsed võimalused võlausaldajate teavitamiseks tagaksid selle, et võlausaldajate huvid on likvideerimismenetluses paremini kaitstud.

1.2.2 Teadaolevate võlausaldajate isiklik teavitamine

ÄS § 212 lg 2 ja § 375 lg 2 kui ka TsÜS § 42 lg 3 sätestavad, et teada olevatele võlausaldajatele tuleb saata lisaks eelpool nimetatud üldisele likvideerimisteatele veel eraldi likvideerimisteade ning ÄS § 214 lg 1 ja § 377 lg 1 kohaselt peavad likvideerijad rahuldama ühingule teada olevate võlausaldajate nõuded. Samas ei ole üheselt arusaadav, keda peetakse teada olevateks võlausaldajateks antud sätete tähenduses. Seega analüüsitakse käesolevas punktis seda, kuidas määratleda teadaolevate võlausaldajate ringi ning kuidas tuleb neid likvideerimismenetlusest teavitada.

Kohtupraktikas on sedastatud, et teadaolev võlausaldaja on võlausaldaja, kelle osas on võlgnikul selgelt teada, et tal on kohustus võlausaldaja ees, kuid võlausaldaja ise oma nõudest ei teata.³¹ Esiteks on seega teada olevateks võlausaldajateks võlausaldajad, kelle nõue on juba lõpetamiskande ajaks sissenõutavaks muutunud ja likvideerijatele on see selgelt teada. Kohustuse sissenõutavus on reguleeritud võlaõigusseaduse³² (edaspidi VÕS) §-ga 82, mille lõige 7 sätestab, et kohustus muutub sissenõutavaks, kui võlausaldajal on õigus nõuda kohustuse täitmist. Kui lepingust ei tulene teisiti, võib võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist kohustuse täitmise tähtpäeva või kohustuse täitmiseks ettenähtud tähtaja möödumisel. Seega tuleb isiklikult teavitada neid võlausaldajaid, kelle nõue on juba sissenõutavaks muutunud ehk kohustuse täitmise tähtpäev või tähtaeg on saabunud ja likvideerijatele on see teada. Samas

³¹ HMKo 20.06.2014, 2-13-12563, p 67.

³² Võlaõigusseadus – RT I, 31.12.2017, 8.

tekib aga küsimus, kas teavitada tuleks ka neid võlausaldajaid, kelle nõue ei ole veel sissenõutavaks muutunud või ei ole täpselt teada, milles nõue seisneb või mis on selle ulatus.

DGCL § 280 (a)(1) sätestab, et samal päeval esmase likvideerimisteate avaldamisega või enne seda, tuleb äriühingul saata teavitus tähitud või registreeritud postiga igale teada olevale võlausaldajale, sealhulgas isikutele, kel on nõuded olemasolevas kohtuvaidluses või vaidluses, kus äriühing on pooleks. Seega ei ole ka Delaware'is täpselt reguleeritud, kes on teadaolev võlausaldaja, kuid lisaks märgitakse, et teadaolev võlausaldaja võib olla ka olemasolevas kohtuvaidluses menetlusosaline.

BGB § 50 lg 2 sätestab samuti kohustuse teavitada teada olevaid võlausaldajaid isikliku likvideerimisteatega, aga ei täpsustata jällegi, kes on teada olevad võlausaldajad. Saksa õiguskirjanduses on märgitud, et on võimalik eristada teadaolevaid võlausaldajaid, kellele tuleb saata likvideerimisteade ning samas teadaolevaid võlausaldajaid, kelle nõuded tuleb likvideerimises rahuldada või anda neile tagatis. Ehk likvideerijad võivad küll teavitada teada olevat võlausaldajat, kelle nõude ulatus ei ole näiteks likvideerijatele teada, kuid kui selline võlausaldaja hiljem oma nõuet ei esita või ei täpsusta, siis ei saa likvideerijad sellist nõuet rahuldada või võlausaldajale kuuluvat raha deponeerida, kui likvideerijatele pole teada nõude ulatus.³³ Käesoleva töö autor nõustub selle seisukohaga ning leiab, et kuigi üldjuhul kattuvad need võlausaldajad, keda isiklikult teavitatakse ja kelle nõuded hiljem rahuldatakse (mida analüüsitakse täpsemalt punktis 2.2), siis võivad nad teatud juhtudel ka erineda. Ehk asjaolu, et likvideerija teadaolevat võlausaldajat teavitab, ei tähenda, et tema nõue tuleks ka hilisemalt likvideerimismenetluses rahuldada, kui ta enda nõuet ei täpsusta või ei tõenda. Seega tuleks autori hinnangul isiklikult teavitada ka võlausaldajaid, kelle nõuded võivad olla vaieldavad või näiteks tingimuslikud, et teha kindlaks, kas nende nõue tuleb rahuldada, neile kuuluv raha deponeerida, anda neile tagatis või jätta nõue sootuks rahuldamata.

On küsitav, kas teada olevaks võlausaldajaks teavitamise tähenduses võib pidada ka isikut, kelle nõue on küll võlgnikule selgelt teada, kuid nõue ei ole veel sissenõutavaks muutunud ja eelduslikult ka järgneva nelja kuu jooksul sissenõutavaks ei muutu. Seaduses ei ole sätestatud, et likvideerimismenetluse algusega muutuksid kõik nõuded sissenõutavaks, mistõttu ei saa

³³ MüKoBGB/Arnold, 7. Aufl. 2015, BGB § 50 Rn. 4-5.

väita, et lõpetamisotsuse registrisse kandmisest muutuksid kõik nõuded sissenõutavaks, sest see tähendaks omakorda ka seda, et alates lõpetamisotsusest hakkaksid jooksma ka võlausaldajate viivisenõuded. Samas on likvideerimismenetluses likvideerijatel kohustus teatud juhtudel anda võlausaldajatele tagatis või hoiustada neile kuuluv raha (ÄS § 214 lg 2 ja 3 § 377 lg 2 ja 3), kui nõuet likvideerimise ajal rahuldada ei ole võimalik.

Seega ei välista autori hinnangul sissenõutavuse puudumine võlausaldaja positsiooni olla teadaolev võlausaldaja, keda tuleks likvideerimismenetlusest teavitada. Seega, isegi kui võlausaldaja nõuet ei ole võimalik likvideerimismenetluses rahuldada, kuid tema nõue või tulevikus sissenõutavaks muutuv nõue on likvideerijatele teada, tuleks sellist võlausaldajat likvideerimisest siiski teavitada. See, kas nõuet on võimalik ka likvideerimismenetluse raames rahuldada, võib selguda alles hiljem. Seega on autor seisukohal, et teadaolevaks võlausaldajaks teavitamise tähenduses saab pidada ka isikuid, kelle nõue muutub sissenõutavaks tulevikus, näiteks on laenulepingus sätestatud laenu tagasimaksmise kuupäevaks aasta peale lõpetamisotsuse registrikandest ehk nõue muutub sissenõutavaks peale nelja kuulist nõuete rahuldamise perioodi ja suure tõenäosusega alles peale likvideerimise lõpetamist. Samuti tuleks sel juhul teavitada ka võlausaldajaid, kellele likvideeritav äriühing on andnud garantii või käenduse, kuid garantiijuhtum või käendusjuhtum ei ole veel saanud ehk võlausaldajatele, kelle puhul on likvideerijatele teada, et neil võib tulevikus tekkida nõue.

Seaduses ei ole sätestatud, mil viisil peab võlausaldajatele teate saatma. Õiguskirjanduses on leitud, et teada olevatele võlausaldajatele saadetakse likvideerimisteade peab olema vähemasti kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.³⁴ TsÜS § 77 lg 1 kohaselt võib tehingu teha mis tahes vormis, kui seaduses ei ole sätestatud kohustuslikku vormi. TsÜS § 79 kohaselt, kui seadus näeb ette kirjalikku taasesitamist võimaldava vormi, peab selline tahteavaldus olema tehtud püsivat kirjalikku taasesitamist võimaldaval viisil ja sisaldama isikute nimesid, kuid ei pea olema omakäeliselt allkirjastatud. Äriseadustik ega tsiviilseadustiku üldosa seadus ei kehtesta teada olevate võlausaldajate teavitamiseks kohustuslikku vormi, mistõttu jääb arusaamatuks, miks on jõutud seisukohale, et see peab ilmtingimata olema vähemasti kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

³⁴ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse Üldosa, lk 300 ja Varul, P. jt. TsÜS. Komm vlj, lk 176.

Seega on käesoleva magistritöö autor seisukohal, et sellise teate esitamisele ei ole seadusega kehtestatud vorminõuet, mistõttu võib selle teha ka suuliselt. Samas on likvideeritava äriühingu ja eriti likvideerija enda huvides teha selline teade sellises vormis, mis võimaldaks hilisema vaidluse korral tõendada, et võlausaldajat on ka teavitatud. Sama on leitud ka Saksa õiguskirjanduses.³⁵ Vastasel juhul saaks võlausaldaja hilisemalt nõuda täiendavat likvideerimist põhjusel, et tema nõue jäi likvideerimismenetluses rahuldamata ning tal oli selleks mõjuv põhjus, kuna likvideerija ei edastanud talle kui teada olevale võlausaldajale likvideerimisteadet. Samuti võiks sel juhul kõne alla tulla likvideerija isiklik vastutus, kui täiendavat likvideerimist läbi viia ei ole võimalik.

Eeltoodust tulenevalt on autor seisukohal, et teadaolev võlausaldaja, kellele likvideerija peaks saatma isikliku likvideerimisteate ei ole igal juhul võrdsustatav võlausaldajaga, kelle nõue tuleb hiljem rahuldada või anda talle tagatis või deponeerida tema kasuks rahasumma. Seega tuleb likvideerimismenetlusest isiklikult teavitada lisaks juba sissenõutavaks muutunud nõuetega võlausaldajatele ka võlausaldajaid, kelle nõue pole veel sissenõutavaks muutunud või ka neid, kelle nõue ei pruugi muutuda kunagi sissenõutavaks, samuti juhul kui likvideerijatele ei ole teada võlausaldaja nõude ulatus või selle alus. Teavituse vormi autori hinnangul ettenähtud pole, seda enam, et täieliku likvideerimisteatega saab võlausaldaja tutvuda AT lehel.

1.3 Teavitamise tähtajad ning nende rikkumise tagajärjed

Kui ülejäänud likvideerimismenetluse toimingutele on seatud üsna täpsed tähtajad, siis võlausaldajatele likvideerimisest teatamiseks on ÄS § 212 lg 1 kui § 375 lg 1 kehtestanud üksnes kohustuse seda teha viivitamatult. Sestap analüüsitakse antud alapunktis seda, kuidas antud mõistet sisustada ning mis juhtub, kui likvideerijad on rikkunud õigeaegse teavitamise kohustust.

Inglismaal tuleb teade avaldada 14 päeva jooksul (IA § 85 lg 1), Saksamaal ega Delaware'is ei ole sätestatud likvideerimisteate avaldamise aega, kuid Saksamaal kehtib nn 12 kuu piirang

³⁵ MüKoBGB/Arnold, 7. Aufl. 2015, BGB § 50 Rn. 4-5.

ehk vara ei või osanike või aktsionäride vahel välja jagada enne 12 kuu möödumist esmasest³⁶ likvideerimisteatest (GmbHG § 73 lg 1 kui ka AktG § 272 lg 1), mistõttu oleks äriühingu huvides avaldada teade aegsasti, Inglismaal sellist piirangut pole. Sarnaselt näeb Eestis ette ka ÄS § 218 lg 1 ja 381 lg 1, et registrist saab äriühingu kustutada mitte varem kui kuus kuud alates likvideerimisteate avaldamisest ja lõpetamisotsuse registrisse kandmisest. Seega peaks likvideerijaid motiveerima likvideerimisteadet avaldama võimalikult kiiresti asjaolu, et vastasel juhul pikeneb likvideerimine. Sellest tulenevalt on autor seisukohal, et puudub vajadus seadusega täpsemalt reguleerida tähtaega, mil tuleb likvideerimisteade avaldada.

Teadada olevatele võlausaldajatele teate saatmiseks ei ole ei Eesti ega Saksa õiguses isegi märgitud, et teade tuleks saata viivitamata, samuti ei ole äriseadustikus sätestatud, millised on tagajärjed, kui likvideerijad tähtaegselt ehk viivitamatult võlausaldajaid likvideerimismenetlusest ei teavita. Saksa õiguskirjanduses on märgitud, et selle tagajärjeks võib olla likvideerija otsevastutus võlausaldaja ees BGB § 53 alusel.³⁷ DGCL § 280 (a)(1) seevastu sätestab, et teadaolevatele võlausaldajatele tuleb teade saata samal päeval esmase likvideerimisteate avaldamisega või enne seda. Sellest tulenevalt on ka käesoleva töö autor seisukohal, et äriseadustikus võiks täpsustada teada olevate võlausaldajate teavitamise tähtaega. Kuivõrd enne lõpetamisotsuse vastuvõtmist tuleb koostada majandustegevuse ülevaade ja selles ülevaates näitama, mis aja jooksul suudetakse rahuldada võlausaldajate nõuded, siis peaks võlausaldajate nõuded või vähemasti teadaolevad võlausaldajad juba enne lõpetamisotsuse vastuvõtmist teada olema, mistõttu ei tohiks autori hinnangul likvideerijatele probleeme valmistada neid teavitada näiteks nädala aja jooksul.

Täiendavalt tuleb eristada ka seda, millal on teade võlausaldajani jõudnud. TsÜS § 69 lg 1 ls 1 kohaselt tuleb kindlale isikule suunatud tahteavaldus tahteavalduse tegija poolt väljendada ja see muutub kehtivaks kättesaamisega ning lause 2 kohaselt muutub kindlale isikule suunamata tahteavaldus kehtivaks tahte väljendamisega. Seega AT-s avaldatud likvideerimisteade muutub sätte teise lause kohaselt kättesaadavaks tahte väljendamisega ehk teate avaldamisel. Samas on aga küsimus sellest, millal saab lugeda teadaolevat võlausaldajat teavitatuks ehk millal on võlausaldaja saanud kätte isikliku teate, kuna õiguskirjanduses on

³⁶ Teate võib avaldada mitmel korral, kuid 12 kuu piirang on sõltuvuses üksnes esimesest avaldamisest.

³⁷ MüKoBGB/Arnold, 7. Aufl. 2015, BGB § 50 Rn. 6.

sätetatud, et likvideerimisteade avalikkusele ei asenda kohustust teadaolevaid võlausaldajaid isiklikult teavitada ja vastupidi.³⁸ Seega võib likvideerija vastutus tekkida hiljem ka sellest, kui teadaolev võlausaldaja ei ole isiklikult teavitust kätte saanud. TsÜS § 69 lg 2 kohaselt on tahteavaldus kätte saadud, kui see on tahteavalduse saajale isiklikult teatavaks tehtud ja eemalviibijale tehtud tahteavaldus loetakse kättesaaduks, kui see on jõudnud tahteavalduse saaja elu- või asukohta ja tal on olnud mõistlik võimalus sellega tutvuda. Kuigi võlausaldajatele saadetakse isiklik teade muid likvideerimismenetluse tähtaegu otseselt ei mõjuta, siis saaks selle kaudu võlausaldaja vähemasti likvideerija vastu hilisemalt nõude esitada, kui selgub, et likvideerimismenetluses jääb tema nõue rahuldamata, sest praegu kehtiva õiguse kohaselt ei riku likvideerija oma kohustusi, kui teavitab teadaolevat võlausaldajat alles likvideerimise lõpus.

Sealjuures on ka küsimus sellest, mis on tagajärjeks, kui likvideerija rikub võlausaldajate teavitamiskohustust või ei tee seda tähtaegselt ning kuidas sisustada mõistet „viivitamatult“. Teavitamiskohustuse rikkumise, sealhulgas õigeaegse teavitamise kohustuse rikkumise tagajärjeks likvideerimismenetluse ajal võib olla likvideerija ametist vabastamine. Tartu Ringkonnakohtu 2016. a otsuses³⁹ oli näiteks tegemist olukorraga, kus kohtu poolt määratud likvideerija avaldas esmakordselt teate ühingu likvideerimise kohta AT-s neli kuud pärast täiendava likvideerimise määramist. Tegemist oli küll sundlõpetamise, mitte vabatahtliku likvideerimisega, kuid likvideerija ülesanded on mõlemal juhul samad. Likvideerija ei osanud kohtu hinnangul selgitada, miks viibis niivõrd pikaajaliselt seadusega kohustuslikult paika pandud (viivitamatult) likvideerimise teate avaldamine ning seega oli likvideerija rikkunud õigeaegse teavitamise kohustust. Sellest tulenevalt võib väita, et neli kuud alates likvideerimismenetluse alustamisest on igal juhul liiga pikk aeg likvideerimisteate avaldamiseks. Kuivõrd likvideerija oli kohtu poolt määratud, kutsus likvideerija tagasi ka kohus. Kohus saab ka juhatuse liikmest likvideerija või ka osanike või aktsionäride poolt nimetatud likvideerija tagasi kutsuda, kui seda nõuavad osanikud või aktsionärid, kelle osad või aktsiad esindavad vähemalt 1/10 ühingu kapitalist (ÄS § 207 lg 2 ja § 370 lg 2).

³⁸ Varul, P. jt. TsÜS. Komm vlj, lk 176.

³⁹ TlnRnKo 07.01.2016, 2-14-57510.

Seega, juhul kui osanikud või aktsionärid leiavad, et likvideerijad ei täida oma kohustusi, sealhulgas ei esita õigeaegselt teadet ühingu likvideerimise kohta AT-s ja kahjustavad sellega äriühingu võlausaldajate huve, on neil võimalus kas ise likvideerijad osanike või üldkoosoleku otsusega tagasi kutsuda (ÄS § 207 lg 1 ja § 370 lg 1) või kui selleks ei saada kokku nõutavat häälteenamust, siis esitada selleks kohtule avaldus.

Samas on vaieldav, mis huvi peaks olema äriühingu osanikel või aktsionäridel võlausaldajaid kaitsta olukorras, kus võlausaldajate nõuete rahuldamata jätmisel jagatakse äriühingu vara nende vahel ja ühtlasi ei ole võlausaldajatel võimalik peale likvideerimist osanikele või aktsionäridele nõudeid esitada, kuna seadus näeb ette üksnes juhatuse liikmete ja likvideerijate vastutuse. Saksamaal on teatud juhtudel aktsepteeritud võlausaldaja võimalust esitada nõue osanike vastu⁴⁰, kuid seda rakendatakse väga harva ja sellise nõude esitamiseks peab olema täidetud rida spetsiifilisi eeldusi.⁴¹ Eesti õiguses ei aktsepteerita enamasti osanike või aktsionäride vastu nõuete esitamist, mistõttu ei saa ÄS §-s 207 või §-s 370 sätestatud võimalusi likvideerija tagasi kutsumiseks pidada võlausaldajaid kaitsvateks säteteks, kuna võlausaldajal puudub võimalus likvideerija tagasi kutsuda või taotleda seda kohtult.

Kohtu poolt määratud likvideerijate üle peab kohus ise ka järelevalvet pidama ning vajadusel rakendama nende suhtes sanktsioone. Näiteks on tsiviilkohtumenetluse seadustiku (edaspidi TsMS) § 477² lg 2 kohaselt kohtul õigus trahvida või ametist vabastada kohtu poolt määratud likvideerija, kes ei täida oma ülesandeid nõuetekohaselt või ei järgi kohtu antud korraldusi. Juhatuse liikmeks oleva likvideerija, samuti osanike või aktsionäride poolt nimetatud likvideerija tagasi kutsumine antud sätte alusel võimalik ei ole. Vabatahtliku likvideerimise korral saaks see kõne alla tulla üksnes siis, kui kohus on kutsunud osanike või aktsionäride sellekohase avalduse alusel tagasi juhatuse liikmest või osanike või aktsionäride poolt nimetatud likvideerija, mille järel on kohus nimetanud ise uue likvideerija nagu eelnevalt selgitatud (ÄS § 207 lg 2 ja § 370 lg 2). Sel juhul oleks tegemist kohtu poolt määratud isikuga TsMS § 477² lg 2 tähenduses, keda saaks kohus ka ülesannete rikkumise eest trahvida.

⁴⁰ Nn *piercing the corporate veil* põhimõtte ehk võimalus esitada nõue äriühingu asemel osanike või aktsionäride vastu, millega lõhutakse piiratud vastutuse süsteem.

⁴¹ Siems, M.M., Cabrelli, D. *Comparative Company Law: A Case-Based Approach*. United Kingdom: Hart Publishing, 2013, lk 172-173.

Üldjuhul puudub aga likvideerimismenetluses igasugune kontroll likvideerijate üle, kes oma kohustusi ei täida ning võlausaldajatel puudub ka võimalus selline nõue esitada.

TsÜS § 41 lg 7 sätestab küll reegli, et huvitatud isiku nõudel võib kohus likvideerija mõjuval põhjusel tagasi kutsuda, sõltumata juriidilise isiku lõpetamise alusest. Ehk TsÜS § 41 lg 7 seab likvideerija tagasi kutsumise eeldusteks üksnes selle, et avalduse esitaja oleks asjast huvitatud isik, kes võib olla ka näiteks võlausaldaja ja teiseks peab võlausaldajal olema selleks mõjuv põhjus. Antud sätet ei saa aga kohaldada osaühingu ja aktsiaseltsi võlausaldajate puhul, kuivõrd kohtupraktikas on selgitatud, et ÄS § 207 ja § 370 on erinormideks TsÜS § 41 lg 7 ees. Näiteks Viru Maakohtu 30.06.2011. a lahendi⁴² kohaselt üritas osaühingu endine töötaja, kelle kasuks oli äriühingult hüvitis töövaidluskomisjonis välja mõistetud, taotleda TsÜS § 41 lg 7 alusel likvideerija tagasi kutsumist. Olenemata sellest, et töövaidluskomisjon oli hüvitise välja mõistnud ja võlausaldaja oli ka kahel erineval korral likvideerijale tähitud kirjaga oma nõudest teatanud, ei olnud likvideerija võlausaldaja nõuet rahuldanud. Samas märkis avaldaja kohtuistungil, et tema eesmärgiks avalduse esitamisel oli tegelikkuses saada oma nõue rahuldatud, mitte niivõrd likvideerija tagasikutsumine saavutada. Kohus jättis siiski võlausaldaja avalduse rahuldamata, leides, et kuna ÄS § 207 ei näe võimalust võlausaldajale algatada likvideerija tagasikutsumine, siis ei olnud töötajal õigust kohtule sellist avaldust esitada.

Sealjuures on arusaamatu, miks kohus sellise avalduse üldse menetlusse võttis, kuna TsMS § 371 lg 2 p 1 kohaselt võib kohus jätta hagiavalduse (TsMS § 477 lg 1 ka hagiavalduse) menetlusse võtmata, kui hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja faktiliste väidete õigsust. Riigikohus on näiteks selgitanud, et olukorras, kus olenemata isiku õiguskaitsevajadusest puudub materiaalsoiguslik nõudealus, ei saa pidada menetlust perspektiivikaks ja tuleb keelduda avalduse menetlusse võtmisest.⁴³ Seda enam, et TsMS § 150 lg 1 p 2 kohaselt tagastatakse riigilõiv juhul, kui avaldust ei võeta menetlusse. Kohtulahendist nähtuvalt oli ilmselge, et võlausaldaja avaldust ei ole võimalik materiaalsoigusest tulenevalt üldse rahuldada, sest avaldajal puudus avalduse esitamise õigus, kuid kohus otsustas siiski avaldust

⁴² VMKm 30.06.2011, 2-10-35384.

⁴³ RKTko 30.01.2013, 3-2-1-177-12, p 11.

menetleda ja tekitab sellega olukorra, kus niigi halba olukorda pandud võlausaldajal tekkisid kohtumenetluse tõttu täiendavad kulutused.

Seega, isegi juhul, kui seaduses oleks sätestatud täpsemad tähtajad likvideerijatele teadete esitamiseks, siis puuduks otsene võimalus likvideerijaid vastutusele võtta likvideerimismenetluse ajal, kuna vabatahtliku likvideerimise puhul ei allu likvideerijad kohtulikule kontrollile ning likvideerija tagasi kutsumiseks võlausaldajal võimalust pole. Samas on autor eelpool toodud selgitustest tulenevalt seisukohal, et vähemasti teadaolevate võlausaldajate teavitamiseks võiks seaduses sätestada tähtaja, et vältida olukorda, kus likvideerija teavitab võlausaldajat viimasel võimalikul hetkel, mida ei saa kehtiva õiguse kohaselt otseselt rikkumiseks pidada.

2. VÕLAUSALDAJATE NÕUETE RAHULDAMINE

2.1 Nõuete rahuldamise üldised eeldused

Olenevalt sellest, kas tegu on teadaoleva või nõuet esitava võlausaldajaga, on nende nõuete rahuldamise eeldused pisut erinevad, mida käsitletakse punktide 2.2 jj juures. Äriühingu võlausaldajate nõuete rahuldamise esmaseks eelduseks on aga see, et likvideeritaval äriühingul jätkub vara kõigi võlausaldajate nõuete rahuldamiseks.⁴⁴ Käesolevas punktis analüüsitakse, kas on põhjendatud minna likvideerimismenetlusele kohe üle pankrotimenetlusele, kui täies ulatuses nõudeid rahuldada ei ole võimalik.

Äriühingu võlausaldajateks likvideerimismenetluse tähenduses on kõik isikud, kelle nõue juriidilise isiku vastu ei tulene tema õigusest jaotamisele kuuluvale varale ehk likvideerimishüvitisele.⁴⁵ Juhul kui likvideerimise käigus selgub, et äriühingu varadest ei jätku võlausaldajate kõigi nõuete rahuldamiseks, on likvideerijatel kohustus ÄS § 210 ja § 373 kohaselt esitada pankrotiavaldus. TsÜS § 44 sätestab samuti, et juhul kui juriidilise isiku likvideerimisel selgub, et selle varadest ei jätku võlausaldajate kõigi nõuete rahuldamiseks, on likvideerijatel kohustus viivitamatult esitada pankrotiavaldus. Ehk üldnorm sätestab lisaks kohustuse esitada pankrotiavaldus viivitamata, mida äriseadustikus olevad sätted ette ei näe.

Nagu eelnevalt mainitud, näeb ka Inglismaa õigus ette, et äriühingu liikmete algatatud vabatahtliku likvideerimismenetluse saab läbi viia üksnes juhul, kui äriühingul jätkub vara kõigi võlausaldajate nõuete rahuldamiseks (IA § 89), vastasel juhul viiakse läbi kreditorite vabatahtlik likvideerimine (IA § 90).

⁴⁴ Varul, P. jt. TsÜS. Komm vlj, lk 169.

⁴⁵ *Ibid*, lk 176.

Saksamaal reguleerib pankrotiavalduse esitamist Insolvenzordnung⁴⁶ ehk pankrotiseadus (edaspidi InsO), mille § 15a lg 1 näeb ette kohustuse nii juhatuse liikmetele kui likvideerijatele esitada pankrotiavaldus, kui ilmneb, et ühing on maksejõuetu. Õiguskirjanduses on selgitatud, et ei GmbHG ega InsO näe ette likvideerijate tsiviilvastutust, kuid kohtupraktikas on leitud, et sellise nõude rikkumisele järgneb deliktiline vastutus võlausaldajate ees BGB § 82 lg 2 tähenduses.⁴⁷ Samas on BGB kommentaarides märgitud, et juhul kui juriidilise isiku varast ei jätku võlausaldajate kõigi nõuete rahuldamiseks, tuleb võlausaldajate nõuded rahuldada võrdsetes osades.⁴⁸

Sellest järeldub, et Saksamaal eristatakse olukorda, mil äriühing on maksejõuetu pankrotiõiguse mõistes ning likvideerijad peaksid esitama pankrotiavalduse ja olukorda, mil võlausaldajate nõuded saab rahuldada üksnes osaliselt ja sel juhul saab likvideerimise siiski lõpule viia ilma, et oleks kohustus esitada pankrotiavaldus. Eesti õigus aga sellist võimalust likvideerimise puhul ette ei näe ning kohustab viivitamatult esitama pankrotiavalduse, kui selgub, et äriühingu vara arvelt ei ole võimalik kõiki nõudeid täita, mis erineb üldisest juhatuse liikme kohustusest esitada maksejõuetuse ilmnemisel pankrotiavaldus.⁴⁹ Selline kohustus on autori hinnangul põhjendatud, kuna likvideerimismenetluse eesmärgiks on võlausaldajate kaitse ja likvideerimise järel üldjuhul ei toimu enam edasist äritegevust, mistõttu ei ole ka võimalust, et äriühingul tekiks tulevikus vara, mille arvel kõigi võlausaldajate nõuded rahuldada.

DGLC § 281 (a) sätestab, et juhul kui äriühingul ei jätku vara kõigi nõuete ja kohustuste täitmiseks, tuleb sellised nõuded rahuldada prioriteetsuse järjekorras ning kui nõuded on võrdse prioriteetsusega, siis rahuldatakse need võrdselt vabade vahendite ulatuses. Lõike (e) kohaselt ei viita mõiste „prioriteetsus“ väljamaksete järjekorrale ega ajale, mil nõuded

⁴⁶ Insolvenzordnung (Saksamaa pankrotiseadus). Kättesaadav aadressil: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso.

⁴⁷ Bachner, T. *Creditor Protection in Private Companies: Anglo-German Perspectives for a European Legal Discourse*. Cambridge University Press: 2009, lk 189.

⁴⁸ BeckOK BGB / Schöpflin, 44. Ed. 1.11.2017, BGB § 49 marg. 9.

⁴⁹ ÄS § 180 lg 5¹ ja § 306 lg 3¹ sätestavad juhatuse liikmetele kohustuse esitada pankrotiavaldus viivitamata, kui äriühing on maksejõuetu ja maksejõuetus ei ole majanduslikust olukorras tulenevalt ajutine.

muutuvad sissenõutavaks või nende asjus tehakse kohtulahend. Samas ei ole selgitatud, mida siis täpsemalt prioriteetsuse all silmas peetakse.

Seega on nii Saksamaa kui Delaware'i õiguses sätestatud, et vabatahtliku likvideerimise saab läbi viia ka juhul, kui vara ei jätku kõigi võlausaldajate nõuete rahuldamiseks, sel juhul tuleb nõuded rahuldada võrdsetes osades. Eesti õiguses, nagu eelnevalt selgitatud, on likvideerimismenetluse läbiviimine võimalik üksnes juhul, kui kõigi võlausaldajate nõuded on võimalik täies ulatuses rahuldada, vastasel juhul tuleb esitada pankrotiavaldus. Samas on pankrotimenetlus üldjuhul üsna kulukas, PankrS § 150 lg 1 kohaselt on pankrotimenetluse kuludeks menetluskulud, ajutise halduri tasu, halduri tasu, pankrotitoimkonna liikmete tasu, haldurite tehtud vajalikud kulutused ning deposiit. Seetõttu on tõenäoline, et võlausaldajate huvid on pankrotimenetluses veelgi vähem kaitstud, kuna pankrotimenetluse kulude tõttu saavad võlausaldajad veelgi vähem kätte.

Seega võiks kaaluda ka Eesti õiguses sätestada regulatsioon, mille kohaselt ei pea likvideerijad ilmingimata esitama pankrotiavaldust, kui ilmneb, et kõiki nõudeid likvideerimismenetluses täies ulatuses rahuldada ei saa, vaid kohustuvad näiteks võlausaldajate nõuded *pari passu*⁵⁰ põhimõtte järgi rahuldama. Hetkel kehtiva õiguse kohaselt saaksid küll võlausaldaja ja likvideerijad kokku leppida nõuete vähendamises, kuid Maksu- ja Tolliamet (edaspidi MTA) võib sellist tegevust näha kingitusena tulumaksuseaduse⁵¹ (edaspidi TuMS) § 49 lg 1 mõistes, mistõttu võib võlausaldajatel selle tõttu tekkida maksukohustus. Kuigi MTA juhendi kohaselt⁵² ei loeta kingituseks lootusetu nõude maha kandmist, siis oleks tõendamiskoormis siiski võlausaldajal näitamaks, et tegu oli tõepoolest lootusetu nõudega, mistõttu parandaks olukorda see, kui võimalus nõuetest teatud ulatuses loobuda oleks seaduses sätestatud. Samuti võiks sel juhul sätestada ka erisused juhuks, kui äriühing siiski otsustab tegevust jätkata, sest vastasel juhul vähendatakse võlausaldaja nõuet eeldusel, et

⁵⁰ Pankrotiõiguse põhimõte, mille kohaselt võlausaldajate nõuded rahuldatakse vastavalt nende nõude suurusele kogunõuetest. Eesti õiguses sätestab antud põhimõtte PankrS § 154 lg 1.

⁵¹ Tulumaksuseadus – RT I, 22.01.2018, 10.

⁵² Maksu- ja Tolliameti koduleht. Selgitused kingituste, annetuste ja vastuvõtukulude deklaratsiooni vormi TSD lisa 5 täitmiseks (alates 01.01.2015). Kättesaadav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/tulu-kulu-kaivekasum/kingitused-ja-annetused-ning-vastuvotukulud/selgitused-kingituste>.

äriühing lõpetab tegevuse, kuid tegelikkuses äriühing hoopis jätkab äritegevusega ning puudus vajadus võlausaldaja nõuet vähendada.

2.2 Teadaolevad võlausaldajad

ÄS § 214 lg 1 ja § 377 lg 1 kohaselt peavad likvideerijad rahuldama ühingule teada olevad võlausaldajate nõuded sõltumata sellest, kas võlausaldaja on nõudest likvideerijatele teatanud või mitte. Teadaolevate võlausaldajate nõuete rahuldamise juures tekib küsimus, kuidas erineb nende võlausaldajate õiguslik staatus, kes on teada ning on ka äriühingule nõude esitanud võrreldes nende võlausaldajatega, kes on teada, aga ei esita nõuet. Samuti tekib sarnaselt teavitamisele ka siinkohal küsimus sellest, kes on antud sätete tähenduses teada olev võlausaldaja ehk kelle nõuded tuleb rahuldada. Neid küsimusi käesoleva alapunkti alla analüüsitaksegi.

Äriühingule teada olevate võlausaldajate puhul ei ole neljakuulisel nõudest teatamise tähtajal otseselt mingit tähendust, sest eelnimetatud sätete kohaselt on likvideerijatel kohustus ilma teate saamiseta sellised nõuded rahuldada. Siiski palutakse ka teadaolevatel võlausaldajatel oma nõuded esitada. Nagu eelnevalt teavitamise juures selgitatud, saab eristada teadaolevaid võlausaldajaid teavitamise mõttes ja teadaolevaid võlausaldajaid nõuete rahuldamise tähenduses.

Teada olevateks võlausaldajateks võiks pidada näiteks ettevõtte ülemineku puhul üleandja ja omandaja ühiseid võlausaldajaid. VÕS § 183 lg 1 näeb ette, et enne ettevõtte üleminekut tekkinud kohustuste eest, mis on ülemineku ajaks muutunud sissenõutavaks või mis muutuvad sissenõutavaks viie aasta jooksul pärast üleminekut, vastutab ettevõtte üleandja võlausaldajate ees solidaarselt omandajaga. Ehk üleandja kui õiguseelneja võlausaldajatele antakse selle sättega täiendav tagatis, mis seisneb selles, et nii õiguseelneja kui õigusjärglane vastutavad võlausaldajate ees solidaarselt. Juhul kui likvideeritavale äriühingule on teada, et sellisel võlausaldajal on olemas kehtiv nõue, siis peaks likvideerijatel olema kohustus tulenevalt ÄS § 214 lg-st 1 ja § 377 lg-st 1 võlausaldaja nõue rahuldada, kuna olenemata sellest, et võlausaldaja ei ole seda nõudnud, tuleb siiski nõue rahuldada. Samas on võlausaldajal võimalus esitada nõue ka teise solidaarvõlgniku vastu ning on vägagi võimalik, et võlausaldaja on seda ka juba teinud, mistõttu puuduks likvideerijal vajadus selline nõue

rahuldada ja võlausaldaja rikastuks. Seega võib tekkida olukord, mil likvideerijad teavad, et tegemist on võlausaldajaga, kel on sissenõutavaks muutunud kehtiv nõue, kuid tema nõude rahuldamisel võib tekkida olukord, mil võlausaldaja rikastub. Seega on autor seisukohal, et selliseid võlausaldajaid ei saa pidada teada olevateks võlausaldajateks ÄS § 214 ja § 377 tähenduses ehk likvideerijatel pole kohustust sellise võlausaldaja nõuet rahuldada ilma, et võlausaldaja oleks oma nõude esitanud.

Saksamaal sätestavad nii GmbHG § 73 lg 1 kui ka AktG § 272 lg 1, et äriühingu vara võib osanike või aktsionäride vahel välja jagada aasta möödumisel likvideerimisteate avaldamisest, mistõttu saab järeldada, et võlausaldajate nõuete rahuldamine toimub likvideerimisteate avaldamisele järgneva 12 kuu jooksul, täpsemaid nõudeid nõuete rahuldamisele seatud ei ole. Õiguskirjanduse kohaselt on teadaolevaks võlausaldajaks, mitte teadmine võlausaldaja isikust, vaid tema nõudest ning ka teadaolevatelt võlausaldajatelt eeldatakse, et nad võtavad likvideerijatega siiski ühendust, et tõendada oma nõuet.⁵³

DGCL § 281 lg (a)(4) sätestab, et äriühing peab lisaks nõude esitanud võlausaldajate nõuetele rahuldama või tagama ka kõik nõuded, mis on sissenõutavaks muutunud, likvideeritavale teada, vaidlustamata või on lõplikult määratletud äriühingu või tema õigusjärglase poolt võlgu olevatena. Seega on DGCL-s sätestatud täpsem regulatsioon sellest, kes on teadaolevad võlausaldajad. Autori hinnangul ei ole selle sätestamine Eesti õiguses otseselt vajalik, kuna teadaolevate võlausaldajate ringi on keeruline määratleda, mistõttu peaks see sel juhul olema avatud loetelu.

Lisaks peaksid ka eristuma õiguslikult need võlausaldajad, kes on küll teada, kuid ei esita nõuet nendest, kes on teada, aga esitavad. Kui teadaoleva, aga nõuet mitte esitava võlausaldaja nõue ja selle ulatus ning võlausaldaja andmed on likvideerijatele teada ning nõue on sissenõutav, siis ei tohiks tekitada mingeid probleeme sellise nõude rahuldamine ilma sellekohase teate saamiseta. Probleem tekib aga siis, kui likvideerijatele ei ole teada kõik nõude rahuldamiseks vajalik informatsioon ning võlausaldaja sellist nõuet ei ole ka esitanud. Sel juhul saab kas võlausaldajale kuuluva raha deponeerida või anda tagatise, mida

⁵³ MüKoGmbHG / H.-F. Müller, 2nd edition 2016, GmbHG § 73 Rn. 13-16.

käsitletakse punkti 2.4 jj juures, samuti võib sellise võlausaldaja võimalused täiendada likvideerimise taotlemiseks nõude rahuldamata jätmise järel olla raskendatud.

Eeltoodust nähtuvalt tuleb likvideerijatel rahuldada nende teadaolevate võlausaldajate nõuded, mis on sissenõutavaks muutunud ja mille ulatus ning nõude täitmise viis on likvideerijatele teada. Juhul, kui eelnimetatud asjaolud ei ole aga likvideerijatele teada ning võlausaldaja ei ole oma nõuet esitanud või on esitanud, aga nõudes on siiski mingid puudused, siis on likvideerijatel hoopis kohustus võlausaldajale kuuluv raha deponeerida või anda talle tagatis. Samuti võivad olla piiratud sel juhul nõude mitte esitanud võlausaldaja võimalused nõuda hilisemalt täiendavat likvideerimist, kui tema nõue rahuldamata jääb.

2.3 Nõuet esitavad võlausaldajad

Käesolevas alapunktis analüüsitakse nende võlausaldajate nõuete rahuldamise eelduseid, kes ei ole võlausaldajatele teada ning kes esitavad nõuded likvideerimismenetluses. ÄS § 213 ja § 376 näevad ette, et kõigist nõuetest tuleb võlausaldajatel äriühingu likvideerijaid teavitada nelja kuu jooksul alates AT-s likvideerimisteate avaldamisest. Esimeseks nõuete rahuldamise eelduseks on seega asjaolu, et võlausaldaja on nõude esitanud nelja kuu jooksul alates likvideerimisteate avaldamisest. Mitteteatamine ei muuda aga nõuet kehtetuks ja ei piira võlausaldaja õigust likvideerimisel olevat äriühingut kohtus hageda. Ehk nelja kuu nõue on sätestatud kitsalt likvideerimismenetluse raames ning kui kreditor ei jõua nelja kuu jooksul nõudest likvideerijatele teada anda, siis ei lakka nõue olemast ning võlausaldajal on siiski võimalus esitada vastav nõue kohtule. Samas ei tähenda see ilmtingimata, et võlausaldaja saaks üksnes kohtule nõude esitada. Juhul, kui nõue esitatakse likvideerijatele peale nelja kuu möödumist, siis peaksid likvideerijad siiski nõude rahuldama, välja arvatud juhul, kui nõue on vaieldav.

Õiguskirjanduses on märgitud, et juhul kui likvideeritav ei nõustu nõudega, siis tuleks sellest nõude esitanud võlausaldajat teavitada ja oodata ära, kas ta pöördub nõudega kohtu poole.⁵⁴ Sama on leitud ka Saksa õiguskirjanduses.⁵⁵ Käesoleva töö autor nõustub nende

⁵⁴ Varul, P. jt. TsüS. Komm vlj, lk 178.

⁵⁵ MüKoAktG / J. Koch, 4th edition 2016, AktG § 272 Rn. 18-19.

seisukohtadega ning kuigi seda seaduses *expressis verbis* kirjas pole, siis võiks selline kohustus olla tuletatav hea usu põhimõttest ehk likvideerijatel peaks olema kohustus ka võlausaldajaid teavitada sellest, et nad ei nõustu nõudega ja ei kavatse seda rahuldada, et võlausaldaja oleks informeeritud ning saaks nõude kohtule esitada. Kui nõue on vaieldav, tuleb võlausaldajal aga aegsasti nõue kohtule esitada, kuna vastasel juhul võib olla hagi esitamise hetkeks ühingu registrist kustutatud, sest kustutamisaivalduse võib registrile esitada juba kuue kuu möödumisel ühingu lõpetamise otsuse registrisse kandmisest ja likvideerimisteate avaldamisest (ÄS § 218 lg 1 ja § 381 lg 1), kuigi praktikas on see võimalik alles peale seitsme kuu möödumist (vt punkti 3.1) ning AT-s kustutamise kohta uut teavitust ei tehta.

Varasemas kohtupraktikas on leitud, et juhul kui võlausaldaja esitab likvideerimismenetluse algatamise järel nõude likvideeriija asemel kohtule, tuleb jätta selline hagi läbi vaatamata, kuna võlausaldaja võib nõude esitada üksnes likvideerimismenetluses.⁵⁶ Tegu on aga arusaamatu seisukohaga, kuna ükski seadus sellist piirangut ette ei näe. Kuigi PankrS § 44 lg 1 selgitab, et peale pankroti väljakuulutamist võib võlausaldaja vastu nõudeid esitada üksnes pankrotiseaduses sätestatud korras, siis likvideerimismenetluse puhul äriseadustik sellist kohustust ette ei näe. Ehk asjaolu, et on võetud vastu äriühingu lõpetamise otsus ja alustatud äriühingu likvideerimist ei tähenda kuidagi, et see piiraks võlausaldaja võimalusi esitada nõue kohtule või mõnele muule vaidlust lahendavale organile. Seda enam, et kohtupraktikas⁵⁷ on märgitud, et nõude esitamine likvideerimismenetluses ei peata nõude aegumistähtaega, kuna nõude esitamine likvideerimismenetluses ei kuulu TsÜS § 160 lg-s 2 sätestatud loetellu.⁵⁸ Seega peavad võlausaldajad lisaks tähelepanu pöörama ka aegumistähtaegadele, mistõttu on teatud juhtudel mõistlikum esitada hagi otse kohtule, mitte nõue likvideerijatele, et vältida nõude aegumist.

DGCL § 280 lg (a)(2) sätestab, et kui löike a kohaselt tegelikult teavituse saanud võlausaldaja ei esita oma nõuet löikes (a)(1)c märgitud tähtaja ehk 60 päeva jooksul, siis aegub tema nõue.

⁵⁶ HMKm 24.04.2006, 2-05-24720.

⁵⁷ HMKo 02.10.2013, 2-11-51721.

⁵⁸ TsÜS § 160 lg 1 kohaselt peatub aegumine hagi esitamisega ja löike 2 kohaselt võrdsustatakse teatud menetlustes nõude esitamine hagi esitamisega esimese löike tähenduses. Likvideerimismenetluses esitatavat nõuet löikes 2 olevasse loetellu lisatud ei ole.

Samas jääb selgusetuks, kas sealjuures on mõeldud avalikkusele tehtavat likvideerimisteadet või teada olevatele võlausaldajatele eraldi saadetavat teavitust. Ilmselt on siinkohal mõeldud mõlemat, kuna lõige (a)(1)d sätestab, et juba avalikkusele suunatavas likvideerimisteades tuleb märkida, et juhul kui 60 päeva jooksul võlausaldaja oma nõudeid ei esita, siis antud nõue aegub. Seega on kohustus 60 päeva jooksul nõue esitada nii võlausaldajatel, kelle nõue on likvideeritavale juba likvideerimise algul teada kui ka neil võlausaldajatel, kes esitavad oma nõuded esmakordselt likvideerimismenetluses.

Delaware'is on seega vabatahtlikus likvideerimismenetluses nõuete esitamine pigem sarnane meie mõistes pankrotimenetlusega, kus pankrotivõlausaldajate ringist välja jäämine tähendab seda, et võlausaldajat ei eksisteeri tolles menetluses ning tal ei ole võimalik nõuet ka muul viisil maksmata panna (pankrotiseaduse⁵⁹ – edaspidi PankrS – § 44 lg 1). Samas, nagu ka varasemalt töös selgitatud, on Delaware'is võlausaldajate teavitamise kord ja viis märksa täpsemalt reguleeritud ning muuhulgas tuleb teavitusi teha korduvalt, mistõttu ei ole nõude aegumine võlausaldaja jaoks nii kriitilise tähendusega. Ühtlasi kestab Delaware'is likvideerimine kolm aastat, mille jooksul on võimalik ka osanike vastu nõudeid esitada (vt nt punkti 3.3).

Sellest tulenevalt on praeguse töö autor seisukohal, et kui Eestis suudetaks võlausaldajate teavitamise kord muuta tõhusamaks nii, et võlausaldajad saaksid õigeaegselt likvideerimisest teada, siis saaks ka meil seaduses sätestatud nõuete esitamise tähtajale anda laiemat õigusliku tähenduse. Praegune regulatsioon pigem soosib likvideerimismenetluse venimist, sest praegu sätestatud neljakuuline tähtaeg nõuete esitamiseks ei oma mingit reaalselt tähendust ega tekita võlausaldajale rohkem negatiivseid tagajärgi peale selle, et tal ehk ei ole muud võimalust nõude rahuldamiseks kui esitada nõue hagiavaldusena kohtule ja taotlema hagi tagamise korras, et äriühingut ei kustutataks registrist, mis omakorda pikendab likvideerimismenetlust, kuna äriühingu registrist kustutamine kestva kohtuvaidluse ajal võimalik ei ole (ÄS § 218 lg 1 ja 381 lg 1).

Teiseks nõuete rahuldamise eelduseks ÄS § 213 ja § 376 kohaselt on võlausaldaja kohustus märkida nõude sisu, alus ja suurus ning nõuet tõendavad dokumendid. Ehk sisuliselt tuleb

⁵⁹ Pankrotiseadus – RT I, 26.06.2017, 28.

võlausaldajal esitada hagiavaldusele sarnane nõue äriühingu likvideerijatele. Selline kohustus on eelduslikult mõeldud isikutele, kelle nõude sisu või ulatus ei ole likvideerijatele teada, kuivõrd teada olevate võlausaldajate nõuded tuleb igal juhul rahuldada, mistõttu oleks ebamõistlikult koormav, kui ka nemad peaksid nõude esitamisel likvideerijatele esitama kõik nõuet tõendavad dokumendid ja põhistama, et nõue on reaalselt olemas. Siinjuures tekib küsimus, et mis saab juhul kui nõue on esitatud puudustega ehk kui võlausaldaja on märkinud nõude sisu, aluse ja suuruse, aga pole esitanud tõendeid. Käesoleva töö autor on seisukohal, et sellisel juhul peaksid likvideerijad andma võlausaldajale võimaluse kõrvaldada nõudes puudused ning puuduste kõrvaldamata jätmisel keelduda nõude rahuldamisest, kuna vastasel juhul on see ebaõiglane võlausaldajate suhtes, kes esitavad oma nõuded ÄS § 213 ja § 376 kohaselt ehk koos asjakohaste tõenditega. Seda loomulikult juhul, kui likvideeritav ei nõustu nõudega. Kui likvideeritav aktsepteerib esitatud nõuet ja selle ulatust, siis tuleks see rahuldada ilma, et võlausaldaja peaks täiendavaid tõendeid esitama.

Harju Maakohus selgitas 2014. aasta lahendis, et nõudeks ei saa pidada seda, kui isik teeb likvideeritavale ettepaneku lepingu lõpetamiseks, kus ta muuhulgas märgib, et on nõus sellega, et lepingu lõpetamisega tekkinud nõuded hüvitatakse talle ning samuti ei saa sellise teate esitanud isikut pidada teadaolevaks võlausaldajaks, keda tuleks likvideerimismenetlusest isiklikult teavitada.⁶⁰ Antud kaasuses teavitas põhimõtteliselt isik ühingu sellest, et soovib rendilepingut lõpetada ning rääkis ka tema poolt tehtud parenduste väärtusest ja nende hüvitamisest. Kohus märkis, et sellist avaldust ei saa käsitleda likvideerimismenetluses nõude esitamisega.

Lisaks on küsimus selles, kas võlausaldajal üldse on olemas nõue, mida esitada. Näiteks, kas võlausaldajal on õigus esitada nõue, kui see pole veel likvideerimismenetluse ajaks sissenõutavaks muutunud. TsMS § 369 sätestab, et tulevase nõude täitmise hagi võib esitada juhul, kui on alust eeldada, et võlgnik kohustust õigel ajal ei täida. Seega võiks võlausaldajal olla õigus esitada likvideerijatele nõue, mis muutub sissenõutavaks alles peale likvideerimismenetlust. Sealjuures ei ole aga Eesti õiguses täpsustatud likvideerimise kestvus. Nagu eelnevalt selgitatud, kestab vabatahtlik likvideerimine Eestis ca 8,5 kuud. Samas võib mõnel juhul likvideerimine kesta aastaid, mistõttu ei saa tõsikindlalt öelda, et võlausaldaja

⁶⁰ HMKo 20.06.2014, 2-13-12653, p 66.

nõuet ei saaks mingil juhul rahuldada, kui see muutub sissenõutavaks alles 9 kuud peale likvideerimisteate esitamist. Autori hinnangul tuleks selline nõue aga igal juhul esitada, kuna sel juhul võib tekkida likvideerijatel kohustus võlausaldajale kuuluv raha deponeerida (vt punkti 2.4.2).

Õiguskirjanduses on lisaks märgitud, et nõue tuleb esitada vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis juriidilise isiku registrijärgse asukoha aadressile seaduses sätestatud tähtaja jooksul arvates likvideerimisteate avaldamisest AT-s.⁶¹ Käesoleva töö autorile jääb taaskord selgusetuks, miks peaks nõue olema esitatud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, kui seda ei näe ette ei äriseadustiku ega ka tsiviilseadustiku üldosa seaduse vastavad normid. Teatud juhtudel on ka likvideerija poolt avaldatud likvideerimisteates märgitud, et nõuded võib esitada üksnes kirjalikult postiaadressile. Sealjuures on küsitav, kas likvideerijatel on õigus võlausaldajatele dikteerida, kuhu ja mil viisil tuleb nõuded esitada, kui seadus ei näe peale ÄS §-s 213 ja §-s 376 sätestatud nõude esitamise eelduste ette võlausaldajatele rohkem kohustusi.

Sellega seoses jääb ka selgusetuks, mis saab juhul kui võlausaldaja ei esita nõuet teates märgitud postiaadressile, vaid hoopis likvideerija e-postiaadressile. Sellises olukorras tuleks töö autori hinnangul lähtuda hea usu põhimõttest. Juhul kui võlausaldaja on varasemalt äriühinguga kontaktis olnud likvideerimisteates mitte märgitud kontaktaadressil ja likvideerijad ka nõude reaalselt kätte saavad, siis oleks põhjendamatu keelduda nõude rahuldamisest üksnes põhjusel, et seda ei saadetud teates märgitud aadressile teates märgitud vormis. DGCL § 280 (a)(1) näeb ette, et võlausaldajad peavad esitama nõuded kirjalikult, kuid meie õiguse kohaselt sellist nõuet ei ole ning käesoleva töö autori hinnangul ei ole see ka vajalik, sest võlausaldajad võiksid enda nõuded esitada ka näiteks e-kirja teel, ilma digitaalallkirjastatud nõuet esitamata. Samas, nagu ka võlausaldajate teavitamise puhul, on siinkohal autori hinnangul oluline see, et nõue ka likvideerijateni jõuaks, mitte üksnes see, et võlausaldaja on nõude esitanud. Seega on võlausaldaja huvides kasutada siiski likvideerimisteates ettenähtud aadressi, et hilisema vaidluse korral tõendada, et ta on nõude esitanud.

⁶¹ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse Üldosa, lk 300.

Eeltoodust tulenevalt tuleks võlausaldajatel esitada likvideerijatele nii nõuded, mis on juba sissenõutavaks muutunud kui ka nõuded, mis võivad muutuda tulevikus sissenõutavaks, sest vastasel juhul võib eeldada, et nende nõue jääb rahuldamata ning likvideerimise käigus saaksid nad vähemasti tagatise või deponeeritaks neile kuuluv raha. Kuigi nõude sisu osas on seaduses sätestatud täpsed reeglid, on autor seisukohal, et nõude tõendamiseks vajalikud dokumendid tuleb esitada likvideerijatele üksnes juhul, kui tekib vaidlus nõude üle. Kui võlausaldaja kahtlustab juba eos, et nõude üle võib tekkida vaidlus, oleks pigem mõistlik esitada vajalikud nõuet tõendavad dokumendid likvideerijatele kohe.

2.4 Nõuete tagamine

2.4.1 Kohustust ei ole võimalik äriühingust sõltumatul põhjusel täita

ÄS § 214 lg 2 ja § 377 lg 2 sätestavad, et kui äriühingule teada olev võlausaldaja ei ole nõuet esitanud ja nõuet ei ole ühingust sõltumatutel põhjustel võimalik rahuldada, hoiustatakse hoiustamise tingimuste olemasolul temale kuuluv raha. Seega analüüsitakse käesolevas punktis seda, milliste eelduste täitmisel tekib likvideerijatel kohustus hoiustada teadaolevale võlausaldajale kuuluv raha olukorras, kus võlausaldaja ei ole nõuet esitanud ning mil määral on need kooskõlas võlausaldajate kaitse eesmärkidega. Eelnimetatud sätted räägivad olukorrast, mil võlausaldaja ja tema nõue on äriühingule teada, kuid ta ei ole likvideerijatele oma nõuet esitanud. Juhul kui tegu on olukorraga, kus kohustust ei ole mõnel muul põhjusel võimalik täita või on see vaieldav, kuuluvad kohaldamisele ÄS § 214 lg 3 ja § 377 lg 3, mida analüüsitakse punktis 2.4.2.

Esmaseks sätete kohaldamise eelduseks on seega asjaolu, et võlausaldaja ei ole nõuet esitanud. Seaduse sätetest ei ole täpselt aru saada, kas nõude esitamata jätmisega võrdsustatakse ka hilinenult nõude esitamist. Seega tuleb analüüsida, kas ÄS § 214 lg 2 ja § 377 lg 2 tähenduses nõude esitamise all on mõeldud nõude korrektset esitamist ehk nelja kuu jooksul alates likvideerimisteate avaldamist nõude esitamist või peetakse siinkohal silmas ka olukordi, mil võlausaldaja küll esitab likvideerimismenetluse kestel nõude, kuid see jõuab likvideerijateni hilinenult ehk peale nelja kuu möödumist. Seaduses ei ole otsesõnu märgitud, et neljakuulisel tähtajal oleks mingisugune õiguslik tähendus, sest võlausaldaja saab ka peale

seada nõude näiteks kohtu kaudu esitada. Samuti ei ole mingit loogilist põhjendust, miks peaksid likvideerijad nõude rahuldamise asemel raha deponeerima lihtsalt põhjusel, et nõue esitati peale nelja kuud. Seega tuleks käesolevate sätete tähenduses lugeda, et võlausaldaja pole nõuet esitanud juhul, kui ta pole üldse likvideerimisteate järgselt nõuet esitanud.

Teiseks eelduseks on, et nõuet pole äriühingust sõltumatutel põhjustel võimalik rahuldada, kuivõrd üldjuhul tuleb teada olevate võlausaldajate nõuded olenemata esitamisest rahuldada. Selliseks likvideeritavast sõltumatuks põhjuseks võib olla näiteks see, kui võlausaldaja on vastuvõtuviivituses VÕS § 119 lg 1 tähenduses ehk kui võlausaldaja ei võta talle tegelikult pakutud kohast täitmist vastu või keeldub tegemast vastusooritust, millela võlgnik ei saa oma kohustust täita, või ei tee kohustuse täitmiseks vajalikku muud tegu või koostööd võlgnikuga. VÕS § 120 lg 1 sätestab, et võlausaldaja vastuvõtuviivituse korral, samuti juhul, kui võlgnik ei tea ega peagi teadma, kes on võlausaldaja, võib võlgnik võlgnetava raha, väärtpaberid, muud dokumendid või väärtasjad võlausaldaja jaoks notari juures hoiustada. Õiguskirjanduses on sedastatud, et selliseks äriühingust sõltumatuks põhjuseks võib olla ka see, kui puuduvad andmed võlausaldaja asukoha või pangakontode kohta.⁶²

Riigikohus on selgitanud, et olukorras, kus kinnisasja või vallasasja omandi vastuvõtmiseks isik tahet ei avalda, satub võlausaldaja vastuvõtuviivitusse võlaõigusseaduse (VÕS) § 119 lg 1 tähenduses. Kolleegium selgitas, et analoogselt vallasasja müügile VÕS § 125 järgi võib võlgnik võlausaldaja vastuvõtuviivituse korral müüa kinnisasja juhul, kui seda ei ole võimalik hoiustada. VÕS § 125 lg 1 p 1 kohaselt võib võlgnik asja müüa, kui selle üleandmine võlausaldajale ei ole võimalik seetõttu, et asja ei saa hoiustada selle olemuse või hoiustamiseks mõistliku võimaluse puudumise tõttu.⁶³ Korteriomandi võõrandamine oli antud lahendis vajalik elamuühistu likvideerimise lõpule viimiseks ehk võlausaldajate nõuete täitmiseks, mistõttu ei olnud kolleegiumi hinnangul korteriomandit võimalik hoiustada ja kostja käitus õigesti kui müüs likvideerimise käigus korteri ja hoiustas talle kuuluva raha. Antud lahendis oli tegemist küll elamuühistu likvideerimisega mittetulundusühingute seaduse⁶⁴ (edaspidi MTÜS) § 45 tähenduses, kuid antud põhimõtet saab kohaldada ka

⁶² Varul, P. jt. TsüS. Komm vlj, lk 178.

⁶³ RKTko 07.04.2009, 3-2-1-30-09, p 13.

⁶⁴ Mittetulundusühingute seadus – RT I, 09.05.2017, 21.

äriühingute likvideerimisel. Ehk äriühing võib võlausaldajale kuuluva vallas- või kinnisasja müüa võlausaldaja vastuvõtuviivituse korral, juhul kui see on vajalik likvideerimise läbiviimiseks ning hoiustada seejärel võlausaldajale kuuluva raha.

Ka Saksamaal on ette nähtud sisuliselt identne regulatsioon Eestiga, mille sätestab osaühingu osas GmbHG § 73 lg 2 esimene lause ja aktsiaseltsi puhul AktG § 272 lg 2 ning nende sätete kohaselt tuleb võlausaldajale kuuluv raha deponeerida, kui teada olev võlausaldaja ei ole äriühinguga kontakti võtnud ja kui deponeerimise võimalus eksisteerib. Saksa õiguskirjanduses on sedastatud, et raha hoiustamine saab kõne alla tulla üksnes siis, kui likvideeritavale on teada nii nõude sisu kui ka suurus.⁶⁵ Saksa õiguskirjanduses on veel märgitud, et deponeerimise võimalus eksisteerib ka juhul, kui võlausaldajaid on mitu ehk on teada nõude suurus ja alus, kuid kuna tegemist on solidaarvõlausaldajatega, siis tuleb samuti raha deponeerida.⁶⁶ Autori hinnangul tuleks antud põhimõtet ka Eestis järgida ehk kui likvideerijad võivad nõude täita mitmele isikule, kes on vastuvõtuviivituses, siis saab neile kuuluva raha deponeerida, sest rahasumma on iseenesest likvideerijatele teada.

Deponeerimisele kuulub ka summa, mida võlausaldaja ei võta vastu, kuna nõude täitmise tähtpäev ei ole veel saabunud.⁶⁷ Õiguskirjanduses on märgitud, et selliseks olukorraks on näiteks see, kui üürileandjast võlausaldaja ütleb äriühingu likvideerimise tõttu üürilepingu (või ka mõne muu kestvuslepingu) üles ja selle tõttu tekib tal kahju hüvitamise nõue, mis ei ole muutunud sissenõutavaks.⁶⁸ Seega peaks kirjanduses väljendatud seisukohtade kohaselt sellise nõude puhul võlausaldajale kuuluva raha deponeerima. Samas tekib üürileandjale sel juhul kahju saamata jäänud tulu näol üksnes juhul, kui ta endale uut üürnikku ei leia. Seega on käesoleva töö autori hinnangul pigem vaieldav, kas sellisele võlausaldajale kuuluva summa peaks deponeerima. Autor leiab, et sel juhul peaks võlausaldaja suutma põhjendada, miks just üürilepingu lõppemisega talle kahju on tekkinud ning miks tal ei ole võimalik üüripinnale uut üürnikku leida.

⁶⁵ Hüffer/Koch, 12. Aufl. 2016, AktG § 272 Rn. 4.

⁶⁶ MüKoGmbHG / H.-F. Müller, 4. Aufl 2016, GmbHG § 73 Rn. 20-23.

⁶⁷ Vutt, M. Osaühingu ja aktsiaseltsi lõpetamine. Juridica 1995 (IV), lk 158-160.

⁶⁸ Varul, P. jt. TsÜS. Komm vlj, lk 178.

VÕS § 186 p 9 kohaselt lõpeb võlasuhe muul seaduses või lepinguga ettenähtud juhul, milleks on ka olukord, kus hoiustatakse võlausaldajale kuuluv raha likvideerimismenetluse tähenduses.⁶⁹ Seega on hoiustamise tagajärjeks see, et võlausaldaja nõue lõpeb, mistõttu võib juhtuda, et olukorras, kus võlausaldaja ei ole oma nõuet täpsustanud, on tema nõue deponeerimisega lõppenud ja tal ei olegi võimalik täiendavaid nõudeid esitada. Seega on just oluline varasemalt selgitatud võlausaldajate teavitamise regulatsioon, et võlausaldajad oleks ka kohaselt teavitatud ja esitaksid aegsasti oma nõuded.

Seega on ÄS § 214 lg 2 ja § 377 lg 2 kohaselt hoiustamise eeldusteks, et teadaolev võlausaldaja ei ole oma nõuet esitanud ning nõuet ei saa äriühingust sõltumatult põhjusel täita, näiteks on võlausaldaja vastuvõtuviivitus. Sel juhul on aga likvideerijatel kohustus võlausaldajale kuuluv raha deponeerida, mis on autori hinnangul võlausaldajate huvidega kooskõlas ega ole liialt koormav äriühingule. Kui nõue on vaieldav, siis kohaldatakse järgnevas alapunktis sätestatud.

2.4.2 Kohustust ei ole võimalik muul põhjusel täita või on nõue vaieldav

ÄS § 214 lg 3 ja § 377 lg 3 sätestavad, et kui kohustust ei ole likvideerimise ajal võimalik täita või kui nõue on vaieldav, ei või vara osanike või aktsionäride vahel jagada, kui vaidlusalust rahasummat ei ole hoiustatud või võlausaldajale ei ole antud piisavat tagatist. Siinkohal on mõeldud nii teada olevaid võlausaldajaid, kes pole nõuet esitanud kui ka nõuet esitavaid võlausaldajaid. Seega tuleb analüüsida, kes on need võlausaldajad, kelle nõudeid ei ole võimalik täita või on nõuded vaieldavad ning millistel juhtudel tuleb raha deponeerida või anda võlausaldajale tagatis.

Vaieldavaks on juhtumid, kus likvideerijad leiavad, et nõue on põhjendamatu ja selle üle käib kohtuvaidlus. Muuks põhjuseks, miks ei saa kohustust täita võivad olla ka eelmise alapunkti all käsitletud takistused, näiteks võlausaldaja vastuvõtuviivitus, aga võlausaldaja on näiteks nõude esitanud, mille tegemata jätmine oli ÄS § 214 lg 2 ja § 377 lg 2 kohaldamise eelduseks.

⁶⁹ Varul, P. jt. VÕS I. Komm vlj, lk 920.

GmbHG § 73 lg 2 teine lause ja AktG § 272 lg 3 sätestavad samuti, et juhul kui nõuet ei ole võimalik rahuldada likvideerimise ajal või kui selle üle käib vaidlus, võib vara osanike või aktsionäride vahel jagada üksnes juhul, kui võlausaldajale on antud tagatis. Saksa õiguskirjanduses on märgitud, et vaidluse all oleva nõudega on tegu juhul kui vaidlus käib kas nõude suuruse või nõude olemasolu üle. Kui vaidlus käib nõude suuruse üle, tuleb nõue rahuldada selles osas, mille üle vaidlus puudub. Kui aga toimub vaidlus nõude olemasolu üle ja likvideerijad on veendunud, et nõue on täiesti põhjendamatu, siis ei pea sellisele võlausaldajale tagatist andma, kuna see oleks vastuolus sätte eesmärgiga.⁷⁰ Autori hinnangul on selline seisukoht mõistlik, kuivõrd oleks äärmiselt koormav ja ebamõistlik anda tagatis igale võlausaldajale, kes on nõude esitanud, kuid likvideerijad on teadlikud, et nõudel puudub igasugune õiguslik alus. Seda seisukohta kinnitab ka Eesti õiguskirjandus.⁷¹

On küsitlev, kas raha tuleks hoiustada ka võlausaldajale, kelle nõue ei pruugi kunagi muutuda sissenõutavaks. Näiteks juhul kui mõne nõude tagamiseks on likvideeritav andnud käenduse VÕS § 142 lg 1 või garantii VÕS § 155 lg 1 tähenduses, kuigi kohustuse rikkumine või garantiijuhtum ei ole veel saanud. Juhul, kui tegu on nt käendusega, ei saa likvideeritavale olla kuidagi teada nõude suurus, sest tegeliku võlgniku kohustuse rikkumine ei ole aset leidnud ning seega ei ole likvideeritavale teada, kas ja millises summas ta tulevikus vastutama peaks. Garantii erisuseks on aga see, et garantii on mitteaktssesoorne ehk garantiileping ja garantiinõue ning suurus on sõltumatu tagatava kohustuse suurusest⁷² ehk võlausaldajal on õigus garantiijuhtumi saabumisel igal juhul nõue maksma panna. Seega on autor seisukohal, et garantii puhul tuleks hoiustada sellisele võlausaldajale kuuluv raha. Käenduse puhul saaks aga võlausaldajale sel juhul anda tagatise, kuid sel juhul tekib küsimus sellest, millises ulatuses tagatis anda.

DGLC § 280 lg (b)(2) kohaselt peab äriühing või tema õigusjärglane pakkuma igale lepingulise nõudega võlausaldajale tagatist kui nõue oleneb tulevikus aset leidvast asjaolust, on tingimuslik või pole veel sissenõutavaks muutunud. Tagatis peab olema piisav selleks, et tagada nõude rahuldamine selle sissenõutavaks muutumisel. Kui võlausaldaja ei vasta,

⁷⁰ MüKoAktG/J. Koch, 4. Aufl. 2016, AktG § 272 Rn. 20-21.

⁷¹ Varul, P. jt. TsÜS. Komm vlj, lk 178.

⁷² Varul, P. jt. VÕS I. Komm vlj, lk 800.

loetakse, et pakutav tagatis on piisav. Ehk Delaware'is on kohustus võlausaldajale pakkuda tagatist ning võlausaldaja saab ka ise selle kohta arvamust avaldada. Saksamaal on likvideerijatel kohustus vaidluse all olevate nõuete puhul kontrollida, kas ja millises ulatuses nad tagatise annavad ning nad võivad ka otsustada mitte tagatist anda ja vara osanike vahel jagada.⁷³

Eesti õiguses ei ole otseselt sätestatud, milline on piisav tagatis. Õiguskirjanduses on märgitud, et tagatise liigi võib likvideerija ise valida, kuid tagatis peaks suutma tagada kohustust, intressi kui ka kulutusi ja kohtuvaidluse korral peaks tagatis kohtulahendi jõustumise korral tagama võlausaldaja nõude täies ulatuses.⁷⁴ Eeltoodud teiste riikide praktikat arvestades on autor seisukohal, et likvideerijad peaksid kõigepealt ise hindama, millises ulatuses võlausaldajale tagatis anda ning kuna VÕS § 120 lg 3 kohaselt tuleb hoiustamisest võlausaldajat viivitamata teavitada, siis oleks sel juhul võimalus võlausaldajal ka endal avaldada arvamust tagatise suuruse osas. Kui likvideerijad ei anna võlausaldajale piisavat tagatist, siis on võlausaldajal õigus esitada äriühingule nõue tagatise andmiseks või keelata osanikele väljamaksete tegemist TsMS § 378 lg 1 p 3 alusel.⁷⁵ Seega on autor seisukohal, et tagatise suuruse regulatsiooni ei ole vaja rohkem täpsustada, kuna likvideerijad peavad võlausaldajat tagatisest teavitama ning võlausaldaja võib ebapiisava tagatise puhul pöörduda kohtu poole.

Veel on küsimus tulevikus sissenõutavaks muutuvate nõuete osas. Nagu punktis 2.2 märgitud, sätestab TsMS § 369, et tulevase nõude täitmise hagi võib esitada juhul, kui on alust eeldada, et võlgnik kohustust õigel ajal ei täida ning autori hinnangul tuleks sellisel juhul võlausaldajal nõue likvideerijatele esitada, isegi kui seda täita ei ole võimalik. Näiteks laenulepingust tulenev nõue, mis muutub sissenõutavaks alles aasta pärast. Sellise nõude esitamisel peab hageja tõendama, et likvideeritav ei täidaks mingil põhjusel õigeaegselt kohustust, selliseks põhjuseks võib olla ka see, et esineb tõenäosus, et võlgnik mõnel temast mittesõltuval põhjusel ei suudaks tulevikus kohustust täita.⁷⁶ Seega on autor seisukohal, et sellise põhjusena

⁷³ MüKoGmbHG / H.-F. Müller, 2. Aufl. 2016, GmbHG § 73 Rn. 24-25.

⁷⁴ Varul, P. jt. TsÜS. Komm vlj, lk 178.

⁷⁵ Varul, P. jt. TsÜS. Komm vlj, lk 178.

⁷⁶ Kõve, V. TsMS. Komm vlj, lk 420.

saakski võlausaldaja tuua välja, et kuivõrd Eestis saab äriühingu 7 kuuga registrist kustutada, siis suure tõenäosusega ei saaks nõuet tulevikus täita. Autori hinnangul ei ole vaja sellist nõuet ilmtingimata kohtule esitada, vaid võib ka selle likvideerijatele esitada, kes peaksid sel juhul võlausaldajale kuuluva summa deponeerima, kuivõrd sellise nõude puhul on teada nõude suurus.

Eelkõige tuleb ÄS § 214 lg 3 ja § 377 lg 3 alusel anda tagatis või deponeerida nende võlausaldajate nõuded, kelle nõuded on vaieldavad ehk kui likvideerijad ei ole kindlad, kas antud nõue tuleks täita või ei ole võimalik muul põhjusel likvideerimise ajal nõuet täita, näiteks kui nõue pole sissenõutav. Samas on autor seisukohal, et likvideerijad peaksid igal juhul hindama, kas võlausaldaja nõue on põhjendatud ja mis ulatuses ning kas üldse tagatis anda tuleks, sest täiesti põhjendamatu nõude tagamine või võlausaldaja raha deponeerimine ei oleks sel juhul likvideeritava äriühingu huvides. Tagatis peab olema piisav, kuid autor on seisukohal, et tagatise suuruse regulatsiooni ei ole vaja rohkem täpsustada, kuna likvideerijad peavad võlausaldajat tagatisest teavitama, mistõttu saab võlausaldaja avaldada oma arvamust tagatise suuruse osas ning võlausaldajal on õigus esitada kohtule nõue äriühingu vastu nõue tagatise andmiseks, kui leiab, et see on ebapiisav. Seega on tagatise andmise regulatsioon autori hinnangul piisavalt võlausaldajate huve kaitsev.

3. REGISTRIST KUSTUTAMINE JA VÕLAUSALDAJATE VÕIMALIKUD NÕUDED PEALE KUSTUTAMIST

3.1 Registrist kustutamise eeldused

Kuigi võlausaldajatel on ka peale registrist kustutamist teatud võimalused oma nõuded äriühingu suhtes maksma panna, siis on see tunduvalt raskendatud võrreldes nende nõuete rahuldamisega likvideerimismenetluses. Sellest tulenevalt tuleb analüüsida, mil määral kaitseb praegune äriühingu registrist kustutamise regulatsioon äriühingu võlausaldajaid. Punktis 3.1 ja selle alapunktides toob autor välja erinevad äriühingute registrist kustutamise eeldused ning alapunktide all analüüsitakse esiteks seda, kuidas on kustutamise eeldused seotud võlausaldajate kaitsega ning mil määral kaitsevad need võlausaldajate huve.

Kapitaliühingu vabatahtlik likvideerimine võtab aega minimaalselt kuus kuud: neli kuud võlausaldajate nõuete rahuldamiseks (ÄS § 213 ja § 376), peale mida saab koostada vara jaotusplaani ja lõppbilansi (ÄS § 215 lg 1 ja § 378 lg 1), millega saavad osanikud või aktsionärid kahe kuu jooksul tutvuda ja vajadusel kohtus vaidlustada. Avalduse registrist kustutamiseks saab esitada mitte varem kui kuus kuud peale kapitaliühingu lõpetamise registrisse kandmist ja likvideerimisteate esitamist ning mitte varem kui kolm kuud peale lõppbilansi osanikele või aktsionäridele tutvustamist (ÄS § 218 lg 1 ja § 381 lg 1) ehk kokkuvõttes saab kustutamisavalduse esitada kõige varem seitsme kuu möödumisel äriühingu lõpetamisest.⁷⁷

ÄS § 218 lg 1 ja 381 lg 1 ning TsÜS § 45 lg 1 toovad välja üldised eeldused, mis peavad olema täidetud enne kui likvideerijad saavad esitada registrile avalduse likvideeritud osäühingu või aktsiaseltsi registrist kustutamist. Registrist kustutamise eeldusteks on nende sätete kohaselt, et:

⁷⁷ Saare, K., jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 328.

- 1) ühingu lõpetamise registrikandest ja likvideerimisteate avaldamisest on möödunud vähemalt kuus kuud;
- 2) likvideerimine on lõpule viidud ehk võlausaldajate nõuded on rahuldatud või on nõuete rahuldamiseks vajalik vara hoiustatud;
- 3) allesjäänud vara on osanike või aktsionäride vahel jagatud;
- 4) äriühing ei osale Eestis poolena üheski käimasolevas kohtumenetluses;
- 5) lõppbilanssi ja vara jaotusplaani osanikele või aktsionäridele esitamisest on möödunud vähemalt kolm kuud ning seda ei ole vaidlustatud või on hagi jäetud läbi vaatamata või rahuldamata või on menetlus asjas lõpetatud.

Täiendavalt sätestab ÄS § 59 lg 4 eelduse, et (6) äriühingu saab registrist kustutada üksnes siis, kui MTA-l puuduvad äriühingu suhtes nõuded ning kommertsandiseaduse⁷⁸ (edaspidi KomPS) § 18 lg 3 kohaselt (7) ei või ettevõtjat äriregistrist kustutada enne kommertsandise registrist kustutamist.

Käesoleva töö seisukohalt ei ole viies eeldus relevantne, kuivõrd see puudutab pigem kapitaliühingu osanike ja aktsionäride õigusi, mida antud nõude mittetäitmine kahjustada võiks. Võlausaldajate nõudeid antud eelduse täitmine otseselt ei mõjuta, mistõttu seda ka praeguses magistritöös ei käsitleta. Samuti ei käsitleta seitsmendat eeldust, kuivõrd kommertsandise kustutamiseks on vaja pandipidaja notariaalselt kinnitatud nõusolekut (KomPS § 18 lg 2), mis kaitseb võimalikku pandipidajat ehk on kooskõlas võlausaldajate huvidega ja juhul kui pandipidaja nõusolekut ei anna, saab likvideeritav äriühing hageda pandipidaja nõusolekut, mistõttu ei ole see ka üleliia koormav eeldus likvideeritavale äriühingule.

3.1.1 Lõpetamisest ja likvideerimisteatest on möödmas vähemalt kuus kuud

Esmaseks võlausaldajaid puudutavaks eelduseks on seega nõue, et nii lõpetamise registrisse kandmisest kui ka võlausaldajate teavitamisest on möödunud kuus kuud. Ehk äriühingu likvideerijad ei saa kanda lõpetamisotsust registrisse ning kuue kuu järel esitada likvideerimisteade ja kustutamisaavaldus üheaegselt, jättes sellega võlausaldajad olukorda, kus

⁷⁸ Kommertsandiseadus – RT I, 09.05.2017, 13.

neil polegi võimalik nõudeid esitada. Autori hinnangul on selline eeldus põhjendatud, kuna see motiveerib likvideerijaid esitama likvideerimisteate nii kiirelt kui võimalik peale registrikande tegemist, et kiirendada likvideerimise protsessi. Ehk ühelt poolt on sellega kaitstud võlausaldajate huvid, kel on piisavalt aega äriühingule nõudeid esitada ja samas on ka likvideeritava ühingu endale kasulikum teha kõik toimingud viivitamatult, et vältida likvideerimismenetluse asjatut pikenemist. Käesoleva alapunkti all analüüsitakse seda, kuidas antud kohustust praktikas tagatakse ja kas sellega on tagatud võlausaldajate kaitse.

Registripidajal on keeruline kontrollida, kas võlausaldajaid on üldse kohaselt teavitatud likvideerimismenetlusest. Registripidaja saab küll AT kaudu kontrollida, kas juriidiline isik on likvideerimisteate avaldanud, aga ei saa kontrollida seda, kas ka teada olevatele võlausaldajatele on vastav teade saadetud. Samas ei ole teada olevatele võlausaldajatele teate saatmine ka registrist kustutamise eelduseks, kuivõrd ÄS § 218 lg-s 1 ja § 381 lg-s 1 sätestatud likvideerimisteate all on silmas peetud üksnes AT-s avaldatud likvideerimisteadet, mitte teada olevatele võlausaldajatele eraldi saadetavat likvideerimisteadet.⁷⁹ On arusaadav, miks ei ole seda kustutamise eelduseks seatud, kuna registripidajal puudub esiteks informatsioon selle kohta, kes olid äriühingu teadaolevad võlausaldajad, mistõttu ei saaks registripidaja kontrollida, kas neid on kohaselt informeeritud ning samuti on registripidaja kontrolliõigus seadusest tulenevalt piiratud.

Riigikohus on näiteks registripidaja õiguste ja kohustuste osas selgitanud, et registripidaja õigus kontrollida temale esitatud dokumentide sisulist kehtivust on ÄS § 33 lg-st 6 tulenevalt piiratud ehk registripidaja saab kontrollida ainult esitatud dokumentide seaduse nõuetele vastavust. Registripidajal on siiski õigus hinnata esitatud dokumenti ja keelduda kande tegemisest, kui esitatud dokument on selgelt heade kommete vastane või avaliku korraga vastuolus ning seetõttu TsÜS § 86 järgi tühine või kui dokument on vastuolus seadusest tuleneva keeluga (TsÜS § 87) või rikutakse sellega kolmandate isikute, näiteks äriühingu võlausaldajate seadusega kaitstud õigusi.⁸⁰

⁷⁹ Varul, P. jt. TsÜS. Komm vlj, lk 179.

⁸⁰ RKTkm 04.02.2009, 3-2-1-139-08, p 8.

Seega on magistritöö autor seisukohal, et isegi kui seada kustutamise eelduseks ka teada olevate võlausaldajate kohane teavitamine, siis ei oleks registripidajal võimalik kontrollida, kas likvideerijad on seda ka teinud, mistõttu ei täidaks see võlausaldajate kaitse eesmärki. Maksimaalselt saaks kohustada likvideerijaid kustutamisavalduse tegemisel lisaks ülejäänule kinnitama ka asjaolu, et kõiki teada olevaid võlausaldajaid on isiklikult teavitatud, kuid registripidajal oleks võimalus sekkuda vaid juhul kui likvideerijad kinnitaks, et seda kohustust ei ole täidetud, mida aga likvideerijad suure tõenäosusega kohustuse rikkumisel ei teeks.

Samas on käesoleva töö autor seisukohal, et registripidaja võiks siiski kontrollida vähemasti seaduses sätestatud tähtaegadest kinni pidamist, mille jaoks ei ole otseselt vaja esitatud dokumentide sisulist kehtivust kontrollida. Nagu punkti 3.1 juures märgitud, peaks äriühingu kustutamine olema võimalik kõige varem seitse kuud peale lõpetamise registrikannet ja likvideerimisteate avaldamist. Samas nähtub praktikas, et registripidaja alati seitsme kuu reeglist kinnipidamist ei kontrolli.⁸¹ Seega võiks registripidaja keelduda kande tegemisest, kui on ilmselge, et likvideerijad ei ole kinni pidanud likvideerimisele esitatud tähtaegadest.

Saksa õiguses ei ole küll äriühingu registrist kustutamine ise seotud võlausaldajate teavitamisega, kuid nii GmbHG § 73 lg 1 kui ka AktG § 272 lg 1 sätestavad, et äriühingu vara võib osanike või aktsionäride vahel välja jagada aasta möödumisel likvideerimisteate avaldamisest ehk sellest tulenevalt saaks Saksamaal kapitaliühingu registrist kustutada alles aasta möödumisel likvideerimisteate avaldamisest. Sealjuures peetakse vara jagamise all silmas ka nn varjatud vara jagamist ehk näiteks osanikele või aktsionäridele intressita laenu andmist võrdsustatakse vara jagamisega.⁸² Samas tuleb Saksamaal eristada aktsionäre, kes on samaaegselt ka äriühingu võlausaldajad, näiteks juhul kui enne likvideerimise alustamist on võetud vastu dividendi väljamaksmise otsus. Sel juhul ei ole keelatud osanikele või aktsionäridele väljamakseid teha, kuid sel juhul ei ole tegu niivõrd väljamaksete tegemisega kui teadaolevate võlausaldajate nõuete rahuldamisega.⁸³ Autor on seisukohal, et ka Eestis

⁸¹ Vt näiteks DeEe Consulting OÜ (reg.kood 12844134). Osäühingu lõpetamiskanne äriregistris tehti 16.02.2017, likvideerimismenetluse teade AT-s 05.03.2017 ning äriühing kustutati registrist 22.09.2017. Seega sai vara jaotusplaani osanikele tutvumiseks esitada kõige varem juulis, mistõttu ei saanud septembrikuuks olla möödunud 3 kuud lõppbilansi ja vara jaotusplaani osanikele esitamisest.

⁸² MüKoAktG / J. Koch, 4th edition 2016, AktG § 272 Rn. 5.

⁸³ MüKoAktG / J. Koch, 4th edition 2016, AktG § 272 Rn. 6-11.

saaks antud põhimõtet rakendada, et igasugune varjatud väljamakse osanikele loetakse rikkumiseks ning see võib tuua hilisemalt kaasa likvideerija vastutuse, kui selle tõttu jäävad võlausaldajate nõuded rahuldamata.

Inglismaal ei ole otseselt sätestatud likvideerimismenetlusele tähtaegu, IA § 94 lg 1 sätestab üksnes, et kui likvideerimine on lõpule viidud, peavad likvideerijad kutsuma kokku üldkoosoleku, et tutvustada osanikele või aktsionäridele likvideerimise tulemusi. Sama paragrahvi lõike 3 kohaselt tuleb nädal peale koosolekut saata ka registrile likvideerimisaruanne ja informatsioon koosoleku kohta, mille IA § 201 lg 2 kohaselt registripidaja viivitamatult registreerib ning kui sellest registrikandest on möödunud 3 kuud, loetakse äriühing lõppenuks. Kuivõrd Inglismaal ei ole sätestatud konkreetset ajavahemikku, mille jooksul peaksid võlausaldajad äriühingut oma nõuetest teavitama, siis ei ole ka otseselt registrist kustutamine või osanike vahel vara jagamine seotud võlausaldajate teavitamise või nõuete rahuldamisega. Samas on pea kõikide olulisemate likvideerijate kohustuste juures toodud välja, et kohustuse rikkumise korral on õigust likvideerijaid trahvida. Ebaõige maksejõulisuse kinnituse eest on võimalik juhatuse liiget lisaks trahvile isegi vangistusega karistada (IO § 89 lg 4). Seega on Inglismaal jäetud likvideerijatele üsna vabad käed, kuid samas on sätestatud mitte ainult likvideerijate tsiviilvastutus, vaid mitmetel juhtudel on kohustuste rikkumine karistatav trahvi või suisa vangistusega. Ehk juhatuse liikmeid ja likvideerijaid motiveeritakse võlausaldajate huve kaitsma pigem karistusõiguslike meetoditega.

Delaware'is sisuliselt puudub võimalus äriühingu kustutamise avalduse tegemiseks, sest DGCL § 278 kohaselt säilib äriühingul peale lõpetamist teatud ulatuses õigusvõime 3 aasta jooksul peale lõpetamist. DGCL § 275 (f) sätestab, et peale lõpetamisotsuse jõustumist äriühing lõpeb, kuid § 278 sätestab, et äriühingu õigusvõime püsib veel peale lõpetamist vähemalt⁸⁴ kolm aastat, mille jooksul saab äriühing muuhulgas läbi viia likvideerimismenetluse ning lõpetada käimasolevad kohtumenetlused. Sealjuures on äriühingul võimalus nende aastate jooksul otsustada siiski äritegevust jätkata, kuid arvestada tuleb asjaoluga, et peale lõpetamist võib mõni teine äriühing lõpetatud ühingu nime

⁸⁴ Delaware'i ärikohus (*Court of Chancery*) võib seda tähtaega ka pikendada, näiteks juhul kui äriühing osaleb mõnes käimasolevas kohtuvaidluses.

kasutusele võtta. Delaware'is on seega likvideerimismenetluse kestvus võrdlusriikidest kõige pikem ning kestab vähemalt kolm aastat peale lõpetamist.

Likvideerimismenetluse lihtsustamise 2012. aasta analüüsi⁸⁵ kohaselt võrreldi samuti vabatahtliku likvideerimise kestvust ja kustutamisavalduse esitamise tähtaegu nii Eestis kui välismaal (Singapuris, Soomes, Inglismaal, USA-s, Saksamaal ja Poolas). Hüpoteesiks oli, et kui teistes riikides on likvideerimismenetlusele sätestatud oluliselt lühemad tähtajad, siis oleks ehk põhjust ka meil tähtaegu lühendada, kuid kuna leiti, et Eesti seadusandja on võimaldanud juba üpris lühikesi ja paindlikke tähtaegu ning need pole oluliselt pikemad võrdlusriikide tähtaegadest, siis puudub vajadus regulatsiooni selles osas muuta. Siinjuures soovib käesoleva töö autor rõhutada, et kuigi on mõistlik võtta võrdlusriikidest eeskju erinevate likvideerimismenetluse reeglite osas, siis tuleb võrdlusel silmas pidada ka asjaolu, et Eesti on enamikest analüüsis välja toodud riikidest kordades väiksem, mistõttu peaks informatsioon likvideeritava ühingu kohta siin paremini levima ning ühtlasi on Eesti suures osas e-riik ehk avaldused registrile, võlausaldajate nõuded jm likvideerimisel tehtavad toimingud toimuvad eelduslikult kordades kiiremini kui näiteks USA-s, kus ei kasutata muuhulgas digitaalallkirjastamist. Analüüsis toodi näiteks välja, et Soomes saaks äriühingu kustutada kõige varem kolme kuu möödudes, kuna seadus annab üksnes umbkaudsed tähtajad.

Eeltoodust tulenevalt on autor seisukohal, et praegune regulatsioon, kus kustutamisavalduse tegemine on otseses seoses sellega, millal on teavitatud võlausaldajaid, on võlausaldajaid piisavalt kaitsev, kuigi registripidaja võiks ka reaalselt nimetatud tähtaegadest kinnipidamist kontrollida. Samas võiks kaaluda erinevate likvideerimismenetluse tähtaegade lühendamist, et saaks kiiremini likvideerida äriühingud, millel puuduvad võlausaldajad või on neid vähe.

3.1.2 Võlausaldajate nõuded on rahuldatud ja vara õigustatud isikute vahel jagatud

Äriühingut ei peaks olema võimalik registrist kustutada ilma võlausaldajate nõuete rahuldamist või neile kuuluva raha hoiustamist või neile tagatise andmist. Sealhulgas on

⁸⁵ Riisma, K., Tõnisson, T. Likvideerimismenetluse lihtsustamine äriühingu vabatahtliku lõpetamise korral. Tallinn: Justiitsministeerium, eraõiguse talitus, 2012.

likvideerijatel kohustus seda kustutamisaavalduse esitamisel kinnitada. Antud alapunkti all analüüsitakse seega, mil määral kaitseb äriühingu võlausaldajaid nõue, et nende nõuded on rahuldatud ja kuidas on seotud vara jagamine võlausaldajate kaitsega.

Saksamaal ei ole küll võlausaldajate nõuete rahuldamist kustutamise eelduste juures välja toodud, kuid nii GmbHG § 74 lg 1 kui AktG § 273 lg 1 sätestavad, et kustutamisaavalduse saab esitada üksnes siis, kui likvideerimine on lõpule viidud ehk võlausaldajate nõuded peavad olema rahuldatud, samuti, nagu ka eelnevalt selgitatud, ei saa vara välja jagada, kui ei ole võlausaldajate nõuded rahuldatud või tagatud. Inglismaal ei ole võlausaldajate nõuete rahuldamise regulatsioon küllaltki täpselt reguleeritud, IA § 107 sätestab üksnes, et äriühingu vara arvelt rahuldatakse võlausaldajate nõuded *pari passu*⁸⁶ põhimõtte järgi ning jagatakse äriühingu liikmete vahel vastavalt nende õigustele äriühingus. Kustutamise eeldusteks on seatud üksnes eelmises alapunktis selgitatud liikmete koosoleku korraldamine, kus tuleb liikmetele juba läbi viidud likvideerimismenetlust selgitada.

Eestis on küll kohustus likvideerijatel kustutamisaavalduse esitamisel kinnitada, et nõuded on rahuldatud või tagatud, kuid registripidajal ei ole võimalik kontrollida, kas likvideerijad on tõepoolest kõik võlausaldajate nõuded rahuldanud ehk võlausaldajate kõigi nõuete rahuldamist saavad üksnes likvideerijad kinnitada ja sellise kinnituse ebaõigsuse korral võib tulla kõne alla likvideerija otsevastutus võlausaldajate ees. Seega põhinevad kustutamise eeldused suures osas usaldusel ehk need ainuüksi ei suuda kaitsta võlausaldajaid registrist kustutamisel, mistõttu peab likvideerijate vastutus olema piisavalt täpselt reguleeritud, et tagada likvideerijate poolt kohustuste kohane täitmine. Likvideerijate vastutuse kohta on täpsemalt kirjutatud punktis 3.4.

Lisaks peab Eestis enne kustutamisaavalduse esitamist olema vara õigustatud isikute vahel välja jagatud, sest omand saab likvideeritava äriühingu allesjäänud varadele selleks õigustatud isikutele tekkida seadusest tulenevalt ainult tehinguliselt ehk likvideerimismenetluses kõigi

⁸⁶ Kuivõrd antud säte reguleerib nii liikmete algatatud vabatahtlikku likvideerimist kui ka kreditorite vabatahtlikku likvideerimist, siis on miskipärast toodud välja, et järgitakse mõlema puhul *pari passu* põhimõtet.

võlausaldajate nõuete rahuldamise järgselt allesjäänud vara jaotamise teel.⁸⁷ Seega ei lähe äriühingu kustutamisel omand osanikele või aktsionäridele üldõigusjärgluse korras üle.

Vara saab osanike või aktsionäride vahel välja jagada kuue kuu möödumisel likvideerimisteate avaldamisest ja lõpetamisotsuse registrisse kandmisest. ÄS § 216 lg 3 ning § 379 lg 3 annavad äriühingutele võimaluse teha osanikele või aktsionäridele kohtu loal väljamakseid ka enne kuue kuu möödumist tingimusel, et sellega ei kahjustata võlausaldajate huve. Kohtupraktikas on seda aktsepteeritud juhul, kui osanikud või aktsionärid annavad garantii, millega lubavad tasuda kõik võimalikud võlausaldajate nõuded, mis esitatakse pärast likvideerimisjaotise väljamaksmist.⁸⁸ Lisaks on Harju Maakohus varasemate väljamaksete tegemist aktsepteeritud olukorras, kus nelja kuu jooksul ei ole võlausaldajad enda nõudeid esitanud ning likvideeritav kinnitab, et vara jagamisega ei kahjustata võlausaldajate huve.⁸⁹ Viimasena viidatud lahendi puhul ei olnud aga kohtu loal sisulist tähendust, sest kohtumäärus tehti üks päev enne kuue kuu möödumist likvideerimisteate avaldamisest ehk vara sai aktsionäride vahel ÄS § 379 lg 2 kohaselt välja jagada juba enne seda, kui jõustus kohtumäärus varasemate väljamaksete loa andmise kohta. Seega puudus tegelikkuses vajadus kohtu poole loa taotlemiseks pöörduda ja riigilõivu tasuda.

Autor on seisukohal, et seaduses ettenähtud nõue, et vara võib varem välja jagada üksnes tingimusel, et sellega ei kahjustata võlausaldajate huve ning kohtupraktikast nähtuvad seisukohad sellise loa andmise osas tagavad piisavalt võlausaldajate huvide kaitse. Samas on autor seisukohal, et likvideeritavatel äriühingutel võiks olla võimalus vara välja jagada enne kuue kuu möödumist ilma, et nad peaksid selleks kohtu poole pöörduma, kuna kohtult loa saamine võib võtta kauem aega kui seaduses sätestatud vara jaotamise tähtaeg. Võiks seega kombineerida kohtupraktikas tunnustatud osanike või aktsionäride poolt võlausaldajatele antava garantii ja seaduses sätestatud kohustuse tagada, et sellega ei kahjustata võlausaldajate huve. Ehk ÄS § 216 lg 3 ja § 379 lg 3 võiksid sätestada, et vara võib välja jagada enne lõikes 2 sätestatud tähtaega tingimusel, et sellega ei kahjustata võlausaldajate huve ning äriühingu

⁸⁷ TlnRnKm 19.10.2017, 2-16-11249, p 39.

⁸⁸ AS-i puhul HMKm 24.09.2008, 2-08-57084, OÜ puhul HMKm 18.03.2008, 2-08-9119.

⁸⁹ HMKm 17.12.2009, 2-09-55992.

osanikud või aktsionärid vastutavad saadud väljamaksete ulatuses võlausaldajate nõuete tasumise eest, mis esitatakse peale likvideerimisjaotise väljamaksmist.

3.1.3 Äriühing ei osale Eestis poolena üheski käimasolevas kohtuvaidluses

Likvideeritavat ei peaks olema võimalik registrist kustutada, kui ühing on pooleks mõnes kestvas kohtumenetluses, mistõttu kaitseb antud kohustus eeskätt neid võlausaldajaid, kel on likvideeritava äriühinguga pooleliolev kohtuvaidlus, et registrist kustutamise eeskätt ei kaoks neil võimalus oma nõue kohtumenetluses maksma panna. Samas tekib siinkohal küsimus sellest, kas antud säte tagab võlausaldajate tegeliku kaitse ehk takistab tõepoolest äriühingu kustutamist, mis osaleb poolena mõnes kohtuvaidluses.

Õiguskirjanduses on küll märgitud, et kustutamise eelduseks on asjaolu, et äriühing ei osale poolena ega kolmanda isikuna kohtumenetluses ega ka vahekohtumenetluses ei Eestis ega välismaal.⁹⁰ Antud seisukoht jääb aga autorile selgusetuks, kuna äriseadustikus on esiteks rõhutatud, et äriühing ei osaleks Eestis toimuvad kohtumenetluses, teiseks on sätetes selgesõnaliselt toodud välja, et ta ei tohi osaleda poolena, mitte menetlusosalisena ning kolmandaks on sätetes räägitud just kohtumenetlusest, mitte mõnest muust menetlusest. Kui sätte eesmärgiks oli väljendada kommentaarides selgitatud, siis on ÄS § 218 lg 1 ja § 381 lg 1 autori hinnangul ebaõnnestunud.

Saksamaal ega Inglismaal ei ole seaduses sätestatud keeldu kustutada registrist äriühingut, mis on pooleks käimasolevas kohtumenetluses. Kuigi DGCL ei sätesta registrist kustutamise regulatsiooni, takistab käimasolev kohtumenetlus äriühingu registrist kustutamist, kuivõrd DGCL § 278 kohaselt jätkub äriühing vähemalt kolm aastat peale lõpetamist või käimasoleva kohtumenetluse puhul jätkub äriühing kuni menetluses tehtav lahend on täielikult täitmisele pööratud ehk isegi juhul kui on möödunud kolm aastat äriühingu lõpetamisest, ei lõppe äriühing siiski kolme aasta möödumisel, kui asjas tehtud lahendit ei ole veel täielikult täitmisele pööratud.

⁹⁰ Varul, P. jt. TsüS. Komm vlj, lk 183.

Sealjuures on äriseadustikus rõhutatud, et äriühing ei tohi osaleda just üheski Eestis käimasolevas kohtuvaidluses, mis tähendab, et registrist kustutamist ei takista see, kui äriühing osaleb poolena mõne muu riigi kohtumenetluses. Nagu eelnevalt selgitatud, peaks 2017/1132 direktiivi kohaselt Euroopa Liidus registritevaheline suhtlus paranema ja info kiiremini levima, mistõttu peaks ka teiste liikmesriikide kohtutel olema parem ligipääs vaidluses pooleks oleva Eestis registreeritud äriühingu likvideerimismenetlust puudutavale teabele. Seega võiks olla sätestatud üksnes nõue, et äriühing ei osale poolena käimasolevas kohtumenetluses. Seda enam, et registripidajal ei lasu otseselt seaduse kohaselt kohustust kontrollida kohtumenetluses osalemist, mistõttu ei tooks sõna „Eestis“ seaduse tekstist kaotamine kaasa suuremat halduskoormust, kuid võiks tagada võlausaldaja võimaluse esitada hilisemalt nõue äriühingu likvideerija vastu, kes ebaõige kustutamisaavalduse esitas.

Riigikohus selgitas 2018. aastal tehtud lahendis hagi tagamisega seoses, et hagi esitanud võlausaldaja huve ei kaitse piisavalt ÄS § 214 lg 3 ehk nõue anda enne vara osanikele välja jagamist võlausaldajale tagatis, kuna likvideeritava ühingu võlausaldajal puuduvad võimalused vara jagamist takistada. Kohus selgitas, et kuigi ÄS § 218 lg 1 kohaselt võivad likvideerijad esitada avalduse osaühingu äriregistrist kustutamiseks üksnes tingimusel, et osaühing ei ole Eestis poolena üheski käimasolevas kohtumenetluses ning vastasel juhul on võlausaldajal õigus nõuda ÄS § 218 lg 3 järgi täiendavat likvideerimist, ei ole võlausaldajal võimalik rahuldada oma nõuet vara arvel, mis on juba laiali jagatud. Sellisel juhul võib võlausaldajal olla küll nõue likvideerija vastu ÄS § 220 alusel ning välistatud ei ole ka nõue osanike vastu ÄS § 188 alusel, kuid see ei muuda siiski asjaolu, et hagi tagamata jätmise võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha.⁹¹ Seega on kohtupraktikas leitud, et hagi tagamine kontode arestimise teel on põhjendatud juhul, kui äriühing, mille vastu hagi on esitatud, on likvideerimismenetluses, sest registrist kustutamise lubamatus kohtumenetluse ajal praktikas võlausaldajate õigusi ei taga.

Õiguskirjanduses on leitud, et kui võlausaldaja esitab nõude rahuldamiseks kohtule hagi, tuleks esitada ka hagi tagamise korras taotlus, et äriühingut ei kustutataks enne kohtumenetluse lõppu äriregistrist, sest registripidajal puudub kohustus kontrollida, kas

⁹¹ RKTkm 07.02.2018, 2-16-15386, p 15.

likvideeritav on pooleks kohtumenetluses.⁹² Eelpool nimetatud Riigikohtu lahendis leidis aga kohus, et teatud juhtudel ei ole selline hagi tagamise taotlus põhjendatud. Konkreetsetes asjades arestiti likvideeritava pangakonto ning kolleegium leidis, et tänu konto arestile oli hageja nõue täies ulatuses tagatud, sest vara ei oleks saanud osanike vahel välja jagada, mistõttu puudus vajadus täiendavalt likvideerimismenetluse peatada (p 17). Samas ei märkinud Riigikohus, et likvideerimismenetluse peatamine hagi tagamise korras oleks igal juhul põhjendamatu, seega võiks see mõne teise juhtumi puhul olla põhjendatud.

Lisaks ei takista seadus registrist kustutamast äriühingut, mis ei ole küll kohtumenetluses pooleks, kuid on mõneks muuks menetlusosaliseks. Seega tuleb analüüsida, kas võlausaldajate huvid on piisavalt kaitstud olukorras, kus äriseadustik takistab üksnes käimasoleva kohtumenetluse poole registrist kustutamist, aga mitte seaduses sätestatud teiste menetlusosaliste registrist kustutamist.

Tsiviilkohtumenetluses jagunevad menetlusosalised hagimenetluses: pooled (hageja ja kostja) ja kolmas isik ning hagita menetluses: avaldaja ja muud asjast puudutatud isikud (TsMS § 198 lg 1 p 1 ja 2). Ehk tsiviilkohtumenetluse puhul ei takista registrist kustutamast käimasolevas kohtumenetluses olevat kolmandat isikut, avaldajat ega muud asjast puudutatud isikut. Kolmas isik võib olla nii iseseisva nõudega (TsMS § 212) kui ka iseseisva nõudeta (TsMS § 213 jj). TsMS § 216 lg 1 kohaselt võib pool taotleda kolmanda isiku menetlusse kaasamist, kui leiab, et vaidluse lahendamisel tema kahjuks võib tal olla õigus esitada kolmanda isiku vastu nõue. Sellise kolmanda isiku registrist kustutamine võib tuua kaasa sellise võlausaldaja õiguste kahjustumise, kes on TsMS § 216 lg 1 kohaselt taotlenud kolmanda isiku menetlusse kaasamist.

Hagita menetluses on menetlusosaliseks avaldaja ja asjast puudutatud muud isikud. Hagita asjades, mida saab algatada üksnes avalduse alusel, on avaldaja kohustuslik menetlusosaline ning sarnaneb selles mõttes pooltega hagimenetluses.⁹³ Seega on teatud hagita menetlustes menetlusosalised sarnased pooltega, mistõttu võib tekkida olukord, kus registrist kustutatakse äriühing, mis ei ole küll kohtumenetluses pooleks TsMS § 198 lg 1 p 1 mõistes, kuid on

⁹² Saare, K., jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 326.

⁹³ Kõve, V. TsMS. Komm vlj, lk 1027.

menetlusosaliseks hagita menetluses ja registrist kustutamine kahjustab võlausaldajat samamoodi nagu siis, kui juriidiline isik oleks pooleks. Seda näiteks maksekäsu kiirmenetluses, mis on TsMS § 475 lg 1 p 1 kohaselt hagita asi, kus võlausaldaja on avaldajaks ja võlgnik on muu asjast puudutatud isik ehk tegu ei ole pooltega, kuid oma olemuselt on maksekäsu kiirmenetlus sarnane hagimenetlusega, kus hageja esitab kostja vastu rahalise nõude. Seega on maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitanud võlausaldajad sellega halvemas olukorras kui hagiavalduse esitanud võlausaldajad, sest maksekäsu kiirmenetluse puhul ei ole piiranguid likvideeritava registrist kustutamiseks. Seega võiks äriseadustikus sätestada, et äriühingut ei või registrist kustutada juhul, kui äriühing osaleb menetlusosalisena käimasolevas kohtumenetluses, kuna vastasel juhul võivad jääda õiguskaitseta võlausaldajad, kelle nõuded ei ole esitatud hagimenetluses.

Halduskohtumenetluses on halduskohtumenetluse seadustiku⁹⁴ (edaspidi HKMS) § 15 lg 1 p 1 kohaselt poolteks kaebaja ja vastustaja ning punktide 2-3 kohaselt on menetlusosalisteks veel kolmas isik ja kaasatud haldusorgan. Seega võiks praegusel juhul rääkida võlausaldajate kaitseta jäämisest olukorras, kus seadus lubab registrist kustutada halduskohtumenetluses kolmanda isiku.

Kriminaalkohtumenetluses kattuvad menetlusosalised pooltega, kuna nii kriminaalmenetluse seadustiku⁹⁵ (edaspidi KrMS) § 16 lg 2 kui ka § 17 lg 1 sätestavad, et poolteks ja menetlusosalisteks on süüdistatav ja tema kaitsja, kannatanu, tsiviilkostja ja kolmas isik ning lisaks on poolena märgitud ka prokuratuur. Seega ei tohiks kriminaalasja kohtulikul menetlusel tekkida vähemasti seaduse kohaselt probleemi, kus võlgnik kustutatakse registrist põhjusel, et ta ei ole seaduses poolena sätestatud. Samas võib tekkida probleem aga eeluurimise puhul. Riigikohtu kriminaalkolleegium on juhtinud 2014. a otsuses⁹⁶ tähelepanu asjaolule, et täna kehtiv regulatsioon lubab äriühingu jagunemise, ühinemise või likvideerimise teel vältida kriminaalõiguslikku vastutust, mistõttu peaks seadusandja looma mehhanismi, mis seda takistaks, näiteks andma prokurörile võimaluse keelata eeluurimise all oleva äriühingu registrist kustutamine. Kohus selgitas, et tulenevalt KrMS § 352 lg-st 1, § 274

⁹⁴ Halduskohtumenetluse seadustik – RT I, 28.11.2017, 3.

⁹⁵ Kriminaalmenetluse seadustik – RT I, 05.12.2017, 8.

⁹⁶ RKKKo 20.01.2014, 3-1-1-133-13.

lg-st 1, § 361 lg 1 p-st 4 ja § 199 lg 1 p-st 4 lõpetab Riigikohus kriminaalmenetluse juhul, kui juriidilisest isikust süüdistatav on lõppenud, mistõttu ei olegi võimalik kedagi vastutusele võtta.

Samuti ei sea äriseadustik ka mingeid piiranguid äriühingu kustutamisel juhul, kui äriühing on pooleks mõnes muus kohtuvälises menetluses, näiteks töövaidluskomisjonis peetavas töövaidluses. Seega ei kaitse kehtiv regulatsioon ka töötajaid, kes on tööandja vastu esitanud avalduse töövaidluskomisjonile näiteks töötasu nõudes. Äriühingul on küll kohustus sel juhul anda võlausaldajale tagatis, kuid kui seda ei tehta, on võlausaldaja võimalused taaskord piiratud.

Sestap on töö autor seisukohal, et ÄS § 218 lg 1 ja § 381 lg 1 tuleks ümber sõnastada, et need tagaksid paremini võlausaldajate kaitse, kes ei ole näiteks pooleks kohtumenetluses, vaid hoopis menetlusosaliseks ning ühtlasi võiks eemaldada sätete sõnastusest sõna „Eestis“. Seega võiks sõnastuseks olla hoopis, et „...tingimusel, et osauhing/aktsiaselts ei osale menetlusosalisena üheski käimasolevas kohtu- või vahekohtumenetluses..“

3.1.4 Maksu- ja Tolliametil puuduvad äriühingu suhtes nõuded

ÄS § 59 lg 4 kohaselt saab äriühingu registrist kustutada üksnes siis, kui MTA-l puuduvad äriühingu suhtes nõuded ehk enne äriühingu kustutamist küsitakse MTA nõusolekut. Käesoleva alapunkti all analüüsitakse, kas riigi kui võlausaldaja eelistamine on põhjendatud, sest teistelt võlausaldajatelt sellist nõusolekut ei küsita.

MTA nõusoleku saamiseks peab registripidaja peale likvideerijate poolt esitatud kustutamisaavaldust tegema MTA-le taotluse nõusoleku saamiseks äriühing registrist kustutada. Kui MTA 10 tööpäeva jooksul ei vasta ehk vaikib või annab kustutamiseks loa, siis võib äriühingu registrist kustutada. Sättes on lisaks selgitatud, et kui MTA-l puuduvad nõuded äriühingu vastu, siis ei või MTA nõusoleku andmisest keelduda ehk ühegi potentsiaalse tulevikus tekkiva nõude esitamise eesmärgil ei ole MTA-l õigust takistada äriühingu kustutamisest.

Seega on MTA-le kui teada olevale võlausaldajale antud võrreldes teiste võlausaldajatega eelis ehk võimalus takistada äriühingu registrist kustutamist, juhul kui MTA-l on kehtivad

nõuded likvideeritava suhtes. Samas jääb arusaamatuks, miks peaks MTA-l olema võimalus likvideerimismenetluse lõppedes veel täiendavalt nõudeid esitada ja sellega kustutamist takistada, sest kõigil võlausaldajatel (sealhulgas MTA-l) on likvideerimise raames võrdsed võimalused nõudeid esitada.

Põgusalt on MTA luba analüüsitud ka 2017. aastal kirjutatud magistritöös, kus leiti, et MTA nõusoleku küsimise eesmärgiks on vältida täiendavat likvideerimist ja sellega kaasnevat halduskoormust.⁹⁷ Samas võib täiendava likvideerimise algatada ka äriühingu võlausaldaja, kel pole aga sõnaõigust võlgniku registrist kustutamise osas. Käesoleva töö autor on siiski seisukohal, et kuigi ÄS § 59 lg 4 annab riigile teatud eelise teiste võlausaldajate ees, on see põhjendatud eelis. Äriühingul, millel on maksuvõlg riigi ees, mida ei ole likvideerijad suutnud ka likvideerimismenetluse raames kõrvaldada, on suure tõenäosusega täitmata ka kohustused teiste võlausaldajate ees, mistõttu kaitstakse MTA nõusolekuga teatud ulatuses ka teisi võlausaldajaid.

3.2 Regristrist kustutamine ja selle õiguslik tähendus

Kui kõik eelpool välja toodud eeldused on täidetud, kustutatakse äriühing registrist. Käesolevas alapunktis analüüsitakse, mida toob kaasa võlausaldajatele äriühingu registrist kustutamine ehk milline õiguslik tähendus sel on. Juhul kui likvideerijad likvideerimise lõppedes ei esita avaldust äriühingu registrist kustutamiseks, on registripidajal õigus äriühing omal algatusel registrist kustutada (ÄS § 59 lg 2). Selle sätte eesmärgiks on anda registripidajale võimalus kustutada registrist äriühingud, mille likvideerimine on lõpule jõudnud ehk võlausaldajate nõuded on rahuldatud ja vara õigustatud isikute vahel jagatud, kuid mille äriregistrist kustutamise avaldus on jäetud likvideerijate poolt esitamata.⁹⁸

Antud olukorda on pikemalt analüüsitud ka äriühingute sundlõpetamise ja registrist kustutamise magistritöös,⁹⁹ kus on muuhulgas märgitud, et sätte eesmärgiks on lisaks

⁹⁷ Tšitškan, A. Äriühingute sundlõpetamine ja registrist kustutamine registripidaja algatusel ning äriühingute täiendav ja kustutamisejärgne esmakordne likvideerimine. Magistritöö. Tartu: 2017, lk 24.

⁹⁸ Saare, K., jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 321.

⁹⁹ Tšitškan, A. Äriühingute sundlõpetamine ja registrist kustutamine registripidaja algatusel ning äriühingute täiendav ja kustutamisejärgne esmakordne likvideerimine. Magistritöö. Tartu: 2017, lk 27-29.

õiguskirjanduses märgitule kustutada äriregistrist äriühingud, mis tegelikult enam ei tegutse nagu on see eesmärgiks majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu äriühingu registrist kustutamisel. Nimetatud töös analüüsiti ka seda, kuidas saab registripidaja teha kindlaks, et likvideerimine on tegelikult lõpule jõudnud, kui kustutamiseavaldust ei ole esitatud. Käesoleva töö autor nõustub viidatud magistritöös leituga, et sel juhul saab registripidaja ÄS § 61 lg-le 1 tuginedes esitada järelepärimise likvideerijatele kui likvideerimine on kestnud juba pikemat aega, aga äriühingut pole jätkuvalt registrist kustutatud.

Peale vara jagamist võib Saksamaal GmbHG § 74 lg 1 ja 273 lg 1 kohaselt esitada registrile avalduse äriühingu kustutamiseks. Nagu eelnevalt selgitatud, tuleb ka Inglismaal IA § 94 lg 3 kohaselt nädal peale viimast üldkoosolekut saata registrile likvideerimisaruanne ja informatsioon toimunud koosoleku kohta, mis IA § 201 lg 2 kohaselt viivitamatult registreeritakse ning kui sellest registrikandest on möödunud 3 kuud, loetakse äriühing lõppenuks.

Delaware'is on äriühingu õigusvõime seotud lõpetamisotsusega ehk äriühing kestab peale lõpetamist veel kolm aastat, nagu varasemalt selgitatud, kuid äriühingu registrist kustutamine võib pikeneda käimasoleva kohtumenetluse tõttu veelgi kauemaks ajaks. USA kohtupraktikas on leitud, et olukorras, kus Delaware'is registreeritud äriühing on lõpetatud ning on möödunud 3 aastat likvideerimise algusest, ei ole võlausaldajatel võimalik enam äriühingu vastu nõudeid esitada, isegi kui võlausaldaja ei teadnud varasemalt nõude olemasolust.¹⁰⁰ Seega tähendab likvideerimismenetluseks sätestatud kolme aastase tähtaja möödumine, et äriühingu õigusvõime on lõppenud, mistõttu ei ole võimalik enam võlausaldajatel nõudeid esitada. Seega ei toimu Delaware'is ka täiendavat likvideerimist, äriühing võib küll otsustada tegevuse jätkamise (DGCL § 311), kuid see ei ole sama, mis meie mõistes täiendav likvideerimine ning võlausaldajal pole samuti õigust seda nõuda.

Äriregistrist kustutamisel lõpeb meie õiguse kohaselt äriühingu õigusvõime (ÄS § 2 lg 3). Lisaks sellele sätestab väärtpaberite registri pidamise seadus¹⁰¹ (edaspidi EVKS) § 18 lg 2, et Eesti väärtpaberite registris registreeritud Eesti äriühingu osad, aktsiad või võlakohustused

¹⁰⁰ Greb v. Diamond International Corp. (2013) 56 Cal.4th 243.

¹⁰¹ Väärtpaberite registri pidamise seadus¹ – RT I, 30.12.2017, 33.

kustutatakse muuhulgas registrist vastava äriühingu lõppemisel likvideerimismenetluse lõppemisega. Kohtupraktikas on aga märgitud, et äriregistrist kustutatud äriühingul on õigus näiteks vaidlustada kustutamiskande aluseks olnud kohtulahendit, mis ei olnud kustutamise ajaks jõustunud.¹⁰² Seega ei tähenda registrist kustutamine siiski, et äriühingu õigusvõime lõpeb täielikult, kuna äriühingul säilib siiski teatud ulatuses tsiviilmenetlusõigusvõime. Lisaks on Riigikohus selgitanud, et äriühingu registris "taastamisel" ennistub tagasiulatuvalt ka tema õigusvõime, st õigusvõimet ei loeta katkenuks ning tekkinud õigusi ega kohustusi vahepealse registrist kustutamisega lõppenuks.¹⁰³ Seega näiteks täiendava likvideerimise puhul taastub äriühingu õigusvõime ja kõiki enne kustutamist tekkinud võlausaldajate nõudeid on võimalik likvideerijatele esitada. Selliste nõuete aegumisega seonduvat analüüsitakse punktis 3.3.

Asjaõigusseaduse¹⁰⁴ (edaspidi AÕS) § 325 lg 5 sätestab, et kui hüpoteegiga tagatud nõue on lõppenud võlgnikuks olnud juriidilise isiku lõppemise tõttu, loetakse nõue pandiga koormatud kinnisasja omaniku suhtes edasikestvaks. Selle eesmärgiks on tagada, et hüpoteegipidajal säiliks võimalus rahuldada nõue hüpoteegiga koormatud kinnisasja arvel, kui nõue peaks lõppema võlgniku õigusvõime lõppemise tõttu.¹⁰⁵ Seega, isegi kui registrist kustutatakse äriühing, mille suhtes on hüpoteegipidajal kehtiv nõue, ei lõpeta see tema nõuet pandiga koormatud kinnisasja omaniku suhtes. Riigikohus on antud põhimõtet sõnastanud oma 2005. aasta lahendis veelgi üldisemalt, kus Riigikohus märkis, et registrist kustutamisega ei lõpe võlausaldajale raha maksmisses seisnev kohustise täitmine, kui see on võimalik ilma võlgnikust juriidilise isikuta.¹⁰⁶ Ka garantiikohustist ei muuda Riigikohtu hinnangul see, kui võlgnik lõpeb pärast garantiivastutuse tekkimist.¹⁰⁷ Seega on võlausaldajad kaitstud olukorras, kus likvideerijad jätsid nende nõuded rahuldamata, kuid nende nõue likvideeritava vastu oli pandiga tagatud.

Seega lõpeb üldjuhul registrist kustutamisega äriühingu õigusvõime, välja arvatud selles osas, kus äriühing saab vaidlustada enda registrist kustutamist. Äriühingu registrisse ennistamisega

¹⁰² Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19.12.2012. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-137-12, p 15.

¹⁰³ RKTko 15.01.2007, 3-2-1-132-06, p 31.

¹⁰⁴ Asjaõigusseadus – RT I, 25.01.2017, 5.

¹⁰⁵ Varul, P. AÕS II. Komm vlj, lk 515.

¹⁰⁶ RKTko 07.02.2005, 3-2-1-119-04, p 21.

¹⁰⁷ RKTko 05.06.2000, 3-2-1-78-00.

(näiteks täiendava likvideerimise puhul) taastub aga äriühingu õigusvõime, mistõttu on võlausaldajatel võimalik taas nõudeid esitada. Seega omab äriühingu registrist kustutamine võlausaldaja jaoks negatiivseid tagajärgi üksnes siis, kui äriühingut ei õnnestu registris taastada.

3.3 Täiendav likvideerimine

Käesolevas punktis analüüsitakse, kuidas on tagatud vabatahtliku likvideerimise järel võlausaldajate võimalused nõuda täiendavat likvideerimist ja kuidas saab võlausaldajate nõuded rahuldada olukorras, kus äriühingul puudub vara ning kas peaks olema võimalik osanikelt või aktsionäridelt nõuda tagasi neile üleantud likvideerimisjaotis.

ÄS § 218 lg 2 ja § 381 lg 2 näevad ette, et kui peale kapitaliühingu registrist kustutamist ilmneb, et äriühingul jäi jaotamata vara ja vajalikud on täiendavad likvideerimisabinõud, võib kohus huvitatud isiku nõudel otsustada täiendava likvideerimise ja ennistada vanade likvideerijate õigused või määrata uued likvideerijad. Siinkohal on mõeldud osanike ja aktsionäride õigust nõuda täiendavat likvideerimist, kuna neil on olemas huvi jaotamata vara jagamise osas. Kohtupraktikas on küll leitud, et sellise avalduse esitamisel võib huvitatud isikuks olla ka endine juhatuse liige või likvideerija, kel on näiteks saamata jäänud tasu nõue kapitaliühingu vastu.¹⁰⁸ Sel juhul on tegu aga võlausaldaja avaldusega ÄS § 218 lg 3 ja § 381 lg 3 tähenduses, mistõttu tuleb kontrollida, kas on täidetud antud sätetes märgitud eeldused, sest võlausaldaja ei saa täiendavat likvideerimist põhistada üksnes väitega, et äriühingul jäi jaotamata vara ja on vajalikud täiendavad likvideerimisabinõud.

Võlausaldajatel on täiendavat likvideerimist võimalik nõuda üksnes juhul kui on täidetud spetsiifilised eeldused. ÄS § 218 lg 3 ja § 281 lg 3 sätestavad, et kui peale osauhingu või aktsiaseltsi registrist kustutamist selgub, et võlausaldaja nõue jäi likvideerimismenetluses rahuldamata, tal ei ole võimalik nõuet muul viisil rahuldada ja likvideerimise ennistamise korral on võimalik tema nõue rahuldada, või kui äriühingut ei oleks võinud vaidluse tõttu nõude üle registrist kustutada, võib kohus võlausaldaja nõudel otsustada täiendava likvideerimise. Sätetes on ka märgitud, et võlausaldaja taotlust täiendava likvideerimise läbi

¹⁰⁸ TlnRnKm 09.02.2016, 2-15-15635, p 18.

viimiseks ei rahuldata muuhulgas siis, kui ta mõjuva põhjuseta jättis oma nõude likvideerijatele õigeaegselt esitamata. Taotluse rahuldamisel ennistatakse äriühing registrisse, määratakse uued likvideerijad või taastatakse vanade õigused ning viiakse läbi äriühingu täiendav likvideerimine.

Kapitaliühingu võlausaldaja nõudel võib likvideerimise pärast ühingu registrist kustutamist läbi viia esiteks juhul, kui äriühing ei osalenud üheski kohtumenetluses ja kui on täidetud järgmised eeldused:

- 1) võlausaldaja põhistab, et tema nõue äriühingu vastu jäi likvideerimismenetluses rahuldamata;
- 2) tal ei ole võimalik nõuet muul viisil rahuldada ja likvideerimise ennistamise korral on see võimalik;
- 3) juhul kui võlausaldaja ei esitanud oma nõuet õigeaegselt, siis peab võlausaldaja tooma välja ka mõjuva põhjuse, miks ta seda ei teinud.

ÄS § 218 lg 3 ja 381 lg 3 sätestavad lisaks eraldi aluse, mille kohaselt võib võlausaldaja taotleda täiendavat likvideerimist, kui äriühingut ei oleks võinud vaidluse tõttu nõude üle üldse registrist kustutada. Nimetatud sätete eesmärk on vältida n-ö tagaselja äriühingu registrist kustutamisega kohtumenetluse nurjamist.¹⁰⁹ Ühtlasi saab võlausaldaja antud sättele tuginedes taotleda täiendavat likvideerimist üksnes juhul, kui tegemist on kohtuvaidlusega, kus ta on ise pooleks, kolmandate isikute ja likvideeritava vaheliste kohtumenetluste kaitseks vaidlusega mitteseotud võlausaldaja astuda ei saa.¹¹⁰ See on autori hinnangul põhjendatud, kuna üldjuhul on ka tsiviilkohtumenetluse eesmärgiks, et isik peab pöörduma kohtusse oma subjektiivse õiguse kaitseks (TsMS § 3 lg 1).

Harju Maakohtu 2017. aasta määrusega¹¹¹ rahuldati täiendava likvideerimise avaldus osaühingu võlausaldaja nõudel. Võlausaldaja oli esitanud õigeaegselt hagi osaühingu vastu,

¹⁰⁹ RKTko 22.02.2012, 3-2-1-163-11, p 24.

¹¹⁰ TlnRnKm 05.12.2013, 2-13-46958, p 24. Antud asjas kohus küll rahuldab võlausaldaja avalduse (kuivõrd võlgnik ja võlausaldaja olid mõlemad poolteks ka ühes teises tsiviilasjas), kuid samas selgitas, et avaldus ei olnud põhjendatud selles osas, kus võlausaldaja tugines menetlusele, kus ta ise pooleks ei olnud, sest ringkonnakohtu sõnul ei saanud tal olla selle tsiviilasja lahendamise võimalikkuse osas õigustatud huvi.

¹¹¹ HMKm 27.01.2017, 2-16-14985.

mis ka rahuldati ning mille suhtes alustas täitur täitemenetlust ning arestiti ühingu vallasvara. Lisaks esitas võlausaldaja hagi ka osaühingu ainuosaniku vastu ja antud menetluses oli osaühing puudutatud isikuks. Sellest hoolimata kustutati osaühing registrist ajal, mil ühingu suhtes oli toimivas kohtumenetlus ja täitemenetlus. Kohus leidis, et asjaolusid arvestades oli võlausaldaja täitnud kõik täiendava likvideerimise eeldused. See näitab taas, et on oluline likvideerimismenetluses oleva vastaspoole puhul taotleda kohtult hagi tagamise korras likvideerimise peatamist, et vältida äriühingu registrist kustutamist.

Ettevõtte ülemineku puhul võib tekkida probleem, kui ettevõtte üleandja või omandajaks olev juriidiline isik likvideeritakse ehk üks solidaarvõlgnikest lakkab olemast. Sel juhul säilib võlausaldajal küll esiteks võimalus likvideerimismenetluses oma nõuded rahuldada, kuid juhul kui võlausaldaja oma nõuet õigeaegselt ei esita, on tema võimalused kustutamise järel täiendavat likvideerimist taotleda küllaltki piiratud.¹¹² Kuivõrd täiendava likvideerimise üheks eelduseks on eelpool mainitud kohustus põhistada, et tal ei ole nõuet võimalik muul viisil rahuldada, siis lasuks antud juhul võlausaldajal täiendav kohustus selgitada, miks ta ei saa nõuet rahuldada teisele solidaarvõlgnikule nõude esitamisega. Ehk sisuliselt peaks võlausaldaja sel juhul suutma põhistada ka seda, et teine solidaarvõlgnik (omandaja) on näiteks maksejõuetu, mistõttu ei ole tal võimalik nõuet muul viisil rahuldada. Autori hinnangul ei ole selline regulatsioon aga otseselt võlausaldajaid kahjustav, kuna VÕS § 183 lg 1 annab niigi ettevõtte ülemineku puhul võlausaldajale suurema kaitse võrreldes nende võlausaldajatega, kel on võimalik esitada nõue üksnes ühele võlgnikule.

Solidaarvastutusega seoses võib probleem ka likvideeritaval (üleandjal) endal, kui ta soovib hiljem sisesuhtes teisele solidaarvõlgnikule (omandajale) tagasinõue esitada. VÕS § 183 lg 1 teise lause kohaselt eeldatakse, et omavahelises suhtes üleandjaga on kohustatud isikuks ettevõtte omandaja. Ehk võlausaldajal on võimalik vabalt valida, kellele nõue esitada, kuid solidaarvõlgnike sisesuhtes on vastutavaks omandaja, mistõttu saaks üleandja nõuda omandajalt VÕS § 69 lg 2 kohaselt tagasi võlausaldajale tasutu. See aga tähendaks, et likvideerimismenetluse raames tasutut peaks hakkama üleandja enne likvideerimismenetluse lõppu omandajalt tagasi nõudma, mis pikendaks likvideerimismenetlust veelgi ning juhul kui äriühing enne tagasinõude esitamist likvideeritakse, ei ole võimalik üleandjal omandajalt

¹¹² Varul, P. jt. VÕS I. Komm vlj, lk 906-907.

tasutud summat tagasi nõuda, sest solidaarvõlgnikeks on äriühingud, mitte äriühing ja likvideeritava äriühingu endised osanikud või aktsionärid ning kui üleandjat kui õigussubjekti enam ei eksisteeri, siis ei ole ka kedagi, kes saaks tagasinõude esitada.

Problemaatiline on ka see, kui äriühingule jääb peale registrist kustutamist vara, mille omanikul on seoses varaga õigused ja kohustused. Ühinguõiguse revisjoni käigus on leitud, et probleeme võib tekitada näiteks olukord, kus kustutatud juriidiline isik on osanik teises ühingu või kuulus kustutatud juriidilisele isikule korteriomand, millega kaasnevad ka kohustused korteriühistu ees.¹¹³ Välja arvatud 2015. aastal loodud võimalusele ühendada äriühingu vara füüsilise isikuga, kus ühingu õigusjärglaseks saab füüsilisest isikust osanik või aktsionär, ei ole äriseadustikus reguleeritud seda, mis saab äriühingu likvideerimise järel ühingu varast.

Seega võib tekkida olukord, kus kustutamise järel on olemas registrisse kantud vara, mis justkui mitte kellelegi ei kuulu, kuna äriühingut enam ei eksisteeri, kuid samas on jäetud vara osanike vahel välja jagamata. Sel juhul on endisel osanikul või aktsionäril küll võimalus ÄS § 218 lg 2 ja 381 lg 2 kohaselt taotleda täiendavat likvideerimist, kuid juhul kui endisel omanikul pole huvi varaga seotud kohustusi täita, siis ei ole neil ka huvi täiendavat likvideerimist nõuda. Samuti, kui võlausaldaja nõue (näiteks korteriühistu nõue kommunaalmaksete tasumise osas) tekib alles peale likvideerimist, ei ole ka võlausaldajal võimalik nõuda täiendavat likvideerimist, sest ÄS § 218 lg 3 ja § 381 lg 3 kohaselt on täiendava likvideerimise eelduseks asjaolu, et võlausaldaja nõue jäi likvideerimismenetluses rahuldamata. Kui võlausaldajal likvideerimismenetluse ajal nõue puudus, siis ei saanud see jääda rahuldamata.

Võlausaldaja peab suutma ka näidata, et registrist kustutatud äriühingul on olemas vara, mille arvel nõuded rahuldada. Juhul, kui äriühingul jäi jaotamata vara, näiteks on ühingul alles kinnisvara, on küllaltki lihtne võlausaldajal seda tõendada. Üldjuhul tähendab vabatahtliku likvideerimise lõppedes äriühingu registrist kustutamine aga seda, et vara on juba osanike vahel jaotatud ning nagu eelnevalt punktis 3.1.3 märgitud, ei ole võimalik täiendava

¹¹³ Justiitsministeerium. Ühinguõiguse revisjoni lähteülesanne. Tallinn, 2016. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_lahteulesanne_loplik_10.5.2016.pdf.

likvideerimise puhul rahuldada nõuded vara arvelt, mis on juba laiali jagatud. Seega on vabatahtliku likvideerimise lõppedes võlausaldajatel suurem võimalus saada nõue rahuldatud esitades see hoopis likvideerijate vastu.

AktG § 273 lg 4 sätestab, et kui selgub, et täiendavad likvideerimisabinõud on vajalikud, siis määrab kohus huvitatud isiku palvel kas vanad likvideerijad ametisse tagasi või määrab uued likvideerijad. Kuivõrd GmbHG otsesõnu sellist sätet ette ei näe, on kohtupraktikas leitud, et analoogia korras saab antud sätet kohaldada ka osüühingute puhul.¹¹⁴ Saksa õiguskirjanduses on märgitud, et olenemata sellest, mis on täiendava likvideerimise eesmärgiks, saab täiendavat likvideerimist läbi viia üksnes siis, kui on ka olemas vara, mille arvelt täiendavat likvideerimist läbi viia, vastasel juhul tekitab täiendav likvideerimine lihtsalt täiendavaid kulutusi.¹¹⁵ Samas on ka Saksa õiguskirjanduses märgitud, et kui vara osanike vahel jagamisel on rikutud ühe aasta reeglit¹¹⁶, siis on võimalik alusetu rikastumise sätete alusel (BGB § 812) osanikelt üleantu tagasi nõuda.¹¹⁷ Sealjuures selgitatakse, et sellise nõude saavad esitada likvideerijad, mitte aga äriühingu võlausaldajad. Sellest tulenevalt on käesoleva töö autor seisukohal, et ka Eestis saaks sellist põhimõtet rakendada näiteks juhul, kui vara jaotusplaan on koostatud enne nelja kuu möödumist likvideerimisteate avaldamisest ja selle alusel on osanikele või aktsionäridele tehtud väljamakseid. Sel juhul saaks täiendava likvideerimise korral likvideerijad nõuda osanikelt või aktsionäridelt VÕS § 1028 lg 1 alusel tagasi neile tehtud väljamaksed ja selle arvelt rahuldada võlausaldajate nõuded.

Nagu eelnevalt märgitud, ei toimu Delaware'is täiendavat likvideerimist. Samas on sarnaselt Saksamaale võimalik nõuded maksma panna osanike suhtes, kui neile on likvideerimisjaotis välja jagatud erisusega, et sellise nõude esitamise õigus on võlausaldajatel, mitte likvideerijatel. Sealjuures sätestab DGCL § 282 (a), et osanik vastutab üksnes oma likvideerimisjaotise ulatuses ja lõike b kohaselt saab sellist nõuet esitada üksnes sama aja jooksul, mil toimub likvideerimine ehk üldjuhul kolme aasta jooksul alates lõpetamisest. Sellised osanikke kaitsevad sätted tõid õiguskirjanduse kohaselt kaasa selle, et äriühingud

¹¹⁴ Bundesgerichtshof, Beschluß vom 23.02.1970 – II ZB 5/69.

¹¹⁵ MüKoAktG/J. Koch, 4. Aufl. 2016, AktG § 273 Rn. 34

¹¹⁶ Keeld jagada vara osanike või aktsionäride vahel enne, kui on möödunud aasta likvideerimisteate avaldamisest.

¹¹⁷ MüKoBGB/Arnold, 7. Aufl. 2015, BGB § 51 Rn. 1-4.

eelistasid nn mitteformaalsele likvideerimisele¹¹⁸ formaalset likvideerimist ehk seda likvideerimist, mida on ka käesolevas töös kirjeldatud, kus võlausaldajaid teavitatakse ja nende nõuded rahuldatakse vastavalt DGCL-s sätestatud reeglitele.¹¹⁹ Samas märgiti ka viidatud artiklis, et peale nn *Goldman Sachs*'i kaasust¹²⁰ liikusid äriühingud tagasi mitteformaalsele likvideerimisele. Ehk antud lahendis märkis kohus, et osanikke kaitsvad sätted kehtivad ka mitteformaalse likvideerimise puhul. Seega puudus osanikel igasugune motivatsioon viia läbi küll võlausaldajaid kaitsvat, kuid üsna ajamahukat formaalset likvideerimismenetlust, kuna osanike õigused olid igal juhul samaväärselt kaitstud.

Sellest nähtub, et äriühingu motivatsioon vabatahtlikku likvideerimist läbi viia sõltub sellest, mida pakub selline likvideerimise vorm äriühingu osanikele või aktsionäridele. Töö autori hinnangul saab siinkohal tõmmata paralleele ka meil Eestis toimuva praktikaga, kus eelistatakse ajamahukale vabatahtlikule likvideerimismenetlusele alternatiivsemaid meetodeid, näiteks jäetakse majandusaasta aruanded esitamata, mille tagajärjena kustutatakse äriühing registrist. Sellises olukorras on aga äriühingu võlausaldajad keerulises olukorras, kuna sellise menetluse puhul ei ole nende õigused samal määral tagatud kui vabatahtliku likvideerimise puhul. Seega tuleks tagada, et vabatahtliku likvideerimise regulatsioon on äriühingule atraktiivsem kui teised meetodid äriühingu registrist kustutamiseks, näiteks varasemalt selgitatud tähtaegade lühendamise kaudu.

Nagu alapunktis 3.2 selgitatud, taastub äriühingu õigusvõime täiendava likvideerimise korral. Sealjuures on oluline pöörata tähelepanu ka aegumisele, sest kuigi äriühingu õigusvõime registris taastamisega ennistub, võib võlausaldaja nõue olla juba selleks ajaks aegunud. Riigikohus on aga selgitanud, et sellises olukorras saab analoogia korras kohaldada TsÜS §-i 165, milles sätestatakse aegumise peatumist füüsilise isiku puhul olukorras, kus ta ei saa oma õigusi teostada (piiratud teovõime tõttu), samuti märkis kohus, et peatumise toimele

¹¹⁸ Mitteformaalne likvideerimine on alternatiiv, kus võlausaldajate teavitamine ja nõuete rahuldamise ja tagamise kord ei ole nii täpselt reguleeritud ning samuti puudub ka kohtulik kontroll nt tagamise suuruse üle. Seega on see formaalsest likvideerimisest vähem aeganõudev ja lihtsam variant likvideerimiseks, samas on sel juhul võlausaldajad tunduvalt halvemas olukorras.

¹¹⁹ Renssen, S. Corporate Restructuring and Corporate Dissolution of Companies in Financial Distress: Ensuring Creditor Protection. A Comparison of the US, UK and Dutch Models. *International Insolvency Review*, Vol. 26, No 2 (May 2017), pp. 204-228.

¹²⁰ *The Territory of the United States Virgin Islands v Goldman, Sachs ja Co.*, 937 A.2d 760 (Del. Ch. 2007).

kohaldatakse sel juhul TsÜS §-i 168.¹²¹ Riigikohus ei selgita lahendis, miks saab analoogia korras kohaldada üksnes TsÜS § 165 lg-t 1, kuid peatumise toimele kohaldame üldnormi ehk TsÜS § 168 lg-t 2, mitte TsÜS § 165 lg-t 2.¹²² Eelduslikult on selle eesmärgiks see, et me ei peaks õiguskäibes osalevaid äriühinguid kaitsma samal määral kui füüsilisest isikust teovõimetuid isikuid, kelle nõuded aeguvad pikema aja jooksul peale teovõime taastumist või esindaja määramist. Samas reguleerivad antud sätted mitte üksnes registrisse ennistatud äriühingu enda nõudeid teiste isikute suhtes, vaid ka äriühingu vastu suunatud nõudeid, mis aeguvad sel juhul samuti kahe kuu jooksul registris taastamisest. Samas on ka täiendava likvideerimise puhul likvideerijatel kohustus võlausaldajaid teavitada ning võlausaldajatel on võimalus esitada oma nõuded nelja kuu jooksul ning ühtlasi on täiendava likvideerimise korral likvideerijad kohtu kontrolli all. Eeltoodust tulenevalt on käesoleva töö autor seisukohal, et selline aegumise regulatsioon on võlausaldajaid piisavalt kaitsev, kuna neil on esiteks võimalus esitada oma nõuded esialgses likvideerimises ning täiendava likvideerimise puhul teavitatakse neid uuesti võimalusest esitada oma nõuded. Samas võiks aga likvideerijatel olla täiendavalt kohustus teavitada täiendava likvideerimise korral võlausaldajaid asjaolust, et nende nõuded võivad aeguda kahe kuu jooksul.

Võlausaldajate võimalused nõuda täiendavat likvideerimist peale likvideerimismenetlust on eelpool selgitatust nähtuvalt küllaltki piiratud ning juhul kui likvideerijad ei ole oluliselt rikkunud oma kohustusi (nt võlausaldajaid teavitada), võib osutada keeruliseks põhjendada, miks võlausaldaja oma nõuet likvideerimismenetluses rahuldada ei saanud. Samuti võib olla võlausaldajal keeruline tõendada, et registrisse ennistamisel on võimalik tema nõue äriühingu vara arvel rahuldada, kuid siinkohal võiks autori hinnangul kasutada Saksamaal kasutatavat varianti ehk likvideerijad saaksid nõuda osanikelt või aktsionäridelt VÕS § 1028 alusel tagasi neile välja jagatud vara. Samas on käesoleva töö autor seisukohal, et eelnimetatud piirangud on proportsionaalsed arvestades just seda, et tegemist on juba likvideerimise läbinud äriühinguga, mitte äriühinguga, mille likvideerimist pole kunagi toimunud. Alternatiivselt on

¹²¹ RKTko 02.06.2010, 3-2-1-45-10, p 12.

¹²² TsÜS § 165 lg 2 on erinormiks TsÜS § 168 lg 2 ees ning sätestab, et nõuded ei aegu enne kuue kuu möödumist ajast, mil isik saab teovõimeliseks või talle määratakse seaduslik esindaja, samas kui TsÜS § 168 lg 2 kohaselt aegub muudel juhtudel selline nõue kahe kuu jooksul. Riigikohus selgitas lahendis, et registrisse ennistatud äriühingu puhul aeguvad nõuded TsÜS § 168 lg 2 järgi kahe kuu jooksul.

võlausaldajatel võimalik oma nõudeid maksma panna ka likvideerijate suhtes, mida analüüsitakse järgneva alapunkti all.

3.4 Likvideerijate vastutus kustutamise järgselt

Kuivõrd täiendav likvideerimine on üsnagi keerukas ja suure tõenäosusega ei ole ehk täiendava likvideerimise algatamisel enam vara, mille arvelt võlausaldajate nõuded rahuldada, tuleb analüüsida seda, mis võimalused on võlausaldajatel oma nõuded likvideerijate suhtes maksma panna. ÄS § 220 ja § 383 sätestavad, et likvideerijad vastutavad tekitatud kahju eest nagu juhatuse liikmed. Ehk likvideerijate vastutuse eelduste juures tuleb vaadelda juhatuse liikmete vastutuse eeldusi. Siinkohal tuleb silmas pidada ka likvideerija ja juhatuse liikme olemuslikke erisusi ehk erinevalt juhatuse liikmetest on likvideerijate kohustused mõneti erinevad. Likvideerijad peavad küll järgima ÄS § 187 lg 1 ja § 315 lg 1 sätestatud kohustust täita oma ülesandeid korraliku ettevõtja hoolsusega, kuid likvideerija kohustused on erinevalt juhatuse liikmest suunatud ettevõtte likvideerimisele.

Likvideerijatel on õigus teha üksnes neid toiminguid, mis on vajalikud juriidilise isiku likvideerimiseks (TsÜS § 41 lg 4, ÄS § 209 lg 3 ja § 372 lg 3). See iseenesest ei piira aga juriidilise isiku õigus- või teovõimet ehk likvideerimise ajal tehtud tehingud, mis ei ole vajalikud ühingu likvideerimiseks on siiski kehtivad, kuid võivad tekitada likvideerijate isikliku vastutuse ühingu ees. Likvideerimise eesmärgiga on vastuolus eelkõige äriühingu tegevuse jätkamisele suunatud tegevus, välja arvatud juhul, kui seda tehakse eesmärgiga likvideerimismenetlus läbi viia ehk selliste tehingute tegemine võib olla põhjendatud juhul kui selle abil on võimalik rahuldada võlausaldajate nõuded.¹²³

Võlausaldajatel on võimalus äriühingu likvideerijate vastu nõudeid esitada deliktiõiguse, eeskätt VÕS § 1045 lg 1 p 7 kaudu ehk juhul kui likvideerija on rikkunud mõnda kaitsenormi, mille tagajärjel on võlausaldajale tekkinud kahju. Arvestades, et enamik likvideerimismenetluse sätteid on mõeldud võlausaldajate huvide kaitseks, siis saab neid pidada kaitsenormideks VÕS § 1045 lg 1 p 7 tähenduses. Näiteks, kui likvideerijad ei täida nõuetele vastavalt likvideerimisteate avaldamise kohustust ja selle tagajärjel kaotab mõni

¹²³ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse Üldosa, lk 298-299.

võlausaldaja võimaluse saada oma nõue rahuldatud, siis lisaks likvideerija vastutusele äriühingu ees, võib see tuua kaasa ka likvideerija isikliku vastutuse võlausaldaja ees.¹²⁴ Sealjuures tuleb ka analüüsida, kas nende kaitsenormide eesmärgiks on ära hoida võlausaldajale tekkiv kahju VÕS § 127 lg 2 mõistes.

Õiguskirjanduses on märgitud, et pankrotiavalduse esitamise kohustuse osas on kohtupraktikas tõlgendamise kaudu jõutud seisukohale, et kuivõrd pankrotiavalduse esitamise tulemusel peatub ühingu kahjumlik majandustegevus ning hoitakse ära varamassi edasine vähenemine, kaitseb see otseselt võlausaldajate huve, sest nende nõuete rahuldamise tõenäosus suureneb ehk pankrotiavalduse esitamise kohustus on võlausaldajate jaoks kaitsenorm VÕS § 1045 lg 1 p 7 tähenduses.¹²⁵

Tallinna Ringkonnakohtu 2008. aasta otsuses¹²⁶ analüüsiti olukorda, kus äriühing oli tegelikkuses maksejõuetu, kuid äriühingu ainoosanik ja juhatuse liige (ning hilisem likvideerija) ei esitanud pankrotiavaldust ei enne ega peale likvideerimismenetluse algatamist. Võlausaldaja nõudis likvideerijalt VÕS § 1043 alusel õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamist. Ringkonnakohus selgitas, et kohus oleks pidanud tuvastama, kas kostja on rikkunud mõnda seadusest tulenevat kaitsenormi ehk kas tegu on VÕS § 1045 lg 1 p-s 7 sätestatud olukorraga ning märkis, et kuna hageja on tõendanud, et äriühing oli maksejõuetu, lasus endisel juhatuse liikmel ja likvideerijal kohustus esitada pankrotiavaldus. Lahendis jääb kohati arusaamatuks, kas kohus heidab kaitsenormi rikkumist ette juhatuse liikmele või likvideerijale, kuna ühel hetkel viitab kohus pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumise juures ÄS § 180 lg-le 5¹, mis sätestab juhatuse liikme pankrotiavalduse esitamise kohustuse, kuid hilisemalt märgib kohus, et jättes likvideerijana täitmata seadusest tuleneva kohustuse esitada pankrotiavaldus (ÄS § 210), pani kostja toime õigusvastase teo.

Õiguskirjanduses on sedastatud, et pankrotiavalduse esitamise kohustus annab võlausaldajale selge aluse nõuda pankrotiavalduse esitamisega viivitamise tõttu tekkinud puhtmajandusliku kahju hüvitamist juhatuse või seda asendava organi liikmelt, kes võlgniku püsiva

¹²⁴ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse Üldosa, lk 300.

¹²⁵ Tolstov, Leonid. Juhatuselise deliktiline vastutus valeinfo esitamise korral. *Juridica* 2016 (8), lk 559-569.

¹²⁶ TlnRnKo 10.11.2008, 2-07-50753.

maksejõuetuse tekkimisel viivitas võlgniku pankrotiavalduse esitamisega või jättis selle esitamata.¹²⁷ Sellest nähtub, et võlausaldaja nõude sisuks on sel juhul pankrotiavaldusega viivitamise tõttu tekkinud kahju hüvitamine. Seega on oluline ajahetk, mil pankrotiavaldus esitamata jäeti. Kuivõrd eelpool kirjeldatud ringkonnakohtu lahendis kohus ei selgitanud arusaadavalt, mis ajahetkel kohustust rikuti (kas enne likvideerimismenetlust või likvideerimismenetluse ajal), jäi seega arusaamatuks, mille alusel kohus kahjuhüvitise välja mõistis.

Samas lahendis leidis esimese astme kohus, et võlausaldajal polnud õigust likvideerija vastu nõuet esitada, kuna võlausaldaja ei olnud esitanud pankrotiavaldust ega avaldust täiendava likvideerimise läbiviimiseks. Kohus leidis, et võlausaldaja peaks eeskätt rahuldama nõude äriühingu vara arvelt ehk taotlema täiendava likvideerimise läbi viimist. Ringkonnakohus küll otsesõnu lahendis välja ei toonud, et maakohu sellekohane põhjendus oli ebaõige, kuid arvestades, et ringkonnakohus asja lahendamisel täiendava likvideerimise avalduse mitte-esitamisele absoluutselt rõhku ei pööranud, saab jõuda järeldusele, et ringkonnakohus nõustus hagejaga ja oli seisukohal, et võlausaldaja võimalusi esitada nõue likvideerija vastu ei piira asjaolu, et ta ei ole taotlenud äriühingu täiendavat likvideerimist. Nagu varasemalt mainitud, on ka Riigikohus selgitanud, et täiendava likvideerimise taotlemine ei ole alati mõistlik, kuivõrd ÄS § 218 lg 3 alusel täiendava likvideerimise taotlemisel ei ole võlausaldajal võimalik rahuldada oma nõuet vara arvel, mis on juba osanike vahel laiali jagatud, mistõttu võib nõude rahuldamine muutuda võimatuks.¹²⁸

Sealjuures on ka majanduskaristusõiguse revisjoni käigus dekriminaliseeritud pankrotiavalduse esitamata jätmise, mida on õiguskirjanduses põhjendatud sellega, et pankrotiavalduse mitteõigeaegse esitamine on kohtupraktikas selge alus juhatuse liikme ja ka likvideerija otsevastutuse tekkeks ning selle kohustuse rikkumise eest vastutab likvideerija kogu oma varaga.¹²⁹ Ühtlasi väljendati viidatud artiklis seisukohta, et pigem on see võlausaldaja enda otsustada, kas ta soovib edaspidi lepingupartneriks isikut, kes on

¹²⁷ Tampuu, T. Deliktiõigus võlaõigusseaduses. Üldprobleemid ja delikti üldkoosseisul põhinev vastutus. *Juridica* 2003 (II), lk 71-82.

¹²⁸ RRTKm 07.02.2018, 2-16-15386, p 15.

¹²⁹ Kairjak, M. Majanduskaristusõigus karistusõiguse revisjoni raames. *Juridica* 2014 (VIII), lk 633-637.

varasemalt rikkunud võlausaldajate kaitse kohustusi ehk selliste olukordade reguleerimiseks ei ole karistusõiguses sätestatud sanktsioonid vajalikud. Seega on seadusandja nii ühinguõiguse kui karistusõiguse regulatsioonide puhul lähtunud pigem eeldusest, et võlausaldajad peaksid suutma ja saavadki enda nõuded rahuldada just äriühingu likvideerijate kaudu, kui viimased on rikkunud seadusest tulenevaid kohustusi.

Kuigi Eesti kohtupraktikas väga tihti likvideerijate vastu nõudeid ei esitata, on ka käesoleva töö autor seisukohal, et võlausaldajad peaksid pigem saama oma nõuded rahuldatud likvideerijate arvel. Arvestades täiendava likvideerimise taotlemise eelduseid ja keerukust, mille käigus võib ka hoopis selguda, et äriühingul ei olegi üldse vara, mille arvelt nõudeid rahuldada ja võlausaldaja on teinud täiendava likvideerimise taotlemisega asjatuid kulutusi, on pigem mõistlik võlausaldajatel esitada nõue likvideerija vastu. Autori hinnangul motiveeriks selline praktika ka likvideerijaid käituma õiguspäraselt likvideerimismenetlust läbi viies, et vältida enda vastu nõuete esitamist. Nagu töös eelnevalt selgitatud, on Inglismaal võimalik erinevate likvideerija kohustuste rikkumise eest likvideerijat trahvida, kuid Eestis pigem antud regulatsioon vabatahtliku likvideerimise puhul mõistlik ei oleks.

Likvideerijate vastutus võib tekkida juba põhjusel, et likvideerijad on rikkunud teavitamiskohustust. Riigikohus on sundlõpetamise osas märkinud, et likvideerijate otsevastutus võib tekkida, kui nad ei teavitanud võlausaldajaid sundlõpetamisest hea usu põhimõtte vastaselt mõistlikul viisil ja võlausaldajad ei saa oma nõudeid seetõttu likvideeritud äriühingu vara arvel rahuldada.¹³⁰ Analoogia korras antud põhimõtet ka kohaldada vabatahtlikule likvideerimisele. Likvideerimisteate avaldamise otsene eesmärk on kaitsta võlausaldajaid ja tagada, et nende nõuded saaksid likvideerimismenetluse raames rahuldatud. Seega likvideerimisteate mitte-avaldamine võib tuua kaasa likvideerijate vastutuse ning see on ka alama astme kohtupraktikas kinnitust leidnud.¹³¹ Viimati viidatud lahendis oli likvideerija rikkunud nii teavitamiskohustust kui ka tagatise andmise kohustust, kuid käeoleva töö autor on seisukohal, et kuna Riigikohtu praktikast tulenevalt toob juba hea usu põhimõtte vastane mitteteavitamine kaasa likvideerija vastutuse, siis oleks ka antud kaasuse kontekstis

¹³⁰ RKTko 23.03.2005, 3-2-1-29-05.

¹³¹ HMKo 04.09.2009, 2-04-2015.

piisanud likvideerija vastutuse kohaldamiseks sellest, et likvideerija ei teavitanud võlausaldajat.

Oluline on ka märkida, et likvideerija tegevuse ning võlausaldajale tekkinud kahju vahel peab esinema ka põhjuslik seos (VÕS § 127 lg 4). Kohtupraktikas on leitud, et likvideerija poolt võlausaldajaid kaitsvate kohustuste rikkumise puhul kaotab võlausaldaja võimaluse nõuda kahju hüvitamist, kui ka ilma likvideerija rikkumiseta ei oleks saanud tema nõuet rahuldada, sest äriühingul puudus ka rikkumise hetkel vara, mille arvelt võlausaldaja nõuded rahuldada.¹³²

Saksamaal reguleerib likvideerijate vastutust BGB § 53, mis sätestab täpselt, milliste kohustuste rikkumise eest likvideerijad vastutavad. Likvideerijate vastutus eeldab, et nad on rikkunud kas pankrotiavalduse esitamise kohustust, võlausaldajate õigeaegse kohustust või on jaganud likvideerimisjaotise välja enne ühe aasta möödumist ilma, et oleks rahuldatud või tagatud kõigi võlausaldajate nõuded. Eestis on selliste kohustuste rikkumiste tagajärjed küll kohtupraktika kaudu sisustatud, kuid töö autori hinnangul võiks ka ÄS § 220 ja § 383 täpsemalt loetleda põhilised rikkumised, mille tagajärjel vastutab likvideerija otse võlausaldaja ees ning jätta antud loetelu lahtiseks.

USA-s on üldjuhul juhtorgani liikmete vastutus piiratum kui kontinentaal-Euroopa riikides, eriti Delaware'is, kus põhirõhk on eeskätt äriühingute ja nende juhtorganite liikmete ja osanike kaitsel, kuid sellegipoolest aktsepteeritakse ka Delaware'is likvideerijate otsevastutust võlausaldajate ees, kui nad tahtlikult või hooletult maksavad välja dividende ilma, et võlausaldajate nõuded oleks rahuldatud.¹³³

Eeltoodust tulenevalt on autor seisukohal, et kuna äriühingu juhtorgani liikme otsevastutus võlausaldaja ees on küllaltki täpselt kohtupraktikas reguleeritud ja aktsepteerimist leidnud, siis on kõige mõistlikum võlausaldajal esitada oma nõudeid just likvideerijatele. Täiendavalt on autor seisukohal, et Saksamaa eeskuju järgides võiks loetleda äriseadustikus täpsemad

¹³² TlnRnKo 26.06.2015, 2-13-39687.

¹³³ Gerding, Erik F., *Directors' Personal Liability for Corporate Fault in the United States* (April 30, 2008). *Directors' Personal Liability for Corporate Fault in the United States*, pp. 301-330, Helen Anderson ed., Kluwer International, 2008.

likvideerija kohustuste rikkumised, mille tagajärjel tekib likvideerijate otsevastutus võlausaldajate ees.

KOKKUVÕTE

Käesolevas magistritöös analüüsiti võlausaldajate kaitset kapitaliühingu vabatahtlikul likvideerimisel. Töö eesmärgiks oli selgitada välja, mil määral kaitseb täna kehtiv vabatahtliku likvideerimise regulatsioon kapitaliühingute võlausaldajaid. Magistritöö hüpoteesiks oli, et võlausaldajate teavitamise ja nõuete rahuldamise regulatsioon on puudulik, see ei täida ühelt poolt võlausaldajate kaitse eesmärki ning ühtlasi on likvideerimismenetlus pikkade tähtaegade tõttu liialt bürookraatlik ja suunab seetõttu ettevõtjaid kasutama teisi meetodeid äriühingust vabanemiseks.

Magistritöö koostamisel selgus, et kuigi likvideerimisteate avaldamine AT-s (ÄS § 212 lg 1 ja § 375 lg 1) on üsna selgelt reguleeritud, võiks arvestades AT väheulatuslikku kasutust kaaluda alternatiivseid võimalusi likvideerimisteate avaldamiseks või vähemasti parandada AT avalduste sihtgrupini ehk võlausaldajateni jõudmise viise. AT-s on võimalik tellida e-postiaadressile teavitusi, kuid AT võiks võimaldada tellida rohkem kui praegu ettenähtud 20 teavitust, et ettevõtjad, kel on hulgaliselt võlgnikke, saaksid kiiremini informatsiooni äripartnerite likvideerimismenetluse algatamise kohta. Ühtlasi võiks juba e-kirjas oleks välja toodud äriühingute nimed ja registrikoodid, mille likvideerimist algatatakse. Samuti võiksid äriühingud sätestada põhikirjas, et sellised teated tuleb lisaks avaldada äriühingu koduleheküljel või äriühingu sotsiaalmeedia kontol. Alternatiivselt võiks olla seaduses sätestatud, et likvideerimisteade tuleb avaldada nii AT-s kui ka iganädalaselt ilmuvas ajalehes. Sellised alternatiivsed võimalused võlausaldajate teavitamiseks tagaksid võlausaldajate kiirema ja efektiivsema teadasaamise likvideerimisest.

ÄS § 212 lg 2 ja § 375 lg 2 kohaselt teadaolevatele võlausaldajatele saadetakse likvideerimisteate tähenduses teadaolev võlausaldaja, kellele likvideerija peaks saatma isikliku likvideerimisteate ei ole alati võrdsustatav võlausaldajaga, kelle nõue tuleb hiljem rahuldada või anda talle tagatis või deponeerida tema kasuks rahasumma. Seega tuleb likvideerimismenetlusest isiklikult teavitada nii neid võlausaldajaid, kelle nõue on sissenõutavaks muutunud kui ka neid, kelle nõue pole veel sissenõutavaks muutunud või ka

neid, kelle nõue ei pruugi muutu kunagi sissenõutavaks, samuti juhul kui likvideerijatele ei ole teada võlausaldaja nõude ulatus või selle alus. Teadaolevate võlausaldajate teavitamiseks ei ole seaduses ettenähtud tähtaega, millal seda teha tuleks. Töö käigus järeldus, et antud teate edastamisele võiks samuti sätestada tähtaja, et vältida olukorda, kus likvideerija teavitab võlausaldajat viimasel võimalikul hetkel, mida ei saa kehtiva õiguse kohaselt otseselt rikkumiseks pidada ning võlausaldaja ei jõuagi enne äriühingu registrist kustutamist nõuet esitada.

Võrdlusriikide likvideerimismenetluse analüüsis selgus, et alati ei ole teistes riikides kohustust esitada pankrotiavaldus, kui selgub, et kõiki võlausaldajate nõudeid ei saa täies ulatuses rahuldada, vaid nõuded tuleb sel juhul rahuldada proportsionaalselt. Seega võiks kaaluda ka Eesti õiguses sätestada regulatsioon, mille kohaselt ei pea likvideerijad ilmtingimata esitama pankrotiavaldust, kui ilmneb, et kõiki nõudeid likvideerimismenetluses täies ulatuses rahuldada ei saa, vaid kohustuvad näiteks võlausaldajate nõuded *pari passu* põhimõtte järgi rahuldama, kuna pankrotimenetluses jääksid võlausaldajate nõuded ilmselt veelgi suuremas ulatuses rahuldamata, mistõttu oleks selline võimalus nii võlausaldajaid kui äriühingut kaitsev.

Analüüsidest seda, kes on teadaolevateks võlausaldajateks ÄS § 214 lg 1 ja § 377 lg 1 tähenduses, kelle nõuded tuleb igal juhul rahuldada, selgus, et tegu on võlausaldajatega, kelle nõuded on sissenõutavaks muutunud ja mille ulatus ning nõude täitmise viis on likvideerijatele teada. Teiseks on võlausaldajad, kes on likvideerijatele teada, kuid kes ei esita nõuet. Juhul, kui nõude rahuldamiseks vajalikud asjaolud ei ole teada ning võlausaldaja ei ole oma nõuet esitanud või on esitanud, aga nõudes on siiski mingid puudused, siis on likvideerijatel hoopis kohustus võlausaldajale kuuluv raha deponeerida või anda talle tagatis, mistõttu on selline regulatsioon võlausaldajate huve kaitsev, kuna isegi passiivsuse puhul on nende nõuded vähemalt teatud ulatuses tagatud. Samas nähtus sellest, et teadaolevad võlausaldajad, kes esitavad nõude ja kes nõuet ei esita ei ole täielikult võrdsed, mis on ka arusaadav, kuna ühel juhul on võlausaldaja enda nõude kaitsmiseks esitanud likvideerijatele vastavad põhjendused ja tõendid ning teine on jäänud passiivseks.

ÄS § 213 ja § 376 kohaselt tuleb nii teadaolevatel kui uutel võlausaldajatel esitada oma nõuded nelja kuu jooksul. Samas ei ole antud tähtajal otsest õiguslikku tähendust, kuna ka

peale seda tähtpäeva on võimalik nõudeid nii likvideerijatele kui kohtule esitada. Samas võib selline passiivne käitumine tuua kaasa selle, et äriühing on juba registrist kustutatud ning võlausaldajal pole võimalust ka likvideerijate vastu nõudeid esitada või ka taotleda täiendavat likvideerimist. Seega on võlausaldajatel, eriti just võlausaldajatel, kes pole likvideerijatele teada, endal kohustus tagada, et nõuded on aegsasti esitatud likvideerijatele või vaidluse korral kohtule.

Nõuete tagamise analüüsi käigus järeldus esiteks, et ÄS § 214 lg 2 ja § 377 lg 2 kohaselt ehk juhul kui teadaolev võlausaldaja ei ole oma nõuet esitanud ning nõuet ei saa äriühingust sõltumatult põhjusel täita, näiteks võlausaldaja vastuvõtuviiivitusel puhul, on likvideerijatel kohustus võlausaldajale kuuluv raha deponeerida, eeldusel, et on teada vähemasti nõude ulatus ja nõue ei ole vaieldav, mis on autori hinnangul võlausaldajate huvidega kooskõlas ega ole liialt koormav äriühingule. Siinjuhul on oluline ka eelpool mainitud võlausaldajate teavitamise regulatsioon, sest isegi kui nõuete tagamise ja nõuete rahuldamise regulatsioon on piisav, siis ei ole võimalik tagada kohane nõuete rahuldamine olukorras, kus võlausaldajate teavituse viisid ei ole kaasaegsed.

ÄS § 214 lg 3 ja § 377 lg 3 alusel tuleb aga anda piisav tagatis või deponeerida nende võlausaldajatele kuuluv raha, kelle nõuded on vaieldavad ehk kui likvideerijad ei ole kindlad, kas antud nõue tuleks täita või ei ole võimalik muul põhjusel likvideerimise ajal nõuet täita, näiteks kui nõue pole sissenõutavaks muutunud. Sel juhul peaksid likvideerijad igal juhul hindama, kas võlausaldaja nõue on põhjendatud ja mis ulatuses ning kas üldse tagatis anda tuleks, sest täiesti põhjendamatu nõude tagamine või võlausaldaja raha deponeerimine ei oleks sel juhul likvideeritava äriühingu huvides. Tagatise andmisest tuleb võlausaldajaid teavitada (VÕS § 120 lg 3), mistõttu on neil kaasa rääkida tagatise suuruse osas ja võimalusel nõuda kohtu kaudu suuremat tagatist. Seega selgus analüüsi käigus, et tagatise ja raha deponeerimise regulatsioon on võlausaldajaid piisavalt kaitsev ega ole võrdluses teiste riikidega liialt koormav likvideeritavale.

Kustutamise eelduste analüüsi (ÄS § 218 lg 1 ja § 381 lg 1) juures leiti esiteks, et praegune regulatsioon, kus kustutamiseavalduse tegemine on otseses seoses sellega, millal on teavitatud võlausaldajaid, on võlausaldajaid piisavalt kaitsev, kuigi registripidaja võiks ka reaalselt nimetatud tähtaegadest kinnipidamist kontrollida, mis tagaks võlausaldajate huvide parema

kaitse. Ühtlasi võiks kaaluda likvideerimismenetluse tähtaegade lühendamist, et saaks kiiremini likvideerida äriühingud, millel puuduvad võlausaldajad või on neid vähe.

Teiseks, likvideerimisjaotisega seonduvalt jõuti analüüsi käigus järeldusele, et likvideeritavatel äriühingutel võiks olla võimalus vara välja jagada enne kuue kuu möödumist ilma, et nad peaksid selleks kohtu poole pöörduma, kuna kohtult loa saamine võib võtta kauem aega kui seaduses sätestatud vara jaotamise tähtaeg. ÄS § 216 lg 3 ja § 379 lg 3 võiksid seega sätestada, et vara võib välja jagada enne lõikes 2 sätestatud tähtaega tingimusel, et sellega ei kahjustata võlausaldajate huve ning äriühingu osanikud või aktsionärid vastutavad saadud väljamaksete ulatuses võlausaldajate nõuete tasumise eest, mis esitatakse peale likvideerimisjaotise väljamaksmist.

Kolmandaks, seoses äriregistrist kustutamiseiga kohtumenetluse ajal leiti, et ÄS § 218 lg 1 ja § 381 lg 1 tuleks ümber sõnastada, et need tagaksid paremini võlausaldajate kaitse, kes ei ole näiteks pooleks kohtumenetluses, vaid hoopis menetlusosaliseks (maksekäsu kiirmenetluse puhul ei ole näiteks tegu pooltega) ning ühtlasi võiks eemaldada sätete sõnastusest sõna „Eestis“. Seega võiks sätte sõnastuseks olla hoopis, et „...tingimusel, et osahing/aktsiaselts ei osale menetlusosalisena üheski käimasolevas kohtu- või vahekohtumenetluses.“

Neljandaks, kuigi ÄS § 59 lg 4 sätestatud kohustus küsida enne kustutamist MTA nõusolekut äriühingu kustutamiseks annab riigile teatud eelise teiste võlausaldajate ees, on see põhjendatud eelis. Äriühingul, millel on maksuvõlg riigi ees, mida ei ole likvideerijad suutnud ka likvideerimismenetluse raames kõrvaldada, on suure tõenäosusega täitmata ka kohustused teiste võlausaldajate ees, mistõttu kaitstakse MTA nõusolekuga teatud ulatuses ka teisi võlausaldajaid.

Äriühingu kustutamise õigusliku tähenduse analüüsimisel järeldus, et registrisse ennistamisega (näiteks täiendava likvideerimise puhul) taastub äriühingu õigusvõime, mistõttu on võlausaldajatel võimalik taas nõudeid esitada, kuigi sel juhul võivad kohtupraktika kohaselt nõuded TsÜS § 168 lg 2 kohaselt aeguda kahe kuu jooksul. Seega omab äriühingu registrist kustutamine võlausaldaja jaoks negatiivseid tagajärgi üksnes siis, kui äriühingut ei õnnestu registris taastada.

ÄS § 218 lg 3 ja § 381 lg 3 sätestatud võlausaldajate võimalused nõuda täiendavat likvideerimist peale likvideerimismenetlust on küllaltki piiratud ning juhul kui likvideerijad ei ole oluliselt rikkunud oma kohustusi (nt võlausaldajaid teavitada), võib osutada keeruliseks põhjendada, miks võlausaldaja oma nõuet likvideerimismenetluses rahuldada ei saanud. Antud piirangud on aga vabatahtliku likvideerimise võimalusi arvestades põhjendatud. Samuti võib olla võlausaldajal keeruline tõendada, et registrisse ennistamisel on võimalik tema nõue äriühingu vara arvel rahuldada, kuigi Saksamaa eeskujul võiks kasutada siinkohal võimalust, kus likvideerijad saaksid täiendava likvideerimise käigus nõuda osanikelt või aktsionäridelt VÕS § 1028 alusel tagasi neile välja jagatud vara.

Seega jõuti võlausaldajate kaitse analüüsi juures lõpuks järeldusele, et võlausaldajatel oleks kõige mõistlikum esitada oma nõuded peale äriühingu registrist kustutamist just likvideerijate vastu, kelle vastutus võlausaldajatele tekitatud kahju eest on piiramata. Samuti võiks loetleda ÄS §-des 220 ja 383 täpsemad likvideerija kohustuste rikkumised, mille tagajärjel tekib likvideerijate otsevastutus võlausaldajate ees, nagu on seda tehtud Saksamaal.

Ühtlasi selgus analüüsi käigus, et äriühingu motivatsioon vabatahtlikku likvideerimist läbi viia sõltub sellest, mida pakub likvideerimise vorm äriühingu osanikele või aktsionäridele. Kuivõrd Eestis eelistatakse praktikas ajamahukale vabatahtlikule likvideerimismenetlusele alternatiivsemaid meetodeid, näiteks jäetakse majandusaasta aruanded esitamata, mille tagajärjena kustutatakse äriühing registrist, siis pannakse äriühingu võlausaldajad keerulisse olukorda, kuna sellise menetluse puhul ei ole nende õigused samal määral tagatud kui vabatahtliku likvideerimise puhul. Seega tuleks tagada, et vabatahtliku likvideerimise regulatsioon on äriühingule atraktiivsem kui teised meetodid äriühingu registrist kustutamiseks, näiteks varasemalt selgitatud tähtaegade lühendamise kaudu.

CREDITOR PROTECTION IN VOLUNTARY LIQUIDATION PROCEEDINGS OF PRIVATE COMPANIES (SUMMARY)

Voluntary liquidation of companies in Estonia starts with the resolution of the shareholders for private limited companies and with the general meeting resolution for a public limited company. Once an entry has been made in the commercial register of the dissolution of the company and appointment of the liquidators, the company is deemed to be dissolved. From this point forward, the company is in liquidation. This means that the liquidators have the rights and obligations of the management board, which are not contrary to the nature of liquidation. The liquidators shall terminate the activities of the private limited company, collect debts, sell assets and satisfy the claims of creditors.

Voluntary liquidation usually starts with the notification of creditors through the official publication (*Ametlikud Teadaanded*), known creditors must be notified personally by the liquidators. Creditors have to submit their claims during the four months after the notification. After satisfying the claims of the creditors, the liquidators will prepare the final balance sheet and distribution plan for the remaining assets and present this to the shareholders. Two months after this, the assets can be distributed. Six months after the beginning of liquidation but not before three months have passed since the balance sheet was introduced to the shareholders, the liquidators may petition that the company be deleted. This means that the petition can be made no sooner than seven months since the beginning of liquidation. In practice, liquidation in Estonia takes about 8,5 months.

Therefore, the voluntary liquidation of a private company in Estonia has many steps and takes a lot of time, even if the company does not have any creditors. This has created a popular practice in Estonia in which companies are disposed of through either compulsory dissolution or striking them off the commercial register by the registrar by failure to submit annual reports instead of going through the formal and time-consuming liquidation proceedings. This creates the risk that creditors are not as protected as they would be in voluntary liquidation.

Therefore, the hypothesis of this thesis is that the regulation regarding the notification of creditors and the satisfaction of their claims is inadequate: it does not protect the interests of the creditors and at the same time, the liquidation proceedings is too bureaucratic because it takes too much time due to the long deadlines set for certain activities and therefore guides entrepreneurs to use other, passive methods to get rid of a company. The aim of this thesis is to find out, to what extent does the current voluntary liquidation regulation protect the companies' creditors.

This thesis is divided into three parts: notifying of creditors, satisfying the creditors' claims and the protection of creditors after the company has been deleted from the register. This includes analysing whether the current way of notifying creditors ensures that the creditors actually find out about the liquidation and are able to submit their claims, if the preconditions for deleting a company from the register ensure the protection of creditors and also, how to change the practice where companies choose to use passive ways to get rid of a company instead of opting for voluntary liquidation. The thesis then gives the answer to the question whether we should supplement our current legislation or if there are other ways to ensure the better protection of creditors. The author uses the comparative method by comparing the Estonian liquidation proceedings to that of Germany, England and the USA (Delaware Corporations).

Firstly, it was concluded that even though the notice of the liquidation proceeding in *Ametlikud Teadaanded* (AT) according to the Commercial Code (CC) § 212 (1) and § 375 (1) is quite well regulated, we could implement alternative ways to publish these types of notifications due to the fact that AT is not very widely used by most private persons. It is possible to order e-mail notifications from AT regarding company liquidations. However, the current limit for individual notifications is 20, which means that creditors with hundreds of debtors will not find much use in this. Therefore, AT should implement new possibilities to order more than 20 individual notifications or the notification sent to the e-mail could be more informative. If a person were to order general liquidation notices for all companies the e-mail will just notify that a company's liquidation notice was published. This, again, gives no information to the creditor, therefore AT could send more informative e-mail notifications, which would include the company's name and registry code. In addition, companies could specify in their articles of association that notifications will be published at the company's

webpage or social media page. The third alternative to the current system would be to publish these notices in a weekly newspaper. These would ensure better creditor protection since the aim of the notification is to protect the creditors so they could submit their claims.

Secondly, it was noted that is possible to distinguish between known creditors that have to be notified personally according to CC § 212 (2) and § 375 (2) and known creditors whose claims must be satisfied according to CC § 214 (1) and § 377 (1). Known creditors who must be notified are creditors whose claims are already due. Also, the liquidators should notify creditors whose claims are not due yet because the liquidators might be obligated to deposit their money or give them security. It was also concluded that there should be a regulation when to notify known creditors because the current regulation sets no deadline so the liquidators can't be held accountable if they send personal notifications at the end of the liquidation, which could result in the creditors not being able to satisfy their claims.

Thirdly, whilst analysing the claims of known creditors that have to be satisfied without them making a claim, it was found that these are creditors whose claims are already due and the liquidation knows of the claim and the amount. If the liquidators do not have enough information about these claims, the liquidators must deposit the amount or give the creditor security. This was found to ensure the protection of creditors because even if they are passive, they are able to receive some form of performance.

Fourthly, CC § 213 and § 376 states that knowing and unknowing creditors must state their claims in four months from the liquidation notice. According to Estonian law, this does not mean that claims sent to the liquidators after the four months are barred. The goal of this four-month rule is to have the creditors send their claims as soon as possible. However, if the creditor is passive and does not submit their claim before the assets have been divided between the shareholders and the company has been deleted from the register, this could mean that the creditor won't be able to file for supplementary liquidation or submit any claims against the liquidators. Therefore, it is the creditors obligation to submit their claims in due time to avoid negative consequences.

Fifthly, while comparing Estonian law to that of other countries, it was concluded that other states (especially England and Germany) do not always obligate the liquidators to file a petition for insolvency if there is not enough money to satisfy all claims. Therefore, we could

implement a regulation in Estonia in which if the company can't satisfy all claims of all creditors, the company must satisfy the claims according to the *pari passu* principle.

Sixthly, regarding the security given to creditors, it was found that according to CC § 214 (2) and § 377 (2), if a creditor known to the private limited company has not filed a claim and the claim cannot be satisfied for reasons independent of the company, the money which belongs to the creditor shall be deposited if the conditions for depositing exist. For example, when the creditor delays acceptance. The money can only be deposited if the liquidators know of the claim and its amount. However, according to CC § 214 (3) and § 377 (3), if an obligation cannot be performed during liquidation or if a claim is under dispute, the assets of the private limited company cannot be distributed between the shareholders unless the contested amount of money has been deposited and the creditor has been granted sufficient security. In this case, it was found that the liquidators should first determine whether they should give sufficient security to the creditor at all by determining whether the claim is valid and then decide what the sufficient security might be. The creditors also have the opportunity to demand additional security if they find it not to be sufficient. Therefore, it was concluded that the regulation regarding depositing the money belonging to the creditor and giving them sufficient security ensures creditor protection.

Seventhly, regarding the prerequisites to delete the company from the register (CC § 218 (1) and § 381 (1)), it was found firstly, that the registrar should actually make sure that the liquidators have adhered to the deadlines set forth in the liquidation proceedings because more often than not, companies are actually deleted from the register less than seven months since notifying the creditors. Secondly, it was found that companies should be able to distribute the assets before the six months have passed since notifying the creditors without having to apply to the court in order to do this by having the shareholders give security to the creditors with claims that may arise after the distribution. Thirdly, it was found that the current stipulation regarding deleting a company during a court proceeding should be amended. The new provision should state that the company could be deleted „...provided that the company is not a participant to any court or arbitration proceeding currently conducted.“ whereas the current provision states that „...provided that the company is not a party to any court proceedings currently conducted in Estonia..“ Fourthly, it was concluded that it was in the creditors best interests that the Tax and Customs Board has the right to bar the deletion of

the company if it has any claims against the company due to the fact that usually companies that have not paid their taxes, have not satisfied the claims of their creditors either.

Eighthly, the CC § 218 (3) and § 381 (3) states that a supplementary liquidation of a company may be carried out at the request of a creditor only in the case where the creditor proves that the creditor's claim against the company was not satisfied in the liquidation proceeding, that the creditor has no other possibility for the satisfaction of the claim and that, upon restoration of the liquidation proceeding, the claim could be satisfied, or that the company should not have been deleted from the register because a dispute over the claim existed. However, it was found that the possibility to request supplementary liquidation may be difficult to the creditor since it has many prerequisites and the company may not have the funds to satisfy the creditor's claims. Also according to case law, the creditors' claims may expire during the two months after the beginning of supplementary liquidation. Therefore, the supplementary liquidation process is quite difficult for the creditor, however it was found to be proportional due to the fact that the company has already gone through a liquidation and the creditors had the possibility to submit their claims in that proceeding.

Ninthly, it was therefore concluded that it would be in the creditors' best interests to submit their claims against the liquidators since the liability of the management board and liquidators is widely accepted in Estonian case law. Albeit, it does have some difficulties. Also, it was found that CC § 220 and § 383 could provide a list of the liquidators obligations for which they could be held accountable for.

Lastly, it was concluded that in order to motivate a company and its shareholders to go through voluntary liquidation, instead of using other, easier methods to get rid of a company, we should ensure that the voluntary liquidation process has benefits to the shareholders as well in order to appeal to them more. For example, shortening some of the deadlines set forth in the liquidation regulation.

LÜHENDID

AktG	Aktiengesetz (Saksamaa aktsiaseltside seadus)
AT	Ametlikud Teadaanded
AÕS	asjaõigusseadus
BGB	Bürgerlichen Gesetzbuch (Saksamaa tsiviilkoodeks)
DGCL	Delaware General Corporation Law (Delaware'i koodeksi 8. jagu, I peatükk)
EVKS	väärtpaberite registri pidamise seadus
GmbHG	Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (Saksamaa osaühingute seadus)
HKMS	halduskohtumenetluse seadustik
IA	Insolvency Act (Inglismaa maksejõuetusseadus)
InsO	Insolvenzordnung (Saksamaa pankrotiseadus)
KarS	karistusseadustik
KrMS	kriminaalmenetluse seadustik
KomPS	kommertspandiseadus
MTA	Maksu- ja Tolliamet
MTÜS	mittetulundusühingute seadus
MükoAktG	Müncheni Kommentaarid AktG kohta
MükoBGB	Müncheni Kommentaarid BGB kohta
PankrS	pankrotiseadus
TMS	täitemenetluse seadustik
TsÜS	tsiviilseadustiku üldosa seadus
VÕS	võlaõigusseadus
ÄS	äriseadustik

VIIDATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. Bachner, T. *Creditor Protection in Private Companies: Anglo-German Perspectives for a European Legal Discourse*. Cambridge University Press: 2009.
2. Black Jr, S. L., *Why Corporations Choose Delaware*. Delaware Department of State. Division of Corporations: 2007.
3. French, D. *Applications to Wind Up Companies*. United Kingdom: Oxford University Press, 2015.
4. Gerding, Erik F., *Directors' Personal Liability for Corporate Fault in the United States* (April 30, 2008). *Directors' Personal Liability for Corporate Fault in the United States*, pp. 301-330, Helen Anderson ed., Kluwer International, 2008. Kättesaadav: <https://ssrn.com/abstract=1501789>.
5. Goette, W., Habersack, Mathias., Kalss, S. *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz*. Kättesaadav: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata/komm/MuekoAktG/cont/MuekoAktG%2Ehtm>.
6. Kairjak, M. *Majanduskaristusõigus karistusõiguse revisjoni raames*. *Juridica* 2014 (VIII), lk 633-637.
7. Kõve, V., Järvekülg, I., Ots, J., Torga, M. *Tsiviilkohtumenetluse seadustik I. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura, 2017.
8. Renssen, S. *Corporate Restructuring and Corporate Dissolution of Companies in Financial Distress: Ensuring Creditor Protection. A Comparison of the US, UK and Dutch Models*. *International Insolvency Review*, Vol. 26, No 2 (May 2017), pp. 204-228.
9. Riisma, K., Tõnisson, T. *Likvideerimismenetluse lihtsustamine äriühingu vabatahtliku lõpetamise korral*. Tallinn: Justiitsministeerium, eraõiguse talitus, 2012. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/likvideerimismenetluse_lihtsustamine_ariuhingu_vabatahtliku_lopetamise_korral_0.pdf

10. Saare, K., Volens, U., Vutt, A., Vutt, M. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015.
11. Siems, M.M., Cabrelli, D. Comparative Company Law: A Case-Based Approach. United Kingdom: Hart Publishing, 2013.
12. Säcker, F.J., Rixecker, R., Oetker, H., Limperg, B. Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Kättesaadav: <https://beck-online.beck.de/Dokument?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoBGB%2Fcont%2FMuekoBGB.htm&anchor=Y-400-W-MUEKOBGB>.
13. Tampuu, T. Deliktiõigus võlaõigusseaduses. Üldprobleemid ja delikti üldkoosseisul põhinev vastutus. Juridica 2003 (II), lk 71-82.
14. Tamme, M. Ettevõtte tehingulise ülemineku mõningaid aspekte. Juridica 2003 (VI), lk 400-407.
15. Tolstov, Leonid. Juhatuse liikme deliktiline vastutus valeinfo esitamise korral. Juridica 2016 (8), lk 559-569.
16. Tšitškan, A. Äriühingute sundlõpetamine ja registrist kustutamine registripidaja algatusel ning äriühingute täiendav ja kustutamisjärgne esmakordne likvideerimine. Magistritöö. Tartu: 2017.
17. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010.
18. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Saare, K. Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik. Tallinn: Juura, 2012.
19. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Sein, K. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2016.
20. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Puri, T. Asjaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2014.
21. Vutt, M. Osahinguga ja aktsiaseltsi lõpetamine. Juridica 1995 (IV), lk 158-160.

Muu

1. Ametlike Teadaannete muudatuste kasutuselevõtmine. Kättesaadav: <https://www.ametlikudteadaanded.ee/avalik/lehed/muudatus-kasutuselevotmine>.
2. Euroopa e-õiguskeskkonna mitmeaastase tegevuskava 2009-2013 (ELT C 75, 31.03.2009, lk 1).

3. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Kättesaadav aadressil: <https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=et&action=home>.
4. Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (733 SE) seletuskiri. Kättesaadav aadressil: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/587a5901-1c87-4e5b-5b62-f81656d4a600/%C3%84riseadustiku%20muutmise%20seadus>.
5. Maksu- ja Tolliameti koduleht. Selgitused kingituste, annetuste ja vastuvõtukulude deklaratsiooni vormi TSD lisa 5 täitmiseks (alates 01.01.2015). Kättesaadav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/tulu-kulu-kaive-kasum/kingitused-ja-annetused-ning-vastuvotukulud/selgitused-kingituste>.
6. Seinberg, T. Mis saab neist, kel aastaaruanne esitamata? Kättesaadav: <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2015/08/13/mis-saab-neist-kel-aastaaruanne-esitamata> (13.08.2015).

Kasutatud normatiivaktid

Siseriiklikud õigusaktid

1. Ametlike Teadaannete põhimäärus – RT I, 01.04.2015, 9.
2. Asjaõigusseadus – RT I, 25.01.2017, 5.
3. Halduskohtumenetluse seadustik – RT I, 28.11.2017, 3.
4. Karistusseadustik – RT I, 07.07.2017, 5.
5. Kommertspandiseadus – RT I, 09.05.2017, 13.
6. Kriminaalmenetluse seadustik – RT I, 05.12.2017, 8.
7. Pankrotiseadus – RT I, 26.06.2017, 29.
8. Mittetulundusühingute seadus – RT I, 09.05.2017, 21.
9. Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I, 20.04.2017, 21.
10. Tulumaksuseadus – RT I, 22.01.2018, 10.
11. Täitemenetluse seadustik – RT I, 30.12.2017, 19.
12. Võlaõigusseadus – RT I, 31.12.2017, 8.
13. Väärtpaberite registri pidamise seadus¹ – RT I, 30.12.2017, 33.
14. Äriseadustik – RT I, 17.11.2017, 22.

Välisriikide ja Euroopa Liidu õigusaktid

1. Aktiengesetz (Saksamaa aktsiaseltside seadus). Kättesaadav inglise keeles aadressil: <http://www.nortonrosefulbright.com/files/german-stock-corporation-act-147035.pdf>.
2. Bürgerlichen Gesetzbuch (Saksamaa tsiviilkoodeks). Kättesaadav aadressil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0205.
3. Delaware Code. Title 8: Corporations. CHAPTER 1. General Corporation Law of the State of Delaware. (Delaware'i osariigi koodeksi ühinguõigus) Subchapter X. Sale of Assets, Dissolution and Winding Up. Kättesaadav: <http://delcode.delaware.gov/title8/c001/sc10/index.shtml>.
4. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta (ELT L 169, 30.06.2017, lk 46).
5. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (Saksamaa osaühingute seadus). Kättesaadav aadressil: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg.
6. Insolvenzordnung (Saksamaa pankrotiseadus). Kättesaadav aadressil: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html#p0106.
7. Insolvency Act 1986 (Inglismaa maksejõuetusseadus). Kättesaadav aadressil: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45>.

Kasutatud kohtupraktika

Riigikohtu lahendid:

1. RKTkO 05.06.2000, 3-2-1-78-00.
2. RKTko 07.02.2005, 3-2-1-119-04.
3. RKTko 23.03.2005, 3-2-1-29-05.
4. RKTko 15.01.2007, 3-2-1-132-06.
5. RKTkm 04.02.2009, 3-2-1-139-08.
6. RKTko 07.04.2009, 3-2-1-30-09.
7. RKTko 02.06.2010, 3-2-1-45-10.
8. RKTko 22.02.2012, 3-2-1-163-11.
9. RKTkm 19.12.2012, 3-2-1-137-12.
10. RKTko 30.01.2013, 3-2-1-177-12.

11. RKKKo 20.01.2014, 3-1-1-133-13.
12. RKTkm 07.02.2018, 2-16-15386.

Maa- ja ringkonnakohtute lahendid:

1. TlnRnKo 10.11.2008, 2-07-50753.
2. TlnRnKm 05.12.2013, 2-13-46958.
3. TlnRnKo 26.06.2015, 2-13-39687.
4. TlnRnKo 07.01.2016, 2-14-57510.
5. TlnRnKm 09.02.2016, 2-15-15635.
6. TlnRnKm 19.10.2017, 2-16-11249.
7. HMKm 24.04.2006, 2-05-24720.
8. HMKm 18.03.2008, 2-08-9119
9. HMKm 24.09.2008, 2-08-57084.
10. HMKo 04.09.2009, 2-04-2015.
11. HMKm 17.12.2009, 2-09-55992.
12. VMKm 30.06.2011, 2-10-35384.
13. HMKo 02.10.2013, 2-11-51721.
14. HMKo 20.06.2014, 2-13-12653.
15. HMKm 27.01.2017, 2-16-14985.

Välisriikide kohtulahendid:

1. Bundesgerichtshof, Beschluß vom 23.02.1970 – II ZB 5/69 – Saksamaa liidu ülemkohtu otsus.
2. The Territory of the United States Virgin Islands v Goldman, Sachs ja Co., 937 A.2d 760 (Del. Ch. 2007) – Delaware'i osariigi ärikohtu otsus.
3. Greb v. Diamond International Corp. (2013) 56 Cal.4th 243 – California osariigi Ülemkohtu otsus.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Helena Noot**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
„Võlausaldajate kaitse kapitaliühingute likvideerimisel“,
mille juhendaja on *dr. iur. Kalev Saare*,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **23.04.2018**